

SZOLGALAT

EMBER ÉS VILÁG

A tartalomból:

„Micsoda az ember?”

Gazdasági fejlődés – szellemi értékek

Szexualitás és kereszténység

Bűn és bűnhődés

Város, egyház, papság

A Szentatya a magyar zarándokokhoz

szolgálat

---

14. szám

1972 Péter-Pál ünnepén

TARTALOM

Ember és világ	3
----------------	---

TANULMÁNYOK

Alszegehy Zoltán: „Micsoda az ember?”	5
Zichy Aladár: Gazdasági fejlődés — szellemi értékek	10
Johannes Gründel: Szexualitás és kereszténység	14
Surányi Imre: Jegyesoktatás dióhéjban	27
Veszelovszky Albin: Bűn és bűnhődés	32
Bangó Jenő: Város, egyház, papság	40
Teilhard de Chardin írásaiból	47
Helmut Leonhard: Hogyan lettem atomfizikusból pap?	53
Soós Márta: Guyart Mária tanúságtétele	55

AZ EGYHÁZ SZAVA

A Szentatya a magyar zarándokokhoz	63
A keresztények a világban	67
Szent Ágoston a teremtésről	68
A papi lelkiség (a teológiai bizottság dokumentumából)	71

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

Világunk — gyerekszemmel (Jella Lepman gyűjtése)	77
Szemle a mai fiatalok között (S. M.)	80
Lelkipásztorkodás az értelmiség körében (Tóth József)	86
Megfontolások az öregségről (Sr. M. Cymbalista)	89

Levelek a missziókból	93
Új magyar bánáti és gyulafehérvári püspök	96
Isten humora (Boros László)	97

KÖNYVSZEMLE

Fulton Sheen (Miskolczy Kálmán)	100
Gál Ferenc: A kinyilatkoztatás fényében (Szabó F.)	102
Nagy Kázmér: Skócia pannóniai királynéja (Békési I.)	103
Bibliával vasárnapról-vasárnapra (N. F.)	103
XXIII. János pápa: Egy lélek naplója (R.)	104
Juhász László: Bécs magyar emlékei (Ö. M.)	104

HALOTTAINK

Dr. Wainer Ferenc Sch. P. (S. F.)	106
Msgr. Lischerong Gáspár S. J. (Koch István)	108
Pontyos Vendel (M. L.)	109
Dr. Kiss Andor (Kiss Andor)	110
Czakó Imre (Rédai János)	110
Móricz Lajos (Kovács Sándor püspök)	111
András Károly Fülöp iskolatestvér (Nagy J. Kolos)	111
Fancsali Ferenc (E. F.)	112

EMBER ÉS VILÁG

Korunk kutatásainak és gondolkodásának középpontjában az ember áll: az önmagát és a világot fölfedező, fejlesztő és veszélyeztető ember. Ezért olyan nagy az érdeklődés az emberrel foglalkozó tudományok iránt. Amikor ezévi számaink főtémájául is az embert választottuk, természetesen nem tudományos antropológiát, szociológiát vagy pszichológiát kívánunk adni. Ez nem feladatunk. A kereszténység elvileg az emberség végső alapjaival és összefüggéseivel foglalkozik: erről szolt húsvéti számunk (Természet és természetfölötti), gyakorlatilag pedig egy bizonyos magatartást jelent. Ennek a magatartásnak minden időkre érvényes ideálja az emberré vált Isten: Jézus Krisztus személyében áll előttünk. Ideális ember az, aki Krisztus nyomán Istennek munkatársa e világban. Erről a sokoldalú feladatról próbálunk egyetmást elmondani ebben a számban. „Az ember szolgál tehát ennek az egész fejtegetésnek vezérfonalául, mégpedig az ember mint egység és egész, szívével és lelkiismeretével, értelmével és akaratával, testestől-lelkestől“ (Gaudium et Spes konst. 3). Minden mozaikdarabból ugyanaz a végkövetkeztetés tárul elénk: a keresztény a világban él, de nem a világból való — és megfordítva: független a világtól, de mindenki másnál szenvedélyesebben dolgozik és hoz áldozatot a világért. Tudja, hogy Isten kegyelméből van mit adnia a világnak, de azt is, hogy a lehetőség kötelességet, a talentum felelősséget jelent. „Az öröm és a reménység, a fájdalom és a szorongás, ami a modern idők emberét, főként a szegényeket és a szenvedőket eltölti, öröm és reménység, fájdalom és szorongás Krisztus tanítványai számára is. Lelkiükben mindaz visszhangra talál, ami igazán emberi“ (uo. 1).

Nyitó tanulmányunkban Alszeghy Zoltán a teremtés és megváltás hitigazságainak alapján elénk állítja az Istennel, a közösséggel és a világegyetemmel viszonyba lépő, s ezzel önmagát alakító ember körvonalait. Az ezúttal Afrikából jelentkező Zichy Aladár magvas lelkiismeretvizsgálati anyaggá sűríti a modern világhoz való viszonyunkat. Johannes Gründel morálisprofesszor manapság ritka egyensúllyal nyúl a nemi erkölcs forrongó kérdéseire, ismét az egyetlen szolid alapról,

a kinyilatkoztatás emberképéből kiindulva. Surányi Imre arra a nehéz feladatra vállalkozott, hogy egyórási jegyesoktatás keretében sűrítve mutassa be e kérdések pasztorális megközelítését. Bangó Jenő a szociológus hozzájárulását adja meg a mai ember jellemképéhez a városiasodás sokoldalú jelenségének elemzésével. Veszolovszky Albin a modern embernek Isten kegyelmével és önmagával való visszaéléséről, s ennek következményeiről ad számot, érdekes gyóntatói indítványokkal.

Alig szólhatunk ember és világ viszonyának modern alakulásáról anélkül, hogy eszünkbe ne jusson Teilhard de Chardin kozmikus eszmerendszere és a világ felé nyitott, a világot szenvedélyesen szerető és építő lelkesége. Teilhard úttörő volt: előre megérezte azt a vajúdat, amelyet napjainkban megélünk, és hozzásegít a helyes értelemben vett „evilágiaság“ (nem: világiasság!) kialakításához. Megmutatja, hogyan juthatunk az Egbe a Föld kiteljesítése révén. Mert Isten a mi közreműködésünket várja ahhoz, hogy Krisztussal és Krisztusban eljöjjön az ő országa, hogy létrejöjjön a „teljes Krisztus“. Ugyanakkor arra is példát mutat, miképpen kell viselkednie a hívőnek az egyházi tekintéllyel szemben, hogyan kell megőrizni a lojalitást még akkor is, ha legszemélyesebb meggyőződésünk kerül vele összeütközésbe: mert az Egyház az az „isteni milió“, amelyben istenfíú életünk kibontakozik. — Az e gondolatokat illusztráló két kései, érett szemelvényhez szervesen csatlakozik Helmut Leonhard, az atomfizikus-pap vallomása életútjáról: a Krisztussal való találkozás éppen olyan reális valóság neki, mint „a neutronok a reaktorban“. Végül utolsó tanulmányunk, Soós Mártáé, Guyart Mária kiemelkedő egyéniségében mutatja be azt a sokoldalú harmóniát, amelyet az Isten — világ — ember viszony helyes kimunkálása ad meg. — A szentatyák kincstárából Sz. Agostonnak a teremtésről szóló, meglepően „mai“ gondolatai és a kb. 2. századi ún. Diognetoszlevél — amelyre a Zsinat kifejezetten hivatkozott is — egészítik ki témánkat. Esmék és események rovatunkban pedig ismét más oldalról, az időbeliség láncára fűzve nézzük ember és világ viszonyát, gyermekkortól az öregségig.

„Amint engem küldtél a világba, úgy küldöm őket én is a világba“ — mondja búcsúbeszédében Jézus (Jn 17, 18). Ez az istenien tömör mondat magába foglalja a világot átölelő szeretetet, a küldetés örömet és készségét, de a nehézségek és kudarcok kilátásait is. „A világba jött, s a világ óáltala lett, de a világ nem ismerte föl őt“ (Jn 1, 10). Aztán húsvét fényében kiderült, és mi már tudjuk, hogy mindez a földbeesett mag törvényszerű sorsa: meg kell halnia, hogy százszoros termést hozzon. Ne sajnáljuk fáradtságunkat, verejtékünket, könnyünket ezért az istenszerette világért. Mert „a természet sóvárogva várja Isten fiainak megnyilvánulását“ (Róm 8, 19).

Alszeghy Zoltán

„MICSODA AZ EMBER?”

(Zsolt 8, 5)

Mikor a zsolttáros tette fel a címben idézett kérdést, a csodálkozó felkiáltást az ember nagysága fakasztotta az ajkán: az ember, a gondviselés kedvenc gyermeke, csak kevésbé ér kevesebbet a menny lakóinál.

Amikor ma ismétli meg a hívő ember ezt a kérdést, némileg megváltozik az értelme. A természettudományok megmutatták az állatok viselkedésének tökéletes törvényszerűségét, és a társadalomtudomány meg a lélektan felhívták a figyelmet arra, hogy az ember magatartását messzemenően meghatározza a környezete, az ösztönei, az ingerek, melyek hatnak rá: ebben az összefüggésben kísért a gondolat, hogy az ember nemigen múlja felül a „juhokat és mindennemű barmokat”, amelyekről az idézett zsolttár beszél (Zsolt 8, 8). Sőt előfordul az is, hogy a hittől távol álló ember nem azt tartja rossznak, hogy az embernek nem sikerül felülmúlnia a többi élőlényt, hanem azt, hogy egyáltalán megkísérli felülmúlni azokat: egy az angolszász világban most divatos könyv szerint az ember szerencsétlensége éppen abban rejlik, hogy nem fogadja el ösztöne szavát, hanem gondolatokat és eszményeket követ, amelyek aztán kegyetlenebbül „öldöklük” az emberi valóságot, mint minden „állati” önzés. Ebben a kulturális összefüggésben elkerülhetetlen, hogy a hívő ember felvesse a kérdést, hogyan kell vélekednie, hitének követelményei szerint, a tulajdon emberségéről.

A megoldás több úton közelíthető meg. A hagyományos irány a tapasztalati tények alapján dolgozott ki egy metafizikai embertant, és mint ennek az embertannak a követelményét, kiegészítését ill. megerősítését fogadta be a hit embertanát. Bár elismerjük ennek az útnak érvényét, a magunk részéről szívesebben indulunk ki a hit tanításából, amint az Egyház meghirdeti. Számot vetve ennek a tanításnak belső szépségével, harmóniájával, valamint azzal a képességével, hogy érthetővé teszi az egész tapasztalati világ bonyolult szövedékét és az emberi élet értelmét, különösen pedig azzal a ténnyel, hogy ez a tanítás kétezer esztendeje, ahol csak befogadják, az önfeláldozásnak és a békének sajátos összhangját valószínűsíti meg, az emberi elme a hit ajándékának belső fényében felismeri, hogy ebben a tanításban az Isten szava testesült meg (bár természetesen semmiféle emberi szó nem képes

az Isten szavát olyan tökéletesen kifejezni, hogy ne szorulna tökéletesedésére): ez a felismerés pedig a beszéd tartalmának az elfogadását is jelenti.

De miről beszél az Isten szava? Látszólag elsősorban rajtunk kívül álló valóságokra vonatkozó állításokat tartalmaz: az Istenben három személy van, az Ige megtestesült, az Egyház hét szentséget nyert Krisztustól . . . Volta-képpen azonban ezek az állítások egyszersmind rólunk is mondanak valamit, és akkor „hisszük” őket egészen, ha a külső világot leíró állításokon keresztül magunkévá tesszük azt a képet, amit Isten alkot az emberről, és sikerül Isten szemével nézni a tulajdon valóságunkat. A mai hittudomány egyik főfeladatának tartja kifejtetni azt az ember-tant, amit a kinyilatkoztatás magában rejt, és mint érvényeset feltételez. Emódon, egy a kinyilatkoztatás talaján álló embertan kidolgozásával, a teológus hozzájárulhat ahhoz, hogy korunk embere kiemelkedhessék abból a válságból, melyet mint önmagának az elvesztését, „azonossági krízist” szokás megjelölni. A következőkben azt a feladatot tűzzük magunk elé, hogy reámutassunk ennek az embertannak néhány alapvető vonására.*)

Gondolatmenetünk abból a szentírási állításból indul ki, amely szerint Isten az embert „a saját képére és hasonlatosságára” teremtette (1 Móz 1, 26). Ez a tanítás ott jelenik meg, ahol a pátriárkák története az ember üdv-történetévé szélesül; maga a Biblia többször, különböző szempontokból visszavisszatér erre a megállapításra. Az Egyház hagyománya mindig az ember mivoltának és hivatásának az alapokmányát látta ebben a mondatban, de a II. Vatikáni zsinat különös gonddal húzza alá, mint az ember méltóságának a legmélyebb magyarázatát [Gaudium et spes, 12. sz.]. Mivel az ismeretlen eredetű, nyelvtudományi szempontból homályos természetű kifejezést maga a Szentírás nem magyarázza meg, az összefüggésből kell felderítenünk, mire gondolhatott a szent író, mikor az idézett állítást leírta.

Az első szempont, amire figyelmesek leszünk: a Teremtés könyvének elbeszélő alakba foglalt tanítása szerint az ember olyan lény, akivel Isten párbeszédbe bocsátkozik. Az Úr az emberről nem harmadik személyben rendelkezik, mint a többi teremtményről („legyen világosság . . .”), hanem, második személyben, megszólítja őt, „hozzá szól”, és válaszát várja. Az egész Szentíráson keresztül fel-felcsillan annak a bizonyossága, hogy az Atya gyermekeihez beszél, amennyiben teremtményei által, a próféták szavával, de kiváltképpen Jézus Krisztusban „jelentgeti magát”, és egy egész sor mérész antropomorfizmuson keresztül mint az ember válaszát váró, azért aggodó, „féltékeny” Isten jelenik meg. Az ember viszont a kinyilatkoztatás szerint hiábavaló, „hívásos”, torz képződmény addig, míg el nem fogadja az Isten hívását, és nem lép a hű és erős Istennel szövetségre. A Biblia így

*) Az itt leírt megfontolások egy „Az ember a teológiában” címen, angol, francia, olasz és spanyol nyelven megjelent kis munkánk eredményét foglalják össze.

mint az emberi személynek a személyes Isten felé nyitott voltát és az ember és Isten közötti személyes viszony szükségességét mutatja be azt a sajátos ténnyt, hogy az ember nem tartja kielégítőnek a maga életformáját addig, ameddig nem sikerül azt valami abszolút értékre vonatkoztatni. Az ősember vallásos vagy akár csak mágikus eljárásai is, a mai bölcselőknek az abszolút értéket kereső kutatása ugyanennek a „vallásos” lét-dimenzióknak a kifejezése; még az ateistának az életében is kifejezésre jut, mikor lelkiismerete arra űzi, hogy az életét valami, véleménye szerint végső, minden más-tól függetlenül érvényes értékre vonatkoztassa (mint pl. a művészet, a haladás, a faj, az osztály, a nemzet érdekei, stb.) Természetesen a „vallásos” igény akkor talál csak igazán harmonikus, békét-hozó kielégülést, mikor az igaz Istenre irányul: a „bálványimádás”, azaz a téves abszolútumok felé való sarkítása nemcsak hazug, de egyben életet-oltó, gyilkos eltévelyedés is.

A második szempont, amit a Teremtés könyvének a tanulmányozása folytán felfedezünk, az embernek az emberi közösséghez, sőt a világmindenséghez való viszonya.

Kétségtelenül különös dolog, hogy a Szentírás mint két összetartozó dolgot kapcsolja össze az embernek az Istenhez való hasonlóságát, és azt a ténnyt, hogy az ember mint férfi és nő jelenik meg a világban (1 Móz 1, 17). Az Isten-képmás az ember sajátos birtoka, míg a nemi különbözőség összeköti őt a többi élőlényvel. Azonban valószínűleg nem is csak magáról a nemek közt fennálló különbségről van itt szó, hanem arról, amit a szövegnek (időben régebbi eredetű) folytatása ismertet: az embernek szüksége van magához hasonló segítőtársra, akinek a maga részéről segítségére lehet, és akivel új, sajátos és tartós egységet alkot (uo. 2, 18; 24). Így a férfi és nő egy-testté-válása nem csupán nemi viszony létrejöttét jelenti, hanem ezen túl példája annak az emberre nézve jellemző tulajdonságnak, hogy az ember önmagát és embertársait mint egy új „nagy-ént” éli meg. A „mi”, a szabadon elfogadott közösség, egy új érték-rendszernek lesz alapjává és alanyává, erre nézve az egyénnek új „önzetlen önzést” kell kifejlesztenie, amennyiben ön maga feláldozásával is szolgálja a „jobb énjének” érzett közösség érdekét. Ez a közösség, amelyre az embernek szüksége van és amelynek szolgálatába áll, nem is csupán az egyedek halmaza, hanem új, Isten akaratából származó eredeti és szerves egység, melyben az egyénekben tükröződő Isten-képmásokon túl is megtestesül egy bizonyos Istenhez való hasonlatosság. Itt nyílik meg az út a közösségi élet (a család, a nép, az állam, az Egyház) teológiájá felé.

Az embernek a közösséghez való viszonya azonban a Bibliában egy még tágabb, az egész világmindenséghez való, „kozmosz” viszonyra szélesedik. A Teremtés könyve, alig hogy leírta a férfi és nő Isten hasonlatosságára való teremtését, hozzáteszi azt is: az ember küldetést kap, hogy az egész világot hajtsa a maga uralma alá (uo. 1, 28). Ez a földet betöltő és birtokba

vevő lét-dimenzió jelentkezik a paradicsomkertről szóló elbeszélésben is, amennyiben az emberre vár az a feladat, hogy az édenkertet művelje és őrizze (uo. 2, 15), de a bűnbeesés elbeszélésében is, amennyiben az ember feladata marad, hogy immár fáradtságos munkával és arca verítékével művelje a földet és ezáltal keresse meg a kenyerét (uo. 3, 17-19). Az ember úgy léphet szövetségre az Istennel, hogy folytatja Isten teremtő munkáját, és úgy lesz hű az emberi közösséghez, ha annak a számára lakhatóvá teszi a földet. Így mindaz a csodálatos munka, amit az ember létrehozott, a tűzgyújtástól az űrhajóig, egy az ember lényegéhez tartozó lét-tulajdonság megnyilvánulása, ami nemcsak hogy nincs ellentétben az Istennel való párbeszéd viszonytal, vagy nem független attól, hanem egyenesen annak szükséges, elkerülhetetlen megnyilvánulása.

Az emberi valóság harmadik, a Teremtés könyvében megmutatkozó dimenziója abban áll, hogy az Isten képmása az Istennel folytatott párbeszédben nemcsak a közösséget és a világot építi, de önnön magát is formálja. Ahogy Isten szabad elhatározással teszi magát teremtővé, megtestesült Igévé és megszentelő Lélekké, épp úgy az Isten hasonlatosságára teremtett ember is kovácsa a maga sorsának: ahogyan az édenkerti drámának a szövege mondja, ha megtartja Isten szavát, élni fog, ha pedig megszegi azt, meghal (uo. 3, 3). Ez a gondolat megint áthatja az egész Szentírást. Éppen ez a tanítás az, amit a szent írók ki akarnak fejezni Izrael történetének az elbeszélése által, és amit később különösen a Bölcsesség könyve az örök élet tágabb látkörében még teljesebben kifejezésre juttat. Ha azt a tulajdonságot, hogy valaki, a körülmények hívó szavára felelve, szabad elhatározással, egy sor az időben bekövetkező állásfoglaláson keresztül önmagát alakítja, „történetiségnek” nevezzük, akkor az embert, és egyedül az embert, „történeti lénynek” kell tartanunk. A hit ember-szemlélete természetes nem marad meg ennél a csupán formális, elvont állításnál, hogy az embernek története van, hanem megjelöli azt is, hogy miben áll ez a történet, nem egyes részleteiben (társadalmak és államok eredetére, fejlődésére, összeomlására vonatkozóan), hanem az emberi lét alapvető helyzetét illetőleg. A Biblia szerint az emberiség történelmét elejétől fogva áthatja a bűn, és ezzel az ember önmagát alkalmatlanná tette az Istennel való létben gyökerező párbeszéd folytatására, és maga okozta azt az (elsősorban erkölcsi) nyomort, ami most gyöttri; másrészt azonban Krisztusban újra megnyílt az ember számára az Istennel való léte-építő párbeszéd lehetősége, úgyhogy az emberi nyomor teljesebb létnek lesz az eszköze: Krisztussal a kereszt a feltámadáshoz vezet. Így a bűn és a megváltás dialektikáján keresztül az emberiség építi a történelem célját, azt a krisztusi létteljességet, amely az idők végén és azon túl a szentek egyességében valósul meg.

Az itt leírt emberszemlélet, a Szentírás gondolatformái szerint, és a mai gondolkodás hajlamainak megfelelően, elsősorban a dinamikus és funkcioná-

lis elemeket tartja szem előtt, azaz leginkább arra figyel, hogy milyen az ember viszonya és hogyan viselkedik az ember a többi létező tekintetében. Ez az aktív viszonylagosságot figyelő gondolkodásmód azonban túlvezet önmagán, és egy létet leíró szemléletbe torkollik. Pl.: az ember az anyagi világból jött létre és az anyagi világnak szerves része, de másrészt azon túl magaslik és, más személyekkel való párbeszédben, önmagát megérti és önmagát megvalósítja, alakítja. Ez a tény arra a megállapításra vezet, hogy az ember nem csupán anyagi, hanem egyben szellemi lény is, azaz, ahogy a mai teológia szívesen mondja, „testi személy”, vagy „megtestesült személy”. A testiség tulajdonságát levetve mint csupán szellemi lény túléli a testi halált, de mégis teljes és végső megvalósulásához a testi jelleg visszatérését, a „holtak feltámadását” kívánja meg. Semmi akadályja sincs annak, hogy ezt a „lét” kategóriájában gondolt állítást a „bírás” gondolatformájában is kifejezzük, és, egészen hagyományos módon, azt mondjuk, hogy az „embernek van” teste és lelke, ezek elválnak és ismét egyesülnek. Ebben az esetben azonban vigyáznunk kell, hogy ezeket az eredetileg plátói-arisztotelési fogalomrendszerben megfogalmazott állításokat ne descartesi fogalomrendszerben értelmezzük, mert akkor egészen más, a hittel meg nem egyező értelmet nyernek: a „lélek” ebben az esetben már nem a szellemiség lét-elvét fogja jelenteni (a keresztény gondolat szerint), hanem egy „a gépben elrejtett kísértetet”, ahogy egy ma sokat idézett materialista szerző írta, súlyos félreértésről tanúskodó gúnnyal.

A hittudomány mai ember-szemléletére egészen különösen jellemző az a mód, ahogyan az embernek Krisztushoz való viszonyát fogja fel. A két vatikáni zsinat között uralkodó új-skolasztikus gondolkozásmód különös gondal emelte ki a természetes és természetfeletti rend különbözőségét; ebben az összefüggésben Krisztusra mint a természetet felülmúló, a természet által nem igényelt „kegyelmi ajándékok” szerzőjére gondolt a teológus. Korunkban a teológia különösen arra fordít gondot, hogy a természetfeletti kegyelem mint érték lépjen a hívő tudatába. Ennek a célnak az érdekében a dogmatikus, bár egyáltalán nem kételkedik a természetfeletti transzcendenciájában, mégis fontosabbnak érzi annak kiemelését, hogy a „természetfeletti” tökéletesíti a természetes rend legfontosabb javait, sőt a mai üdvrendben, melyben Isten az emberiséget természetfeletti célra rendelte, a természet teljes kifejlődése kegyelmi ajándékok nélkül elgondolhatatlan.

Az ember Isten képmására való teremtésének a fényében ez a szempont nagy jelentőségre jut. Az emberiség mai helyzetében Isten nem akármilyen párbeszédre hívja az embert, hanem az Atya és fiú közt lefolyó, tehát az emberre nézve természetfeletti párbeszédre. Ez pedig csak Krisztusban (és pedig, a bűnre való tekintettel, nem akárhogyan, hanem a megváltás által üdvözítő Krisztusban) valósulhat meg: csak a Fiú-Istennel való egységben lehetünk Isten-fiak. Ezért a „vallás”, az abszolút értékre való vonatkozás,

ami nélkül nem is igazán ember az ember, nem lehet akármilyen vallás, hanem a Krisztus vallása, az egyetlen, a Betlehemben született, a Golgotán meghalt, a mennyben élő Krisztus fősége alá való helyezkedés.

Az embert tulajdon természetű az embertársával való közösségre és a föld emberi használatra való formálására hívja: ez azonban, különösen a világban uralkodó bűn miatt, csak az üdvözítő Krisztusban lehetséges. Ennek az állításnak természetesen nem az az értelme, hogy a technikai, a szociális és kulturális haladás egyes lépései kegyelmi ajándékok, és Krisztus-tagadó vagy bűnös ember által nem valósulhatnak meg. Azonban az egész haladás értékét veszíti (sőt az ember ellen fordul) Krisztus szolgálatra-kész szeretete nélkül: Krisztus nélkül, a bűn birodalmában, a haladás csodálatos termékei elkerülhetetlenül az emberi ösztönök önző kielégítésének, mások alávetésének és kizsákmányolásának eszközeivé válnak.

Leginkább pedig az ember történetisége szorul Krisztusra. Az ember ugyanis csak úgy tud igazi emberi egzisztenciát megvalósítani (csak úgy tudja egész bonyolult élő valóságát tényleg, tudatosan és szabadon egy értékre sarkítani), ha Krisztusban él, azaz ha az élő Krisztus erejéből, az élő Krisztussal való benső dialektikus viszonyban, Krisztus eszme- és érzelmvilágában részesedik.

Az a kérdés, hogy az emberiség elfogadja-e Krisztust, nemcsak valami „felekezeti ügy” tehát (abban az értelemben, mintha az emberiség életének kis, kevésbé jelentős részletterületére vonatkoznék), hanem az emberiség lét-kérdése: mert az ember csak úgy tudja megtalálni önmagához méltó életét, békéjét és belső valóságát, ha Szent Tamás apostol módjára, a Krisztus sebébe merítve kezét, megismétli az életet-keltő hitvallást: „Én Uram és én Istenem!” (Jn 20, 28).

Az ember ugyanis olyan lény, mely erre a hitvallásra Isten kegyelméből képes és arra rászorul.

Zichy Aladár

GAZDASÁGI FEJLŐDÉS — SZELLEMI ÉRTÉKEK

Korunk tudományos és technikai fejlődése lélegzetviesszafojtó. Az ezt követő gazdasági átalakulás hihetetlen gazdagodást hozott anyagiakban. Ugyanaz a darabka föld kétszeresét, háromszorosát termi. Nagymértékben függetlenedtünk az éghajlattól és a helyi viszonyoktól. A forgalmi technika sikereként a tér áthidalhatóvá vált. Kiegyensúlyozottabban táplálkozunk, és az átlagos életkor meghosszabbodott. Földünk szerencsésebb országaiban nemcsak az elit, mint az emberiség eddigi történelme folyamán, hanem az át-

lagember is komoly szükségtől mentes életet él, sőt — természetesen bizonyos keretek közt — azt vásárol, azt fogyaszt, amihez kedve van. A társadalomtudósok fogyasztó, sőt már túltáplált társadalomról beszélnek. De ugyanakkor fölvetődik a kérdés: gyarapodtunk-e szellemiekben, és a technológia, a gazdasági élet ilyen mérvű fejlődésével lépést tart-e a szellemi értékek növekedése? Nagyobb lehetőségek nyílnak-e szellemi és lelki kibontakozásra? Emberebb lett-e az ember, mint azelőtt? — E kérdések jelentősége keresztény ember számára kétségtelen, hisz keresztény — és tegyük hozzá: emberi szempontból a fejlődés elsősorban annyiban fejlődés, amennyiben a szellemi-lelkit, a tipikusan emberi értékek kifejlődését, megtartását és növekedését biztosítja.

A következő pár gondolat ezeknek a kérdéseknek megválaszolásához igyekszik néhány szemponttal szolgálni.

Milyen tényezők segítik elő a szellemi fejlődést?

Megvan elsősorban az anyagi alapunk ahhoz, hogy szellemiekkel foglalkozunk. Egy ínségben élő család gyermekei még csak az iskolát sem látogathatják, mert a megélhetésükért kell dolgozniuk. A kultúrszociológusok szerint ott, ahol bizonyos anyagi alapok hiányoznak, nem születik kultúra. Ha a létért való küzdelem minden energiát leköt, nincs idő szellemi tökéleződésre. Az anyagi bősége nem garancia ugyan a kultúra keletkezésére, de annak előfeltétele. S ez az előfeltétel korunkban egyre több népnek és egyre szélesebb rétegeknek adatik meg.

Másodsorban kedvez a szellemi fejlődésnek az átlagos életkor meghosszabbodása is, hisz a tanulás, az érés, az alkotás ideje megnyúlik.

Megnőtt a szellemi élet szükségessége is. Manapság a tudás, az ismeretszerzés lényegesebb, fontosabb szerepet tölt be az ember életében, mint azelőtt. Hosszabb az iskolázás ideje, megjavultak a tanulási és tanítási módszerek, gyakoribbak az ismeretterjesztő utazások, a kommunikáció eszközei (rádió, könyv, televízió, újságok, film) megsokszorozódtak. Mind több- és többfajta ismeret létezik, és a tudás szükségessége, megbecsülése általánossá vált, ami szintén ösztökélő hatású. Továbbá időbeli eltolódás következett be a fizikai és a szellemi elfoglaltság között az utóbbi javára. A modern háziasszony pl. sokkal kevesebb időt tölt el a konyhában, mint kevésbé felszerelt kártnője. A munka is egyre inkább gondolkodás- és alkotóigényes. Igaz ugyan, hogy a gépesítés, a szakosítás, s különösen a futószalag egyidőben előszeretettel alkalmazott rendszere átmenetileg sokkal monotonabb, lélekölőbb munkakört teremtett, mint a legtöbb hagyományos munkakör, — mégis úgy látszik: az átlagember napi feladatának elvégzésére magasabb képzettség, több figyelem, sok esetben gazdagabb fantázia és több alkotóerő szükséges, mint pár évszázaddal vagy évezreddel ezelőtt.

További lényeges mozzanatokat fedezünk fel, ha az egyén és a közösség viszonyának fejlődését vizsgáljuk. A gazdasági jólét ma már mindenkinek lehetővé teszi a saját egzisztencia megalapítását. Mi magyarok, mikor nőszülünk, azt mondjuk: házasodunk. Ez természetes, mert régen az, akinek nem volt háza, nem nőszülhetett. Nemcsak nálunk nem, sehol sem! Ma mindenki megrakhatja tetszése szerint saját fészket. Külön észrevehető mozzanata a fejlődésnek: a lányok is adnak arra, hogy iskoláskoruk és férjhezmenetelük között önállóságot biztosító foglalkozást keressenek. Azaz senkisé — a nő sem — ötodik kerék valaki másnak a szekerén. Mindenkinek megvan a saját élete és a saját felelőssége. Mindenki lehet pap, vezető ember, nemcsak a tehetősebbek és kiváltságosabbak. Nem önállósulás, egyediesedés, nagykorúsodás, szóval haladás-e ez az élet a régivel szemben, ahol a falu véneinek tanácsa, vagy a kegyúr döntött a fiatalok sorsa felől, s apja mesterségét örökölte a fiú? Ma még a szülőknek is egyre kevesebb a beleszólása a tizenévesek életreszóló döntéseibe. S az idők kedveznek az önállósodási, egyéniesedési törekvéseknek, mert a gazdasági és társadalmi élet is új szempontok szerint tájékozódik. Előítéletektől mentesen születünk, szentség (mint pl. a lámák) és nemesség nélkül, s ha esetleg szegényebben, a társadalmi vagy állami támogatás lehetővé teszi annak a két — ma már csak két, s egyre inkább csak egy! — hatalomnak megszerzését, amely belépőjegy az életbe: a tudás és a pénz. Az emberi közösség mai mobilitása és pluralitása aztán lehetővé teszi, hogy a továbbiakban mindenki ott érvényesülhessen, ahová tehetsége, hajlamai leginkább vonzzák. Az ilyen közösségi élet kedvez az igazság és az igazságosság érvényesülésének is. Ha valamivel nem értünk egyet, többnyire kiválhatunk munkahelyünkről, a sportklubból, elköltözhetünk a lakótelepről, kiléphetünk a vallási, néha még a politikai közösségből is. Kevesebb szükség van tehát hazugságra, képmutatásra, álszenteskedésre ahhoz, hogy jogainkat élvezzük és békességben megéljünk. Mi több, a modern gazdasági élet felépítése szinte elképzelhetetlen a tények teljes tiszteletbentartása, a tárgyilagosság és az igazság érvényesülése nélkül. Talán idealizálnak tünik ez az elemzés, és sok-sok példa alkalmas az ellenkezőnek bizonyítására. Mégis úgy tünik — különösen ha a fejlődés alacsonyabb fokain álló népek példáján vizsgáljuk a tételt —, hogy az állítás egészében helyes, bár kissé sarkított, mert csak bizonyos irányok kimutatására szolgál.

A szellemi fejlődés lényege

Miképp összegezhetnénk eddigi megfigyeléseinket? — Több ismeret, több lehetőség és gazdasági, valamint társadalmi téren nagyobb szabadság áll a mai ember rendelkezésére. Ebből szellemi szabadság fakad, s ugyanakkor több alkalom, sőt kényszer ösztökél egyre önállóbb, egyre szellemibb, egyre egyedibb életre, amelyben a szabadakaratú döntések a szélesebb látókör folytán emelkedettebb nívón játszódhatnak le. Keresztény szempontból mi-

nősítve: az élet teljesebb, értékesebb, emberibb. Vigyázat: nem arról van szó, hogy ezáltal jobbak, vagy boldogabbak leszünk; nem arról, hogy a fejlődés útján visszakerülünk a paradicsomi, azaz kívánság-nélküli állapotba, sem arról, hogy cselekedeteink jobbak, s egyben boldogságot hozóbbak lesznek. Csupán arról, hogy egyrészt a körülmények és kívánalmak egyre inkább szellemi problémák felé fordítanak, másrészt mi magunk fölkészülésünkben, hozzáállásunkban, értékrendünkben és céljainkban tudatosabbak és lényegretöbbségek vagyunk. A különbség a két életforma között kb. annyi, mint a kis pohár bor és a nagy pohár bor között. A kicsi is tele lehet, meg a nagy is. De a nagy, az nagy! Viszonylagos értéke ugyanaz, de abszolút értéke nagyobb.

Modern életformánk veszélyei

Természetesen a nagy téthez hozzátartozik a magas kockázat is. Ezért elvett dolog lenne az egyedibb, szellemibb, magasabb színvonalú élet himnusza a kockázatra vonatkozó intelmek nélkül.

A tér legyőzése, az éghajlattól, helyi viszonyoktól való függetlenedés a természettől való elszakadás, de legalábbis eltávolodás kárával jár. A környezetszennyeződés, a zajártalom társadalmunk nehéz, már-már tragikus méreteket öltő gondolatai. Nélkülözzük a természet kiegyensúlyozó, figyelmet lekötő, üdítő, oktató hatását. Elfelejtjük törvényeit, a rügyezést, a kibontakozást, az öregedést és a halált, s értelmetlenül, lázongva állunk saját életünk hasonló hanyatló pillanatai előtt.

Városban élünk nagymértékű függetlenségben, talán egészen emberi kötelek és kötelezettségek nélkül, ami kellemes, mert tehermentes, de ha egyszer bármilyen oknál fogva nyomasztóvá, lesújtóvá válik, akkor sokszorosan érezzük a névtelenségnek, kötetlenségnek, bizonytalanságnak félelemkeltő átkát.

Egy másik veszély: a kultúrszociológusok azt is állítják, hogy elkényeztetett vidéken sem keletkezik kultúra. Ha korlátlan jólétet teremtünk magunknak, s ugyanakkor nem fogjuk rá magunkat testi munkára, mozgásra (sport) és főként szellemi elfoglaltságra (szabadidőnk tervszerű kihasználása), a túlságos jólétből fakadó tunyaság megfojtja a szellemi hajtásokat. Az autó pl. sok ember számára öncél, ahelyett hogy eszköz lenne. Persze generációnk még túlságosan benne van a föltalálások nagyszerűségének mámorában ahhoz, hogy valóban eszköznek, és ne célként tekintse szüleményeit. Ideje, hogy technikai vívmányaink fölé emelkedjünk!

Még egy utolsó szempont. Igaz ugyan, hogy egyre jobban saját terveink és „saját fejünk” szerint élünk, ugyanakkor azonban egyre többektől függő részei vagyunk egy kölcsönös bizalomra fölépített gazdasági rendszernek. Vagy nem bizalom kell ahhoz, hogy a vízcsapról igyam, ezer idegen kéz által tisztított, tartósított, csomagolt, tárolt, szállított, árusított élelmiszert vegyek

és egyik? Mint ahogy bennem is megbíznak százan és ezren, ha a vasúti váltót kezelem, vagy fontos információkat gyűjtök. Ebben a beláthatatlan kölcsönös függésben és kölcsönös bizalomhálózatban az a veszély, hogy valaki megszegi a játékszabályokat, és ezzel nemcsak mérhetetlen károkat okoz, hanem a közösség hitét, s ezáltal az együttélés alapjait rendíti meg. A veszély tehát az egyed becsületének, felelősségtudatának óriási megterhelése és az ezzel járó, a gazembereknek kedvező visszaélési lehetőség.

Ami megjegyzendő

Foglaljuk össze gondolataink lényegét! A tudományos és a gazdasági fejlődéssel párhuzamosan — ha nem is kizárólag annak következményeként — egy másik, egészében az emberre vonatkozó fejlődés megy végbe, amely lényegében az ember szellemi nívójának emelkedése és önállósodása. Az eredmény: olyan életforma, amelyben nagyobb a kockázat, tehát súlyosabb a vereség és értékesebb a győzelem. Ennek tudatában a keresztény csak egyet tehet: igyekszik! — azaz hisz a fejlődésben, és a fejlődés értelmének megfelelően tudatosabban, szellemi gyarapodásban, tehát emberibben él.

Johannes Gründel

SZEXUALITÁS ÉS KERESZTÉNYSÉG

A keresztény emberkép mint a nemi erkölcs alapja

Ma a komolyan számító irodalom nem kis része kétségbevonja a keresztény erkölcsi tanítás egyes formáinak érvényét, sőt az egész keresztény nemi erkölcsöt, mint elavultat, elvileg elutasítja. A kereszténységnek ugyan nincs mit félnie konkurrens normától, de azért éppen a plurális társadalomban kellően meggyőző bizonyosságot kell adnia azoknak az erkölcsi alapelveknek és szabályoknak érvényességéről, amelyeket hirdet. Egyáltalán nem könnyű feladat; nem is lehet soha véglegesen megoldani, hanem minden idők teológusainak és antropológusainak számára feladat marad. Minden kornak — saját körülményei és antropológiai előfeltételei szerint — újból meg kell kérdeznie a bibliai kinyilatkoztatást: mi a keresztény magatartás magva, és miképpen lehet az Újszövetség kijelentései alapján a mi korunk számára is példaként előírni, vagy legalábbis levezetni Krisztus követését és Isten akaratának teljesítését.

Az emberről szóló kinyilatkoztatások először is „eredeti” állapotára vonatkoznak, úgy, ahogy Isten megteremtette, továbbá a bűnnel bekövetkezett rendtelenségre és annak következményeire, végül pedig arra a helyreállításra és újjáteremtésre, amely Jézus Krisztus megtestesülésével és megváltásával

máris megkezdődött, és a végső időkben teljeseedik be. E hármas szempontból — a teremtés, a bűn és a megváltás rendje — vázoljuk a következőkben röviden a keresztény emberképet, és kérdezzük meg: mi a jelentősége az emberi nemiség helyes látása és értékelése tekintetében.

Az ember nemiségének „eredeti” jelentősége és értékelése

A keresztény teremtéstörténet teisztikus világfelfogása szoros viszonyt tételez fel Isten és teremtett világa között. Isten csakis úgy tevékenykedhetik, hogy a dolgok valamit tartalmaznak abból, amit teremt. Eszerint az embernek az a feladata, hogy megkeresse a teremtményekben benne lakozó isteni „gondolatot” és erkölcsi szabályként tisztelje. Cselekvésének törvénye tehát az istenteremtette lények benső létstruktúrája, természete és lényege.

Már a Szentírás első fejezeteiben leszűrődött az ember ősi ismerete és megtapasztalása saját lényéről, különösen teremtett lényéről, férfiúi és asszonyi minőségben. A jahvisták régebbi teremtsleírása (Gen 2, 4skk) az ember teremtését úgy mondja el, mint Isten első cselekvését egy teljesen antropocentrikusan tekintett világban. Az ember Isten szőlítésára mint szembenálló fél, mint Isten „partnere” jelenik meg. Az egész Szentírásban sehohsem fejeződik ki ennyire világosan az embernek egy személyes másik, egy „te” felé való rendeltetése, mint ezekben a szövegekben. „És az Úristen így szólt: Nem jó az embernek egyedül lenni; hozzá hasonló segítőt akarok alkotni neki” (Gen 2, 18). Az ember tehát nem magányos teremtmény, hanem természetöll fogva kiegészülésre való; ezt nem találja meg a teremtés többi részében, csupán egy emberi „te”: az asszony alakjában. Az itt említett „segítség” nem csupán ebben vagy abban a dologban, vagy az emberre háruló fajfenntartásban való segítség, hanem egyszerűen magában az emberi életben. Az asszony mint a férfi segítője, embervoltának partnere, és megfordítva: így lehetne összefoglalni ezeknek a rövid mondatoknak ősi felismerését és kijelentésének lényegét. Még a nőtlen férfira és a hajadon nőre is valamilyen módon érvényes ez, mert a férfi mindig a nőre utalt marad, a nő pedig a férfira; mindkettőnek igazi partnerségben, egymás társaként kell emberi feladatát betöltenie. Költői, képes kifejezéssel festi a Biblia Éva teremtését a férfi bordájából. Ennek az ábrázolásnak alapja az „erosz”-nak, a két nem egymás iránti vonzódásának adott ténye. Férfi és nő kapcsolatának legmélyebb formáját azonban az „egy testté válás” állítja elénk, amely nemcsak múlt nemi közösülés, hanem férfi és asszony teljes és visszavonhatatlan egyesülését jelzi — olyan közösséget, amely a vérségi kötelékeket is szét tudja szakítani: „Azért a férfi elhagyja atyját és anyját és feleségéhez ragaszkodik, és lesz a kettő egy test” (Gen 2, 24). Már itt célzás történik a házastársi szeretet sajátos jellegére: föltétlen hűség kapcsolatát kívánja meg. Nem hiába jellemzi éppen az ószövetség Izrael népének Istenhez való viszonyát a hűség,

ill. a házassági szövetség (és Izrael hűtlensége esetén a paráználkodás) képével. Amikor az őszövetség különböző helyein férfi és nő nemi közösségének végrehajtására a „megismerés” (jada) fogalmat találjuk, ez a fogalmak nyelvén már jelez valamit abból a mélységes megismerésből és megtapasztalásból, amelyet ez a végső személyes közösség foglal magában és hozhat létre.

A Genézis 1. fejezetében található „papi” teremtés-tudósítás főleg az embernek, mint a teremtés koronájának uralkodói helyzetét emeli ki. Hármaskörülírással mondja róla, hogy Isten képmására van teremtvé, éspedig mint férfi és asszony: „És Isten megteremtette az embert, mint képmását. Mint Isten képmását teremtette; férfiúvá és asszonnyá teremtette” (Gen 1,27). Az embernek itt kifejezett képmás-volta tehát nem pusztán a lélekre vagy a szellemre vonatkozik — lélekre és testre való görög-dualisztikus felosztás alapvetően idegen mind az ó-, mind az újszövetségtől, ha olykor alkalmaznak is ilyen fogalmakat —, hanem az egész emberre, férfira és asszonyra. Az egész emberteremtmény Isten képmása, teste és nemi erői is. Sajátos feladatként a termékenységet és a földön való uralkodást kapja (Gen 1,28sk). És az egész teremtésleírás azzal a megállapítással zárul, hogy minden nagyon jó, amit Isten alkotott (Gen 1,31).

Már ez a néhány szöveg tisztán mutatja az emberi képmás „eredeti” jelentőségét. Isten akara ez: az embert közösségi rendeltetésére utalja, és arra a feladatára, hogy egy másnemű partnerrel való visszavonhatatlan kapcsolatban találja meg kiegészülését, s ugyanakkor biztosítsa a szaporodást.

Az a tény, hogy e feladat Isten külön parancsában jut kifejezésre, továbbá hogy a jahvista teremtésleírás az ember cselekvésének bizonyos tekintélyi határt jelöl ki (vö. Gen 2,16sk), az embernek egy további sajátosságát juttatja kifejezésre: Az ember nem olyan lény, amely szinte automatikusan teljesíti Isten akaratát. Ő szabad: éppen szabadsága személyes méltóságának és istenhasonlóságának lényeges alapja. Szabadsága azonban korlátolt, nem kötöttség nélküli, nem „valamitől” való szabadság.

A teljes kötetlenség értelmében, csak negatívan felfogott szabadság kaoszhoz vezetne, és lehetetlenné tenne minden emberi együttélést. Sokkal inkább arról a rendről van itt szó, amely az embernek üdvösségére adatott. De ehhez sem a természet törvényei vagy az ösztön köti, mint a többi teremtményt, hanem szabadon kell elismernie és elfogadnia. A II. Vatikáni Zsinat is hangsúlyozta a szabadság nagy jelentőségét, amikor „az isteni képmás kiváltságos jelét” látja benne. „Az ember méltósága így megköveteli, hogy tudatos és szabad elhatározással cselekedjék, azaz mély személyes meggyőződéstől indítva, nem pedig vak belső ösztön vagy pusztán külső kényszer hatására. Az ember úgy jut el erre a méltóságra, hogy lerázva a szenvedélyek bilincseit és szabadon választva a jót, halad célja felé, a

kellő segédeszközökről pedig leleményes iparkodással gondoskodik" (Az Egyház a mai világban 17).

Az ember léte tehát „túlmutat önmagán”; szabadnak van alkotva, nyitott marad erőinek alakítására. Feladata az, hogy túl jusson önmagán az embertárs irányában, de ugyanígy Isten irányában is, aki létbe „hívta” és feleletre „szólította”. Mindenütt tehát, ahol a szabadságra hivatott embernek ezt a kettős transzcendenciáját elhanyagolják vagy tagadják, ahol az embert legföljebb csak pusztán evilági, természetes lényként értékelik, megcsorbított emberképpel van dolgunk.

Eppen a bibliai kinyilatkoztatás juttat túl a pusztán evilági, nagyon is könnyen önközpontúvá váló létértelmezésen, amikor a történetiségében létező teljes embert Isten elé állítja, s világot és embert meghaladó célt mutat neki, ezzel egyben feltárva az emberi lét végső értelmét.

Az ember „eredeti” képéhez tehát hozzátartozik szabadságra való hivatottsága, horizontális viszonya az embertársakkal, valamint vertikális viszonya Istennel. Az a teológia, amely legföljebb az emberek közti viszonyra, azaz antropológiára zsugorodik (támpontokat találhatunk ehhez Robinson könyvében: „Isten más”), funkcionális teológia; Isten ennek már nem személyes és transzcendens lény, hanem mítosz. Az ilyen teológia azonban nem tarthat többé igényt a keresztyén teológia nevére.

Tehát az embert nem értjük meg teológiailag eléggé a kinyilatkoztatás világánál, ha csak önmagában zárt, értelmes teremtményként jellemezzük (homo est animal rationalis). Az emberi természet teljes fogalma csak ott tárul fel, ahol az embert személyes én-nek is látjuk, személynek, aki létéből fakadó „nyitottságában” egy „te” felé túllép önmagán és így bontakozik ki teljesen. A végső kiteljesedést csak Isten, az abszolút „Te” hozhatja meg; de már a személyes, embertársi viszony is analóg, előzetes formája ennek a találkozásnak és beteljesedésnek.

Bűn és megváltás

Elutasítandó az ősbűn szexuális értelmezése: annak lényege az ember kevésége, Istentől való önkényes elszakadása volt. De ez zavart okozott egész lelki berendezésébe és egymáshoz való viszonyába is. Férfi és asszony, ahelyett hogy segítené, csábítja és elárulja egymást. A kettő közötti „rangkülönbség” csak a bűnbeesés után, büntetésként merül fel először („uralkodni fog rajtad” Gen 3,16). Az őstönvilág, az akaraterő, a megismerőképesség rendje mind megbomlott. Az ember nem hagyatkozhatik többé saját erőire, sem az emberek általános viselkedését nem tarthatja mércének. Nem helytálló a naturalizmus naív optimizmusa, viszont nem lenne helyes teljes romlottságról sem beszélnünk. Az egyes ember, lelkiismerete és a kegyelem segítségével, felismerhet bizonyos erkölcsi alapkövetelményeket és felelős is ezek teljesítéséért, hiszen különben jogtalanok lennének a Szentírás erkölcsi követelményei (vö. Róm 1-2). Nincs szó arról sem, hogy nemi területen „különösen” mutatkoznék a rendetlenség. A bűn inkább abban áll, hogy az ember autonóm és önző módon rendelkezik nemi erői fölött.

A Krisztus megtestesülésével kezdődő eszkatológikus idő nem vezethet bennünket a földi valóság lenézésére, ha ez időről-időre kísértésként fel is merül (vö. 1 Tessz.). Eppen az Úr testbe öltözése tanít meg bennünket a test nagy megbecsülésére. E világ az üdvösségünket eldöntő találkozások helye, egymással és Istennel. Pál a testet a Szentlélek templomának nevezi, amelyet a testi bűn megszenteltelenít.

A kereszténység elismeri a természetes (családi, népi) kötöttségeket, de ezt túlszárnyalja a kereszténység és Krisztus vérével megpecsételt természetfölötti közösség. Ennek világánál nincs már „sem férfi, sem nő” (Gal 3, 27skk), vagyis minden ember egyenértékű. Krisztus erkölcsi törvénye a szeretet kettős parancsában fejeződik ki. Aki igyekszik Krisztus útmutatását követni, annál nem lehet egykönnyen szó „halálos” bűnről.

A keresztény házasságban, amelyet Krisztus felbonthatatlannak jelentett ki, mintegy az egyház „össejtje” valósul meg (vö. Ef 5, 32). Az ilyen szeretetközösség nem lehet csak evilági: a benne fölébredő vágy öntudatlanul is túlmutat a világon. A végső beteljesedésben azonban már nem lesz szükség házasságra. Ezért a kereszténység ismeri és értékeli a szüzességet és a cölibátust is. „Mindenki úgy éljen, ahogyan az Úrtól osztályrészeül jutott” (1 Kor 7, 17). A hitből élő ember számára a házasságnélküli állapot már nem hiány vagy szegény, mint az ószövetségben, hanem az emberi kérés egyik érvényes útja.

Erkölcsteológiai és pedagógiai következmények

Ha a különböző kultúrákban a házasság és a nemi élet helyes rendjének erkölcsi szabályait és követelményeit keressük, igen különböző határvonalakat találunk. Sok tekintetben negatívumokban merülnek ki, tilalmak vagy akár tabuk formájában, a minimális rend biztosítására. A kereszténynek ez kevés. Őt az eléje állított feladatok érdeklik, hogy ezekből levonja a megfelelő erkölcsteológiai és pedagógiai következményeket. Az ember no-szférába való fölemelkedésének teljesen meg is felel, hogy normái ne maradjanak immár pusztán negatívok, tehát ne merüljenek ki csak tilalmakban, hanem pozitívan mutassanak rá a követendő célra. Ez a cél a keresztény embernek egyszerűen a szeretet, ahol a szeretet fogalmát az iménti keresztény emberkép értelmében kell közelebből értelmezni. Az embertárs iránti szeretet foka lehet az ember egész erkölcsi magatartásának érték-mérője.

A következőkben a teljesség igénye nélkül előszámlálunk néhány pozitív követelményt, mint szexuális utmutatást, rámutatunk a nemiség területén elkövetett hibák tárgyi és alanyi értékelésére, valamint a nemi nevelés alapirányára.

A nemi erkölcs szabályai

A keresztény nemi erkölcsöt nem értelmezhetjük tisztán pozitív jogi rendelkezésnek; inkább az ember létéből, ill. az emberi nemiség sajátos természetéből, valamint a keresztény ember hitből fakadó szeretetére vonatkozó kinyilatkoztatásból származik. Ennyiben az erkölcsi jó megfelel az ember lényegének, és személyisége helyes kibontakozására segíti, sőt létrehozza

ezt a kibontakozást. Ezzel szemben a dolgok természetével ellenkező, erkölcsstelen magatartás gátlás és akadály az embernek magának, és embertársaival való viszonyában is. Az Egyház a múltban sem korlátozta az embert önkényesen erkölcsi követelményeivel; ha bizonyos szabályok ma elavultnak látszanak, ez azért van, mert az alapjukul szolgáló korábbi biológiai vagy antropológiai kijelentések nem érvényesek többé.

A tisztaság mint a nemi erők rendjére és helyes formálására való alapvető készség.

Az erkölcssteológia a „tisztaság” kifejezéssel írja körül az ember benső készségét arra, hogy teljes igent mondjon nemiségére, a szexuális ösztönöket teljes személyi-társadalmi jellegükben elismerje, és az emberi élet egészébe értelemszerűen beépítse. Sajnos ez a szó — éppúgy, mint a „szüzesség” — mai nyelvérzékünk számára elveszítette pozitív tartalmát. Bizonyos társadalmi és életbeli lekicsinyléssel „tisztá emberen” („fiatalembereken”!) többnyire a „falusi ártatlanságot” értik, akit a kinyílt szemű „városi” lóvátethez, — vagy az olyan lányt, aki valamiképpen „pártában maradt”, és aztán mint „aggszűz” nem tud helyesen kifejlődni. — Az ilyen torzképek az „ártatlanság, szemérem, tisztaság, szüzesség” kifejezéseknek kicsinylő értelmet adnak, úgyhogy a mai fiatalok számára először is új, elfogadható fogalmakat kellene keresni, hogy legalább részben fölismertessük velük a szemérem pozitív tartalmát. Indítványok pl.: „teljes odaadás Krisztusnak, tapintat, az intimszféra tisztelete, önuralom, belső és külső higiéné, emberméltóság és önmagunk tiszteletbentartása”. A tisztaság mint erényes magatartás tehát semmiképpen sem pusztá megtartóztatást, vagy rituális „tisztaságot” jelent, hanem törekvést a nemi erők helyes, az emberméltóságnak megfelelő alakítására és rendezésére, és ez nagyjelentőségű mind a személyiség kibontakozására, mind a közösség felépítésére nézve. A tisztaság célja: „képeség a sajátosan nemi téren való szeretetre és ezzel együtt a helyes házasságra; mert házasságra csak az képes, aki átfogó értelemben szeretni tud. Analóg módon áll ez a cölibátusra is, mert a hivatásos házasságnélküli élet ugyanúgy hívás az emberi közösségben folytatott szerető életre. Ezt a hivatást is csak az olyan ember töltheti be értelmesen, aki, akár férfi, akár nő, képes a szeretetre, mint „szeretetre képes” gyakorol szabad és hitelreméltó lemondást” (F. Böckle).

Ha a nemiség a teljes emberség egyik összetevője, akkor nemcsak lebecsülése vagy tagadása végzetes, hanem éppenúgy minden eltúlzása és elszigetelése is, tehát az olyan emberkép, amely a biológiai-állati részt úgy kiemeli a szellemi-személyes rovására, hogy az embert végül is csupán szexuális lénynek tekinti. A nemi erők elszigetelt, csupán funkcionális értékrendje hamarosan ilyen következményekkel jár: az öncélú nemi gyönyör jogának követelése, az ösztön kívánta kielégülés szabad levezetése, a későbbi

házasélet nemi „begyakorlása”, a nemi gyönyör csömörig menő fiatalkori kiélvezése és kiélése. — Az ilyen és hasonló jelszavak ma messzemenően a nemiség korábbi tabunak-tekintésére bekövetkezett visszahatás; de az ellenkező végre, az ösztön-szféra teljes felszabadulására vezetnek. J. Lepp a freudi pszichoanalízis egyik legsúlyosabb tévedését látja ebben az állításban: „a nemi ösztön az egyén önkielégülést kereső gyönyörtörekvése, és odafordulása a másikkhoz többé-kevésbé esetleges jellegű”. Freud szem elől téveszti azt a tényt, hogy éppen a nemi ösztön mély, alapvetően e g z i s z t e n c i á l i s viszonyt akar létrehozni a másik emberrel.

A személyes mélypszichológia is meggyőződéssel állítja, hogy a nemiséget nem értékelhetjük tisztára autonóm rendszer gyanánt a teljes személyen belül — mint mondjuk az emésztést vagy az anyagcserét —, inkább magához az embermivolthoz tartozik. Ezért senkisémet vélheti, hogy ő fel van mentve a nemiség helyes alakításának és kialakításának feladata alól. Az emberi személyiség alakulása és kibontakozása lényegesen függ a teljes emberi jellegtől és a nemi érettségtől. Személyes házastársi szeretetről és nemi, ill. teljes emberi érettségről is csak ott beszélhetünk, ahol az ember már megszabadult gyerekes önzésétől, leszámolt bizonyos kivetítésekkel, öntudatlan példaképekkel, különösen a másnemű szülők képével, és kivívta a szeretetnek azt a magatartását, amely kész a döntésekre és a felelősség viselésére önmagáért, a partnerért és a jövőző gyermekért.

Reméljük, hogy az embernek az a teljes, személyes felfogása, amely — hála a mai teológiai biblikus újraeszmélődésének — mind általánosabb érvényűvé válik, elvezet a nyugaton uralkodó görög dualizmus végleges legyőzéséhez. Ez ugyanis nem utolsó sorban volt az oka annak, hogy a testi szférát majd túlságosan sokra, majd pedig túlságosan kevésre becsülték.

A nemi erők szublimálása

Ha az ember csak ösztöneire és impulzusaira lenne hagyva, nem jutna el személyiségének kifejlődésére. A tapasztalat máris bizonyítja, hogy az embert, az állattól különbözően, nem biztosítják ösztönei, hanem szabadság az osztályrésze, és ez lehetőséget ad neki arra, hogy rendeltetését szabadon elfogadja, vagy pedig elhibázza. Ráadásul ösztönös erői óriási energiafőléssel rendelkező hajtóerők. A nemi erők helyes rendezése ezért nem csupán az elvileg plasztikus jellegű emberi szexualitás kormányzását és alakítását kívánja meg, hanem a teljes magatartásba történő beillesztését is, továbbá a főlős ösztönök átalakítását és fölhasználását más életfeladatokra (= szublimálás). A szublimálás nem elfojtást jelent. Lényegében a nemi erők át a l a k í t á s á r ó l van szó, harmonikus beépítéséről az egész személyiségbe. Eközben az ösztönös erők „szexustalanításon” és szocializáláson mennek át. Ha ez elmarad, akkor az ember szeretetre való képessége is veszélybe kerül: az ösztön önállósult erői szétrobbanthatják. Az olyan s z e x u á l i s m e g -

tartóztatás, amelynek alapja csak a ferdén értelmezett és helyeselt nemiség, vagy az alkalom hiánya, még nem pozitív jellegű. Ellenkezőleg: ahol a normálisan felmerülő ösztönös indításokat rövidzárlat-szerűen félretolják vagy elfojtják, ott kiegyenlítetlen, nevetségesen prúd magatartásra vezethetnek, és megakadályozhatják a személyiség kiérését. Csak ha szublimáljuk, vagyis elfogadjuk és feldolgozzuk a nemi ösztönök felhasználatlan erőit, akkor szabadítanak fel nagy testi-lelki energiákat, amelyeket jelentős vallásos, karitatív és kulturális teljesítmények céljaira lehet gyümölcsöztetni. Amikor az ember a szeretet magasabb, teljes formáinak szolgálatába áll, akkor megtartóztatása pozitív jellegű.

A teljes nemi odaadás (nemi érintkezés) szükséges előfeltételei

A teljesen végrehajtott nemi odaadásban bizonyos megismerés megy végbe: két ember, mindegyik a maga össze nem téveszthető egységében, felismeri, hogy egészen és mindenestül egymásért van, és egymásé lehet. Ez a „megismerés” egyben magával hozza a partnerek egymáshoz való kötöttségét, amit különösen a nő tapasztal meg erősebben. Ezért ez a két ember az ilyen kölcsönös „kítárulás” után nem válhat el úgy, mintha mi sem történt volna. Valamiképpen közük marad egymáshoz, és ez adott esetben egy másik partnerrel kötött házasságban zavarokra vezethet.

Kinsey a házasság előtti nemi érintkezést pusztán aszerint ítéli meg, hogy az illető világnézete alapján összeütközésbe kerül-e ezáltal önmagával és lelki kárt szenved-e, avagy nem. De ő is elismeri, hogy még olyan esetekben is, amikor mind a két fél úgy gondolja: kölcsönösen elismerte és feldolgozta a házasság előtti nemi érintkezés tényét, a házasságkötés után, éppen feszült helyzetekben, mégis bonyodalmakra és kölcsönös vádaskodásra kerülhet sor.

Már ez a tényállás is közelhozza azt a következtetést, hogy a teljes nemi odaadást nem lehet végrehajtani anélkül, hogy felelősséggel ne járna a másik félre nézve. Felelősség nélkül a „partner” iránti magatartás nemcsak szeretetlen, hanem igazságtalan is, még akkor is, ha a másik még nem érzi az igazságtalanságot és elvileg beleegyezik a házasság előtti érintkezés semmire sem kötelező, felelőtlen teljes odaadásába. Meglehet: sok ember azért nem éli át teljes nemi odaadásában a másik ember egyedül rá jellemző egyedi mivoltának megismerését és a kölcsönös összetartozásnak, egymáshoz kötöttségnek a megtapasztalását, mert egyszerűen nincs meg benne a szükséges nyíltság és érettség. Talán hiányzik belőle a szeretet igazi teviszonya. Fagyosan belemerevedik saját személyébe és önző érdekeibe, és ez megakadályozza, hogy felfigyeljen a másik titkára; így aztán „nem találja meg és nem találja el” a másik ember egyénisége, nem ébred fel benne a vágy, hogy „örökre” hozzátartozzék. Hogy az igazi szeretet szükségszerűen

halhatatlanság után vágyakozik és tartósan bírni akarja a másikat, azt már a görög filozófus, Platón is rég belátta.

Ezért a teljes nemi odaadás elvi teréül a házasságot kell föltételeznünk. A teljes kötöttség szándéka nélkül nem lehet teljes felelősséget vállalni a partnerért és az esetleges utódokért; az odaadás helyébe könnyen zsákmányul esés lép. „Éppen a nemiség átfogó személyes értelmezése mutatja meg, hogy a teljes értelmű nemi szeretet-odaadás a biztosított házassági kötöttség terét kívánja meg. Ha abból a meggyőződésből indulunk ki, hogy a nemi aktus, teljes emberi értelmében, az egész személy kölcsönös és teljes odaadásának átfogó jele, akkor a személy ismeretének és akaratának is mögötte kell állnia, különben nem tudjuk, mi értelme az egész személy emlegetésének. Az ilyen szeretet totalitást követel meg: egészen és mindenkorra akarja azt, akit szeret“ (Böckle).

Ezért a kölcsönös felelősséget vállaló alapvető igen-t még a nemi aktus végrehajtása előtt ki kellene mondani és a közösség előtt is megerősíteni. Az embernek ugyanis kötelezettsége van a közösség irányában is, amely gondoskodik róla, de követelményei is vannak tőle. Továbbá egyik féltől sem lehet és nem is szabad megkívánni, hogy jogainak biztosítása és írásba foglalása nélkül, csupán a másik ember személyes szavára menjen bele a házasság következményekkel terhes kötöttségébe.

Az Újszövetség radikális szeretetkövetelményét tekintetbe véve ezért a házasság előtti és házasságon kívüli nemi érintkezés tárgyilag nézve még nem teljes értelmű, és így nem tarthatjuk egyszerűen jogosnak. De ez nem jelenti azt, hogy minden esetben már súlyos jogtalanság.

Azonban a házasság felé vezető úton — komoly ismeretség esetén — megengedettek és elő is fordulnak a szeretetnek más, már erotikus-nemi jellegű jelei és bizonyágai. Ezek az igazi szeretet, az önuralom, s így egyben a házassági előkészület próbakövei. De a két szerelmes lelkiismeretes felelősségtudata eközben vigyázni fog, hogy a kedveskedések ne vezessenek üres szexuális játékra, és ezzel tisztátalan magatartásra, amely tudatosan és készakarva csak a pusztá nemi kielégülést keresi.

A nemiség jelentősége a szaporodásra nézve

Már a szexualitás tisztán biológiai-állati értékelése és szemlélete felismerteti velünk, hogy a nemiség alapfunkciói közé tartozik a szaporodás végrehajtása is. Az a tény, hogy a nemi odaadás aktusába már természettől bele van ágyazva az új élet nemzése is, a szerető odaadásnak és az élet ébresztésének szoros kapcsolatát mutatja. Ahol tehát az új élet keltését elválasztják a szeretettől, és pl. pusztán gazdasági megfontolások alapján, vagy pedig mesterséges úton, retortában hajtják végre, az embertelennek tűnik, és ezért erkölcstelen is. Az emberi életet nem lehet és nem szabad pusztá „kalkulációval“ kiszámítani és megalkotni. A házassági szeretet-odaad-

dásba való beillesztést kívánja. Igaz, előfordul szeretet és szeretetből fakadó odaadás nemzés nélkül is — erre mutat már az a tény is, hogy az asszony nem mindig rendelkezik megtermékenyíthető méhvel —, viszont szeretet nélküli nemzésnek sohasem szabadna előfordulnia. Ezért a házastársi szeretet alapvető feltétele marad mind a teljes nemi odaadás végrehajtásának, mind új élet nemzésének. A szeretet oly sokoldalú fogalma a keresztény emberkép felől olyan teljes tartalommal mutatkozik, mint sehol másutt. A házastársi szeretet jellege totális, és mindkét fél részéről az élethossziglani hűség visszavonhatatlan szándékát kívánja meg. Az emberi élet teljes rendjének megfelelően a generatív és a személyes értékeknek össze kell kapcsolódnok, és együtt kell egy egészet alkotniok; mert szeretet és élet összetartozik.

Hibák és ezek értékelése

Ha az emberi nemiség lényegében az ember személyes kapcsolatának, egymásra-irányítottságának a kifejezése, akkor értelmét tévesztett minden önmagáért keresett nemi tevékenység, vagy az olyan, amely túlhalad a valóban meglévő szellemi és lelki kapcsolaton (mint amilyen a teljes nemi odaadás a házassági hűség kötöttsége nélkül). Az ilyesmi hamis megnyilvánulása, léthazugsággá lesz. Egy nemi cselekedet morális értéke tehát a benne megnyilvánuló személyes létértékkel mérhető.

A nemi hibák szubjektív oldaláról

A nemi erkölcs szabályai nem pozitív egyházi parancsok, hanem az ember lényegéből és természetéből származnak, ezért az Egyház nem rendelkezhet róluk úgy, mint a törvényhozó törvényeiről. Tehát nem is szüntetheti meg e kötelezettségek érvényét azok számára, akik nem képesek teljesíteni. Hogy ebben az egyes ember mennyire vétkes, az más kérdés. A Szentírás a „porneia”-t azok közé a bűnök közé számlálja, amelyek kizárnak a mennyek országából. De ez nem annyira az egyes nemi vétket jelenti, hanem inkább azt a magatartást, amely nem fáradzik tudatosan a nemiség területének erkölcsi rendbentartásán. Ez a tulajdonképpeni erkölcstelenség vagy szemérmelenség. A „porneia”-nak ez az alapmagatartása azonban nemcsak annak sajátja, aki ténylegesen kapcsolatba lép egy rossz személlyel (= porne), hanem már annak is, aki a teljes nemi odaadást elvben a megkövetelt hűségi kötelék és felelősség nélkül valósítja meg, vagy jogot formál ösztöneinek autoerotikus (önző) kielégítésére.

A tisztátlanságot nem szabad csak funkcionálisan körülírni, mint a nemi képességgel való „visszaélést”. Azt a magatartást is jelenti, amely nem kész elismerni a nemiség személyes, egész-jellegét, és nem sorolja be ehhez képest az emberi élet egészébe, még akkor is, ha ez idáig nem vezetett a

nemi erővel való visszaélésre. Ennek megfelelően tisztátalannak kell tartani a nemiség egyoldalú biológiai értékelését is, ha mint „pars pro toto” ideológia jelentkezik.

A hibás magatartás nagyságára, adott esetben a bűn súlyára nézve is mindenekelőtt az a döntő, milyen mértékben sérti vagy hamisítja meg a nemi hiba a szeretetet. Ahol a „fogyasztói magatartás” értelmében a nemi erőket mintegy pontosan és rövid határidőre működtetik és „élvezik”, ott minden felületes partnervizony ellenére is személytelen, üres szexuális játékok rajzolódik elénk, és a magatartás egésze egyenesen parázna jellegű. A partner itt pusztán szexuális funkcionáriussá fokozódik le. Az ilyen nemi tevékenység jellege mélységesen természetellenes, akkor is, ha házasságon belül történik, és szervileg minden a természet szerint folyik le.

Fontosnak látszik, hogy világosan elhatároljuk a tisztátalanságot a szemérmertlenségtől. A szemérem lényegesen védő jellegű, és nem mérhető ki centiméterrel. A szemérem és szemérmertlenség közötti határ korok és kultúrák szerint változik. A tisztaság annak akarása és feladata, hogy a nemiségnek az emberbe oltott mély erőit fegyelmezetten rendbeszedjük és az embernek magának, meg a társadalomnak együttes javára használjuk fel. A tisztátalanság viszont lényegében nem csupán hiányos önuralom és fegyelmezetlenség, hanem „sértés, tiszteletlen bánásmód és rendtelenség magának a szeretetnek a birodalmában” (G. Siewerth).

Ha a nemi erő egyszerűen hozzátartozik az emberhez és ilyen jelentős szerepet játszik az egész személyiség kifejlődésében, akkor a kereszténynek úgy kell lelepleznie a pszichikai, fizikai vagy szellemi „csonkítás”, a szó tágabb értelmében vett „kasztráció” minden kísérletét, ill. ezeknek az erőknek negatív felfogását, mint keresztényietlen, vagy — ha tudatosan és makacsul történik — erkölcstelen és tisztátalan felfogást. A nemiség megvetése, diszkriminálása ezért, éppúgy, mint a prűdéria, a tisztátalanság egy-egy válfaja. Erkölcstelen dolog lenne, ha a szűzességet és a cölibátust kultikus tisztasági szabályokkal, vagy manicheista gondolatokkal akarnánk igazolni. Nem hallgathatjuk el, hogy ebben a tekintetben ma mindenesetre tanultunk egyetmást a szűzesség és a cölibátus jelentőségének elmélyültebb megalapozására.

A bűnösség kérdéséhez

A bűnösség kérdését illetőleg a 6. parancs elleni vétkeknél tekintetbe fogjuk venni a mai mélylélektani ismereteket, és így gyakran tárgyilag súlyos hibáknál is — a megismerő vagy akaraterő súlyos befolyásoltsága alapján — „imperfectio actus”-t, vagyis sérülésből fakadó bűnt (Wundsünde) fog kellenni megállapítanunk. Továbbá különbséget kell tenni aszerint is, hogy az érdekelt még komolyan küzd-e személyes nehézségeivel nemi téren, vagy

már akarattalanul egyszerűen csak sodortatja magát. Végzetes lenne, ha szexualitásának formálását és beillesztését elvileg vitatná és elutasítaná. Már Aquinói Sz. Tamás különbséget tett a nemi hibák birodalmában a gyengeségből ill. az önmegtartóztatás hiányosságából (incontinentia) és a gonoszságból, vagyis az istenakarta rend elutasításából történő bűnök között: utóbbi a tulajdonképpeni mértéktelenség (intemperantia). Minthogy a bűn különösen az akaratban és annak bűnre hajlásában rejlik, Tamás a gonoszságból fakadó, tehát a mértéktelenség alapján álló bünt jelentősen súlyosabbnak tartotta, mint az önmegtartóztatás hiányának múltó szenvedélyből fakadó hibáját.

Joggal vetették fel az utóbbi időben teológusok azt a kérdést: nem kelene-e hitbéli nehézségek (amelyek nem foghatók fel bűnnek) és hitbéli kételemek (mint hitellenes bűn) mintájára nemi téren is különbséget tenni szexuális nehézségek és tulajdonképpeni szexuális eltévelyedések között.

A nemi területen elkövetett hibákat nem fogjuk a legsúlyosabb bűnök-ként felfogni; de „bagatell” dolgoknak sem szabad tekinteni őket; hiszen adott körülmények között jelentékenyen befolyásolhatják az ember szeretetre való képességét és a személyiség kibontakozását.

A nemi nevelés alapiránya

Az ember testi mivoltának és nemiségének keresztény értékelése megtiltja azt, hogy a nemi jelleget kivonjuk a személyes felelősség alól, erkölcsileg nem-kötelezőnek mondjuk ki és pusztán ösztönszerűen működtessük. Eppen ennek a szférának öntörvényűsége való hajlamossága követeli meg az ember éberségét és állandó fáradozását, hogy ezeket az erőket beillesse a személyiség egészébe. Csak akkor mutatkozik meg a nemi erő pozitív jelentősége is az egyes ember személyiségének kibontakozására nézve. Az ösztönös erők formálása és a helyesen értett szeretetre való nevelés azonban csak akkor lehet sikeres, ha aszkézissel, az ösztönökön való uralkodással és felülkerekedéssel egybekötve történik, és ez szabaddá teszi a teret a másik emberrel való találkozás számára. A férfi és nő szeretetviszonya is csak akkor alakulhat helyesen, ha először átmegy a szexuális távolság szakaszán.

A felebaráti szeretet, a gyermeki szeretet, a jegyesi szeretet és a nemi ösztön természetes indítása más és más minőségű élmény és belső irány, mindegyik saját lelki gyökerére utal. Ezért a fiatalokat kritikus módon meg kell ismertetni a „szeretet” szó különféle tartalmaival.

A helyes nemi nevelés figyelmet fordít az embernek és nemiségének olyan lényegi szemléletére is, amely megfelel a mindenkorai életkornak és élethelyzeteknek. Olyan meggyőzően kell ezt a szemléletet a fiatalok elé állítani, hogy megsejtsenek valamit a nemi aktus egész-vonatkozásából és személyes mélységi kiterjedéséből. A nemek találkozása bizonyos érettséget

tételez fel az életben; a fiatalnak először is meg kell tanulnia, hogy a más-nemű felet ne csupán nemi meghatározottsága felől lássa. A tisztaságot mint helyes magatartást értelmesen kell megrajzolnunk a mindenkori életszakasz számára: más a jelentősége a gyermekkorban, más a serdülőkor idején, megint más a házasság előtti ismeretségben és szerelmi találkozásban, más a házasságban és a házastársi életközösség megvalósításában; és ismét más a házasság nélkül élő felnőtt, meg a Krisztusért szüzességet vállaló ember számára.

Ahol a nemi nevelés pusztá tudásközlésre szorítkozik, ott annak a szokrateszi tévedésnek az áldozata lesz, amely a tudást erényesnek tartja; éppen ma felfigyelhetünk az ilyen félreértés veszélyére. Az olyan tanítás, amely egyúttal nem bevezetés az egész ember mélyebb megértésébe, növekvő felelősségébe és erkölcsi magatartásába, csak veszedelmes tudást közvetít, amely csupán a fiatal kíváncsiságát izgatja, végül is kísérletezésre ösztönzi, és, adott esetben végzetesen hibás magatartásokra és azok megrögződésére vezet. Ebből a szempontból roppant problematikusnak tűnik minden olyan közösségben végzett tudásközlés a nemi funkcióról („felvilágosítás”!), amely egyszerűen megelégszik tisztán biológiai-fiziológiai tárgyi tartalmak leírásával. Hiszen a nevelés mindig az egész ember vezetését, alakítását és képzését is magában foglalja. Az emberi személyiség kibontakozásának csak az a tudás válik javára, amely beleilleszkedik a teljes nevelésbe. Amíg a fiatalnak még nem közvetíthetünk értelmes belátást a nemiség értelmébe és jelentőségébe, addig persze többé-kevésbé „autoritatív” módon kell megadnunk magatartásának megkövetelt határait; de ennek a „vezetésnek” nem szabad parancsolónak lennie, és nem elégedhetik meg a pusztá megóvás módszerével sem. Azelőtt bizonyos tabuk védőszeretet töltöttek be: amennyiben mélyreható megokolás még nem volt lehetséges, megóvtak a teljes céltalanságtól és biztonságos határvonalat szabtak az embernek. Ahol a nevelés a tabuval együtt az attól megszabott határokat is megszünteti és helyében teljes kötetlenséget propagál, ott lényegesen elhibázza feladatát, az ember helyes vezetését. Aki sohasem tapasztalta meg a határ védő jellegét, az éppennygy hibás magatartásban vagy neurózisban végzi, mint az, aki megfordítva csak a határokat látja.

Az ember szellemi és testi érésével azonban minden nevelés rá fog mutatni az adott határok tárgyi okaira, vagyis az egyes erkölcsi szabályok értelmére is. Ezzel rávehet az erkölcsi követelmények elmélyítésére, benső megalapozására, és végül személyes elfogadására és megtartására. Ez föltételezi, hogy a nevelő maga is magáénak mondhatja és magatartásában éli is az ennek megfelelő keresztény emberképet. Csak így közvetítheti elevenen a rábízottaknak.

(Aktuelle Themen der Moraltheologie, Don Bosco Verlag, München, 1971)

JEGYESOKTATÁS DIÓHÉJBAN

A) Lelkipásztori alapelvek

A római Nemzetközi Kateketikai Kongresszus erőteljesen hangsúlyozta, hogy a korszerű hitoktatásnak a felnőttek felé kell fordulnia. (Lásd 12. számunkat. Szerk.) Erre keresve sem lehet jobb alkalmat találni a jegyesoktatásnál. Természetesen az volna az eszményi, ha a házasság rendkívül komplex kérdését teológusokból, pszichológusokból, szociológusokból, orvosokból és más szakemberekből álló, jól felkészült előadógárda világítaná meg több előadásban. Azonban sokszor kénytelen a lelkipásztor egyedül elvégezni ezt a feladatot, s hozzá még mindössze egyetlen óra áll rendelkezésére. Nyilvánvaló, hogy mindent nem mondhat el. Az azonban még az adott körülmények között is lehetséges, hogy néhány vonással megrajzolja a katolikus házasság eszményét, s egyúttal megvesse egy esetleges későbbi lelkipásztori kapcsolat alapját. Az alábbiakban ilyesféle megoldásra szeretnénk példát adni. (Feltételezzük, hogy a jelentkezők a vallásban némileg járatosak. Más különben előbb a katolikus hit elemeit is meg kell velük ismertetnünk, ami egy óra alatt természetesen lehetetlen.)

A kérdést egzisztenciálisan és antropológiai alapon tárgyaljuk. Nem indulhatunk ki elvont tételekből, vagy jogi sémákból, mert ezt hallgatóink eleve idegennek érzik. Hanem abból indulunk ki, hogy ők szeretik egymást, majd ezt a szeretetet vesszük elemzés alá, s ezzel tudatosítunk bennük sok nem sejtett dolgot. Így egyúttal érdeklődést és meghitt hangulatot teremtünk, a visszatetsző bizalmaskodást pedig kerüljük. A házasságot úgy mutatjuk be, mint a szeretet beteljesedését, a házasság céljait, mint a szeretet gyümölcseit. A célok sorrendjét tudatosan felcseréljük, s nem a gyermekáldással kezdjük, hanem a mutuum adjutorium-mal. A szentségi jelleg szervesen illeszkedik a gondolatmenet egészébe, nehogy a fiatalok valami idegen testnek érezzék. A házasság erkölcsi követelményeit is elsősorban mint a szeretet követelményeit mutatjuk be, hogy ezekben ne „kívülről” adott szabályokat lássanak. A házassági erkölcs sok kényes pontjáról nem szólunk; mert egyrészt úgy sincs időnk, hogy alaposan kifejtjük őket, másrészt aggodalmaskodó, tudálékos megnyilatkozásnak minősíthetnék. Arra azonban utalnunk kell, hogy az ilyen problémákra is mindig van megoldás.

A mondottakat optimista szemlélet hatja át. Nem mintha nem volnánk tudatában a mai házasságok rendkívül súlyos problémáinak, hanem mert hiba volna szembekerülni a fiatalok egészséges optimizmusával. Természetesen naívnak sem szabad látszanunk, hanem megértő jóbarátnak. Stílusunk legyen közvetlen, de kerüljük az intimitások nyílt feltárását, mert a lelkipásztortól

bizonyos, életformájából eredő tartózkodást elvárnak a legmodernebb hívek is. Hallgatókul átlagos műveltségű városi fiatalokat tételezünk fel. (A falu és város közötti különbség már úgysis megszűnőben van.) Kívánatos, hogy az előadás dialógussá alakuljon át a fiatalok hozzászólásával, kérdéseivel, stb. S méginkább kívánatos, hogy az egész jegyesoktatás ne felülről jövő „tanítás” legyen, hanem közös keresése Isten megvilágosító szavának.

B) A jegyesoktatás lefolytatása

Kedves Fiatalok, Önök szeretik egymást és házasságot akarnak kötni. Mindketten érzik, hogy milyen felelősségteljes lépésre készülnek, és tudják, hogy nagyrészt ennek a sikerétől függ további életük harmóniája és kibontakozása. A házasságra alaposabban kellene készülni, mint a legnehezebb életpályára, ez azonban sajnos sokszor nincs így. Nekünk sincs most másra lehetőségünk, mint hogy együtt átgondoljuk: igazi és teherbíró-e az a szeretet, amely egymásra találásuk óta kinyílt a lelkükben és hivatta van arra, hogy egy életen át erőforrás legyen mindkettőjük számára. Ebben szeretnék ma segíteni, s megmutatni azt, hogy egy férfinak és nőnek egymás iránti szeretete hogyan válik teljessé a katolikus házasságban.

Kérdezem: Szereti-e valaki igazán a másikat, ha minden szépet elmond neki, amit írók és költők valaha papírra vetettek, de amikor a másik kéri, hogy ehelyett inkább segítsen neki a házimunkában, akkor kifogásokat talál? Az igazi szeretetben nem a szó a legfontosabb, hanem a tett. Akit szeret az ember, azért mindent meg akar tenni, még akkor is, ha az számára megerőltető, vagy lemondással jár. Az igazi szeretet **áldozatos**, „nem keresi a magáét” (1 Kor 13, 5).

Továbbmegyek: Hiába tesz meg valaki a másinak mindent, ha készségének időbeli határt szab. Az igazi szeretet nem egy, nem tíz esztendőre szól, nem visszavonásig, vagy kiábrándulásig, hanem **örökre**. Ha valaki később fel tud bontani mindent, most sincs benne igazi szeretet.

De amennyire messze nyúlik időben a szeretet, térben annyira „szűk”. Akit valaki szeret, azon nem osztozkodik senkivel, s nem is tűri, hogy más is úgy közeledjék hozzá, mint ő. Vagyis a szeretet **kizárólagos**. Nincs ezzel ellentétben az általános felebaráti szeretet. Az a közös emberestvériség következménye és követelménye. A hitvesi szeretetben ennél több van.

Lehetne az igazi szeretetnek még sok-sok más vonását is megrajzolni. De ennyi is megmutatja, hogy a szeretet a házasságban teljeseedik be. Mert mi a házasság? Szentség, amelyben egy férfi és egy nő felbonthatatlan élet szövetséget köt és Istentől kegyelmet nyer, hogy házastársi kötelességeit híven teljesítse. Azt mondtuk, hogy a szeretet áldozatos, ezért van szó házastársi kötelességekről. Azt mondtuk, hogy kizárólagos, ezért a házasság egy férfi és egy nő életszövetsége. És azt mondtuk, hogy a szeretet örök,

azért ez a szövetség felbonthatatlan, holtomiglan-holtáiglan tart. A házastársi szeretet minden szeretetnek emberileg legtökéletesebb és legbensőségesebb formája.

A hívő ember azt is tudja, hogy a házasság nem merő emberi vonzalomra épül, hanem az Örök Szeretet műve, ezért a házastársakat kegyelmi kötelek fűzi egymáshoz, vagyis a házasság szentség. Krisztus Urunk világosan megmondta: „Nem olvastátok-e, hogy a Teremtő kezdetben férfinak és nőnek teremtette őket és azt mondta: a férfi ezért elhagyja atyját és anyját és feleségéhez csatlakozik és a kettő testben egy lesz? Így már nem ketten vannak, hanem csak egy test. Amit tehát Isten egybekötött, ember szét ne válassza” (Mt 19, 4-6). Szent Pál apostol a házasság viszonyát ahhoz a viszonyhoz hasonlítja, amelyben Jézus Krisztus és az ő egyháza van (vö. Ef 5, 21-33). A házasság nem egyszerű szerződés, hanem szentség. A házastársak nemcsak a szeretet szövetségét kötik meg, hanem ezzel Isten kegyelmének sajátos forrását nyitják meg egymás számára. A házasság nem börtön és nem teher, mint a kiábrándult emberek mondogatják, hanem a szeretet csúcspontja, és természetfölötti erőforrás.

Ha természetes és természetfölötti síkon ennyire egygé válnak a házastársak, akkor érthető, hogy a házasság alapértelme és egyik célja: egymás kölcsönös kiegészítése. A teremtés hajnalán úgy látja az Atya, hogy „nem jó az embernek egyedül lennie” és elhatározza, hogy hozzáillő segítőt terem. Ezt a teremtőt szót sok ősi monda is visszhangozza, amikor azt emlegeti, hogy az ember keresi „a másik felét”, s akkor lesz boldog, ha megtalálta. Ezt sejtli meg a mindennapok embere is, amikor házasságától várja boldogságát. És valóban: a boldogság egyik fő eleme — azt mondhatjuk, minden ellenkező látszat ellenére a legfőbb eleme — az, hogy az ember szeret és őt is szeretik. A házasságtól akkor lehet boldogságot várni, ha mindkét fél önzetlen szeretettel fordul egymáshoz.

A férfi és a nő természeténél fogva egymásra van utalva. A férfi gondolkodása általában elvont, a nőé gyakorlati. A férfit elsősorban a gondolat és az értelmi belátás vezeti, a nőnek az érzelmi világa gazdagabb. A férfit a tárgy valóság köti le inkább, a nőt a személy. A férfinak általában nagyobb a testi ereje, a nőnek az ügyessége. Az értékek közül a férfi az igazra mozdul meg inkább, a nő a szépre, meg a jóra. A férfit arra alkotta az Isten, hogy felfedezze a világot s erőit fogja szolgálatába, a nőt meg arra, hogy azt széppé és meghitté tegye. S még hosszan lehetne sorolni az egymásra utaltság példáit, — ami persze nem jelenti azt, hogy a szerepek minden esetben okvetlenül így vannak megosztva.

Mennyi mindent tud nyújtani az ember a másinak, ha szereti! És mégis, némelyek éppen ettől az önzetlen adástól félnek. Pedig a szeretetnek az az egyik legkülönösebb tulajdonsága, hogy mennél többet ad az ember, annál gazdagabbá válik. Jaj a házasságnak, ha mindkét fél azt nézi, milyen hasznot

húzhat a másiktól, ha pl. a nő a férfitől csak anyagi jólétet, vagy társadalmi pozíciót vár, a férfi meg feleségétől csak kényelmes otthont és bőséges ellátást, de egyik sem akar a másik kedvéért valamiről is lemondani. Nem azt mondjuk, hogy ezek a dolgok rosszak, hanem hogy nem elsődleges tényezői az életnek. Ha mindketten azzal a lelkülettel állnak a másik mellé, hogy „mit tudok neked nyújtani“, megjöhet a többi is. De ha két önző ember kerül össze, csak addig tart a kapcsolatuk, amíg van mit elvenni a másiktól. Tehát természetes, hogy a férfi a „harmadik műszakban“ segít a feleségének, és azt sem kell nógatni, hogy varrjon fel egy leszakadt gombot férje kabátjára.

A házasság másik nagy, középponti kérdése és célja: a gyermekek. Férfi és nő alapvető élettani különbsége az élet továbbadására szolgál. Akik szeretik egymást, ajándékoznak egymásnak, sőt önmagukat is odaadják. A gyermek is ajándék, méghozzá a legnagyobb ajándék, mert kettőjük élete egybeforr benne, mert mindkettőjük vonásait hordozza, mert benne egymást és önmagukat is láthatják. A gyermek a házasságban nem teher és alkalmatlan jövevény, hanem a házastársi szeretet kivirágzása. Ugyanakkor az ősi emberi tapasztalat és a modern tudomány egyaránt vallja: egészséges lelkű emberek nevelődésének a harmonikus családi élet a legbiztosabb talaja. Igaz, hogy a gyermekek vállalása sok áldozatot és lemondást követel a szülőtől, mégis általuk tapasztalja meg az ember élményszerűen az Úr Jézus mondásának igazát: Jobb dolog adni, mint kapni.

Házasságban lélekben készen kell állniuk gyermekek elfogadására, készen kell állniuk Isten teremtő gondolatának a szolgálatára, következésképpen arra is, hogy házasesetüket az Ő természetbe írt törvényei szerint éljék. Azért bűn ezen a téren a visszaélés, mert a természet törvény az Alkotó akaratát fejezi ki. Vajon azt jelenti ez, hogy az embernek a gyermekáldás kérdésében rá kell bíznia magát a szervezet élettani törvényeire és esélyeire? Azt, hogy az Anyaszentegyház elítél mindent, amit manapság családtervezés néven szokás emlegetni? Korántsem! Hiszen az értelem világosságát is Isten gyújtotta fel az emberben, az is a természetéhez tartozik, köteles is vele élni. Éppen mert értelemmel felruházott lény, felelős is tetteiért. Tervezni tehát a családi élet dolgaiban is szabad, sőt kell is. De rövidlátó gondolkodás volna, ha valaki önzésből és kényelemszeretetből az áldozatot ki akarná küszöbölni az életéből.

Természetesen előfordulhatnak egy család életében nehéz idők, sőt hosszabb szakaszok is, amikor emberileg megoldhatatlannak látszik újabb gyermek vállalása. Hogy akkor mi a megoldás, arról most korai volna beszélni. Akik gyakorolják a vallásukat, tudják, hogy az élet személyes helyzeteire leginkább a gyóntató atya közvetíti az Isten üzenetét. Az majd segít mindent tekintetbevéve kialakítani lelkiismeretük állásfoglalását. Az Anyaszentegyház nagyon jól tudja, hogy a gyermek vállalása mennyire komoly gondja a

házasoknak. A Szentatya rendkívül felkészült tudós bizottságot küldött ki az idevágó kérdések tanulmányozására, sőt maga is hozzászólt, hangsúlyozva az áldozatos lelkületet, de azt is lehetővé téve, hogy a szokottnál jobban tekintettel legyünk kinek-kinek egyéni körülményeire. De szomorú az, ha a házastársak szinte menekülnek a gyermekáldástól. Hiszen a gyermek valóban „áldás”, a gyermekek világrahozása és fölnevelése közvetlen részesedés Isten teremtő és gondviselő munkájában. Érdekes megfigyelni, hogy éppen a sokgyermekes családok légköre szokott a legvonzóbb és legkiegyensúlyozottabb, legboldogabb lenni, minden gond és küzdelem mellett is.

Azt szinte mondanunk sem kell: a szülői felelősség arra is kiterjed, hogy gyermekeiket megfelelően gondozzák, neveljék, lelki és szellemi javakban részesítsék. Csupán azt emeljük ki, hogy a szülő köteles a gyermek lelkét megnyitni az Isten felé is. Mi azt valljuk, hogy a vallás javai az emberi életnek az alapja, s ezért a szülőnek kötelessége, hogy gyermekét imádságra tanítsa, gondoskodjék róla, hogy a hit dolgaiban járatos legyen, hogy az Egyháznak kegyelmi életet élő tagja legyen. Az így nevelt gyermek szüleit is annál jobban fogja tisztelni és szeretni.

Szükséges még visszatérni ahhoz, ami a házastársi szeretetnek egyenes következménye, s amivel szemben mégis annyian értetlenül állnak, hogy ti. a házasság felbonthatatlan. Ezt azt jelenti, hogy házastársa életében senki új házasságot nem köthet. Amikor az Úr Jézus ezt kijelentette, természetörvényt fogalmazott meg. Jó azt is észrevennünk, hogy az emberek értetlensége nem értelmi okokból fakad, hanem szenvedélyek diktálják. Némelyek szerint, ha kihűl a szeretet, az élet pokollá válik, s jobb, ha a férj és feleség elválik. Feleletünk: a szeretet nem személytelen erő, amely „kihűl”, hanem egymáshozfordulást jelent, ezért az egész élet folyamán szükség van arra, hogy kisebb-nagyobb figyelmességgel, szolgálatokkal újra meg újra föllevenítsék. Ezzel sok mindent meg lehet előzni. Azt elismerjük, hogy lehetnek súlyos egyéni tragédiák, betegségek, stb. De ilyenkor is tekintettel kell lenni egyrészt a másik fél helyzetére, másrészt a közösség javára. Jónak lehet-e tartani azt, ha egy ember feltételezett boldogsága miatt gyermekek maradnak szülők nélkül, otthon nélkül, és más családok élete is felbomlik? Mindez súlyos veszély az egész társadalomra nézve.

Azzal természetesen minden józan embernek számolnia kell, hogy az együttélés éve alatt sok olyan emberi fogyatékoság és hiba előtűnik, amit most még nem látnak egymásban. A megoldást erre is az egymás iránti szeretet fogja megadni. Ez a szeretet a mostani magasfeszültségű formájából átalakul meghitt bensőséggé, de akkor sem lesz kisebb, mint most, feltéve, hogy törekszenek önzetlenek maradni. Azt is jó tudni, hogy mint minden emberi kapcsolatnak, a házasságnak is vannak válságos időszakai. Az őszinteség és az áldozatos lelkület a kölcsönös szeretet erejében és Isten kegyelmével túljuttat ezeken is.

Végül arra emlékeztetek, hogy a házasság szentségét egymásnak szolgáltatják ki, amikor a templomban kijelentik, hogy házastársul veszik, ill. fogadják egymást. A lelképásztor csak tanú ennél, az Egyház megbízottja. Nehogy a lélekemelő pillanatokban zavarba jöjjenek, idézzük fel az esketés főbb mozzanatát. (Magyarázat a rituálé szerint, röviden!)

Magától értetődő, hogy szentséget csak tiszta lélekkel szabad kiszolgáltatni is, felvenni is. Ezért kívánja meg az Anyaszentegyház, hogy esküvő előtt a menyasszony is, a vőlegény is tisztítsa meg lelkét a bűnbánat szentségében, és áldozzon is. Gyakorló katolikus ezt természetesnek találja, de előfordul, hogy valaki ilyenkor döbben rá, hogy régen gyónt, és most idegenkedik tőle. De hogyan lehetne áldás életüknek ezen a nagyjelentőségű fordulóján, ha nem azzal kezdenék, hogy nagyon őszinték Istenhez is, saját magukhoz is? Nem kell félni, a gyóntató nem „botránkozik meg” semmin, hiszen az irgalmas Isten nevében annak bocsánatot közvetíti, sőt őszinteségéért és jóakarataért becsüli a gyóntót.

Míndezzel Isten iránti kötelességüket teljesítik. De arra is emlékeztetnem kell, hogy mint állampolgárokat a Magyar Népköztársaság törvénye kötelezi Önöket, hogy az ő megbízottja, az illetékes anyakönyvvezető előtt is jelentsek ki házasságkötési szándékukat. Ezt természetesnek kell tartanunk, hiszen — amint említettük is — a házasság nem magánügy, és az együttélésnek erkölcsi, jogi, anyagi, stb. következményei vannak, amelyek mélyen áthatják a közösség életét, s amelyekből sokféle jog és kötelezettség is származik, és ez végeredményben érinti az államhatalmat. Ez az ún. polgári esküvő. Ennek a templomi esküvő előtt kell megtörténnie, és az akkor kapott hivatalos írást be kell mutatni az eskető papnak.

A hallottak alapján most már számot tudnak adni maguknak, milyen és mekkora szeretettel indulnak házasságukba. Láthatják, hogy az áldozatos, örök és kizárólagos szeretet hogyan találja meg teljességét a házasságban, értik azt is, hogy a házasság miért szentség, és azt is, hogy mi a célja és értelme. Ha volna bármilyen kérdeznivaló, vagy tisztáznivaló, kérem, álljanak elő vele bátran . . .

Az Anyaszentegyház most azt kívánja, hogy a jó Isten adjon erőt és kegyelmet, hogy tiszta, szép szeretetük a házasságban beteljesedjék.

Veszelovszky Albin

BŰN ÉS BŰNHÓDÉS

(A bűntudat és a gyónás pszichológiájához)

Az isteni akarat az egész világrend forrása, minden valóság alapja és normája. Aki megfontoltan elfordul tőle, az a valótlanlásig semmibe vevő súly-

lyesztőjébe lép: elvetve a mindenséget szabályozó normát, normátlan, abnormális, abnormis lesz. Akár saját akaratát, akár bármi más mértéket választson: hamis, téves, félrevezető mértéket választott. Ez a bűn első következménye: a bűnös a realitással ellentétes saját ítéletét és akaratát tartja a jó és rossz mértékének, s így elkerülhetetlenül tévesen ítél.

Amikor a bűnös racionalizálással igyekszik meggyőzni magát arról, hogy helyesen választott, önámítása többé-kevésbé sikeres lehet, de sohasem teljes. Lelke mélyéről fel akar törni a tudat, hogy választása helytelen volt. Ez a tudat, a lelkiismeret szava, eleinte halk és finom, de ha nem veszik figyelembe, egyre hangosabbá, zavaróbbá válhat. A bűnös vagy hallgat rá és elismeri bűnét, vagy vitatkozik vele és nem engedi magát általa meggyőzteni. De akármilyen gyakorlott vitázó is legyen, minden önámítása ellenére sem lesz többé nyugta. Nem csoda, ha az ilyen ember gondolkodása zavarossá, akarata ingataggá, jelleme betegessé válik, és helytelenül jár el állapota javítására irányuló törekvéseiben is.

Milyen egyszerűnek látszik tékozló fiú módjára elismerni: „Atyám, vétkeztem az Ég ellen . . .” De aki saját akaratát a jó és rossz végső normájává, az önmagát isteníti. Ez a lelki beállítottság a gőgnek nevezett abnormitás, és kizárja a bűn elismerését és a bocsánatkérést. A gőg fogóságában, paradox módon, az sem segít, hogy az illető ember értelme rendkívülien éles. Sőt minél nagyobbak a szellemi talentumok, annál erősebb a gőg varázsa, amit pedig csak az alázatosság realizmusa törhetne meg.

Hogy a bűn következményei a legvonzóbb jellemet is minő karikatúrává torzítják, arra a bibliai Ádám esete a legjobb szemléltető példa: 1) A teremtés eddigi ura és koronája fél és retteg. Aki eddig a földön mint birodalmában járt-kelt, most a bokrok közt bújkál. 2) Félelméért másat okol. Legalábbis bennfoglaltan bosszúállónak, rosszindulatúnak tekinti Istent, Isten viselkedése, az Írás szerint, nem változott. A „délután szellőjében” jön a szokásos barátságos találkozóra. De Ádám ugyancsak megváltozott: mindenáron kerüli a találkozást. 3) Laxizmusát keresett skrupulozitással takargatva, Isten előli bújkálását meztelensége miatti szemérmességgel magyarázza és mentegeti. Szinte ujjal mutat a kisebb hiányra, hogy ezzel elterelje a figyelmet a nagyobb, szegyenletesebb hibáról. Amikor Ádám és Éva kötényt készít magának, akkor nem fogadja el az ember önmagát először olyannak, amilyen . . . Az el nem ismert bűn nemcsak gyávává teszi az embert, hanem agyafűrt csalóvá is. 4) Mikor a bűn tényét Isten tagadhatatlanul Ádámra bizonyította, az szerelmes hitvesét teszi bűnbakká: „Az asszony . . . adott . . .”, azaz ő a felelős. Sőt zavart logikájában még Istent is bűnösnek mondja: „Az asszony, akit Te adtál mellém . . .”

A megsértett és figyelembe nem vett lelkiismeret maga bünteti a bűnöst. E büntetések legkeserűbbje a kárhozottak „poena damni”-jához hasonló kín: az Isten közelsége boldogító érzésének odaveszte. Megváltozott I s t e n h e z

való viszonya: amíg az isteni akarral azonosuló ember örömmel, bizalommal tekintett Istenre, az isteni akarról elidegenült ember Istent távolinak, elutasítónak, ítélő bírónak érzi. A bűnös ember fájdalmas dilemmába jut: ha Istent közel tudja magához, égeti a bűnrel összeférhetetlen tekintete. Ha viszont távol tartja magát Istentől, akkor az Isten utáni vágy emészti. Ezt a rombadólt viszonyt nevezzük a kegyelem állapotából való kiesésnek.

Az a döntés, amellyel az ember kegy-vesztetté tette magát Istennél, elrontotta a jó viszonyt ember és ember között is. Maga a Szentírás idézi Ádámot, amint Évát okolja Isten előtt bukásáért. Ádám új jelleméből logikusan folyik, hogy életük hátralevő éveiben folytatta a szemrehányást, amire Éva valahogy így válaszolt: „Talán kényszerítettek a gyümölcsbe harapásra? Én csak kínáltam, de ha nem volt igazam, kellett neked hallgatni rám?” A civakodó szülőktől nem volt nehéz fiúknak, Káinnak eltanulni az összeférhetetlenséget. A gyászoló szülőknek meg kellett élni az ember ellen fordulásának legfájdalmasabb megnyilvánulását: egyik gyermekük meggyilkolását másik gyermekük kezétől.

A bűn lerombolta a régi jóviszonyt az ember és környezete között is. Az az ártatlan gyermeki perspektíva, amellyel maga körül az egész élő és élettelen természetet gyanútlan barátsággal és otthonos biztossággal szemlélte, odaveszett. Mintha a természet is ellene esküdött volna, minden irányból elzárkózást, ellenállást, kiközösítést, életére törést sejtett.

És mintha a vertikális és horizontális viszony romlása nem lett volna elég, az ember benső világa is elvesztette harmonikus békéjét. Értelme, akarata, érzelmei, ösztönei vad lovak módjára rakoncátlanul nyargalásznak, és a széthúzó erőknek engedve a legfáradságosabb munkával fegyelmzett rend is bármikor széteshet.

A bukott ember képes esésének következményei miatt szenvedni, de magától nem tud a rehabilitációra találni. A gyakorlatban azt tapasztaljuk, hogy valami rajtunk kívülálló személy vagy esemény szükséges ahhoz, hogy akár csak elismerjük felelősségünket. Azt a segítséget, amely a kínlódó bűnöst az „atyai házba” való visszatérésre vezeti, kegyelemnek hívjuk. Szabadságával visszaélve az ember azt is megteheti, hogy lepergeti magáról a kegyelmet — és akkor nincs számára megváltás.

Penitens vagy páciens?

A modern ember újabb módját találta meg annak, hogyan rázza le bűntudatát. Társadalmilag elfogadhatóbb néven nevezi: „betegségnek”, amelyet valaki hibája nélkül is megkaphat. Ezt annál is könnyebben teszi, mert az el nem ismert, elnyomott bűntudat „furdalása”, amint újabb és újabb formákban üti fel fejét, betegség látszatát kelti. Az pedig, ha kellemetlen is, de nem szégyenletes. Jól szemlélhető ez pl. az „idegesség”, depresszió, depresszió,

lidércnyomások, kényszerképzetek, fóbiák tüneteiben. Már szinte természetesnek találjuk, hogy a modern embert több ilyen tünet gyötri, bár az efféle „átváltozás” (a lelkiismeret ilyen módon való feljajdulása) bizonyára olyan öreg, mint az emberiség. Hogy csak Antiochus Epiphanes esetét említsük: a Makkabeusok 1. könyvének 1. fejezete leírja, hogyan rabolta ki az Úr Jeruzsálemi templomát és üldözte a zsidókat. Élete végéről ezt olvassuk:

A király ágynak dőlt és bánatában beteggé lett, mert nem az történt, amit ő akart. Ott is maradt sok napig, mert megújult nagy szorongása, és már úgy érezte, hogy meg kell halnia. Ezért elhívatta valamennyi barátját és így szólt hozzájuk: Eltávozott az álom a szememtől, le vagyok sújtva, szívem elcsüggedt az aggodalomtól és így töprengtem magamban: Mily nagy nyomorúságba jutttam és minő tengerébe a bánatnak, melyben most vagyok. Pedig hát kedves voltam és szerettek uralkodásomban. Visszagondolok most azokra a gonoszságokra, amelyeket véghezvittem Jeruzsálemben, mert elvittem onnan zsákmányul minden ott lévő arany és ezüst tárgyat és elküldöttem, hogy kiirtsák Júda lakóit ok nélkül. Tudom, hogy ezért zúdultak reám ezek a csapások, és íme, nagy bánatomban idegen földön pusztulok el. (1 Makk 6, 8-13)

Antiochusnak a sír szájában kellett lennie, hogy elismerje: az őt halálba döntő „betegség” igazában bűneinek következménye, bűnös voltának szimbolikus megvallása és az érte járó bűnhődés. Számára, milliók számára jobb eredménnyel járt volna, ha a halálos ágyon tett bűnvallomást sokkal előbb végezték volna: halálba döntő deprimáltságukat elkerülve elkerülhették volna idő előtti halálukat is.

Mint általános szabályt kimondhatjuk — húszéves gyóntatói tapasztalat és beható tanulmány erősít meg ebben —, hogy ha az ember őszintén és alázatosan nem ismeri el bűnét, lelkiismerete „betegség” formájában jelentkezik, de a bűn következményeit el nem kerülheti. A benső erkölcsi öntudat, vagyis a lelkiismeret ui. Istentől belénk oltott képességünk cselekedeteink értékelésére: az Ő nevében figyel, sürget, gátol, dicsér, helytelenít, stb. Bár hallatja elismerő szavát is, ha minden rendben megy, sokkal inkább érzi az ember tiltakozó és feddő hangját. Pontosan mivel kellemetlen, lehetetlen észre nem venni. De mint minden figyelmeztető hangot, az övét is lehet ignorálni, más zajjal elnyomni, menekülni tőle, vagy egyszerűen elfojtani. A bűnös szövetségszegő számára kínos meglepetés (ugyanakkor konstruktív jelenség), hogy mikor azt hiszi: végre sikerült lelkiismerete szavát teljesen elnyomni, az j e l b e s z é d b e n kezd szólni. Vagyis a tudat alá kényszerített büntudat t ü n e t e k b e n jelentkezik. E tüneteknek (a többi közt) három fontos funkciójuk van:

- a) tudatják a bűnössel, hogy „valami nincs rendben”, keresse meg és javítsa ki a hibát,
- b) tudatják a külső világgal, hogy az illető „nem normális”, azaz nem tartja a jó és rossz normáját, törvénszegő, bűnös: ez bizonyos akaratlan nyilvános (bár általános) gyónás,

- c) a bűnös ezáltal bünteti magát, akaratlanul és nyilvánosan fizet bűnéért. Aki nem választott szabadon végzendő restitúciót (elégtételt), az akaratlanul ellenére szenved a retribúciót.

Mivel a jelbeszédet pszichikai „tünet”-eknek hívja a köztudat, a bűnös, aki nem akar penitens lenni, „beteggé”, kínlódó, halódó „pácienssé” válik. Az alábbi táblázatos felsorolásban a figyelembe nem vett lelkiismeret jelbeszédének változatos szótárából adunk ízelítőt. (Persze semmi esetre sem kívánjuk azt mondani, hogy minden feszültség, szorongás, deprimáltság, neurózis, stb. stb. ilyen természetű, hiszen szervi és biokémiai okokból is eredhetnek!)

I.	II.
feszültség érzete	visszavonultság
szorongás, aggodalom	menekülési hajlam
nyomott hangulat	betegeskedés
rémület, pánik	öngyilkosság
étvágytalanság	
kudarca hajlam	mentegetőzés
balesetre hajlam	mások hibáztatása
munkában gátlás	sértődöttség
konzentrálásra képtelenség	harciasság
emlékezet-kiesés	
idegesség, ingerlékenység	önsajnálát
vonaglások, hebegés-dadogás	vígvasz-keresés
álmatlanság	büntetések fizetése
levertség, fáradtság	
önbizalom hiánya	kompulziók
határozatlanság	szertartásos viselkedés
öngyűlölet	lázás tevékenység
magányosság	
lidércnyomások	agyon-zabálás
lámpaláz	nemi kicsapongás
halálfélelem	ábrándozás, álmodozás
kényszerképzetek, rögeszmék	dicsekvés
aggályosság	nagyzási mánia
fóbiák	
hypochondria	iszákosság
hisztéria	kábítószerek használata
hallucinációk	
illúziók, delúziók	

Az I. oszlopban felsorolt „tüneteket” abnormális érzelmeknek ismerjük. Valóban ab-normálisak abban az értelemben, hogy nem azok, amelyeket az embernek normálisan kellene éreznie, ha minden rendben volna. De más szempontból nagyon is normálisak: a bűnös, norma-ellenes, ab-normális viselkedésnek várható, normális következményei.

A II. oszlop „tünetei” a kínozott ember erőfeszítései, amelyekkel az első csoportban említett kellemetlen érzéseket enyhíteni szeretné.

Míg az I. oszlop tünetei az ember akaratától, választásától függetlenek, a II. oszlopban felsoroltak többé-kevésbé tudatos választásból származnak.

Az I. csoport-beli tünetek, bár kellemetlenek, igazában hasznosak, mert arra indítják a szenvedőt, hogy valamit tegyen állapot javítására. Sajnos, a hitszegő (bűnös) sokszor a II. csoportban említett tünetekkel próbálja kínjait „orvosolni”. Pillanatnyilag enyhítik is a kínt, de nem hoznak maradandó javulást, ellenkezőleg, tetézik az eddigi problémát újabbakkal. Míg ezekhez folyamodik az ember, addig nem tesz reális, szükség-kívánta lépéseket baja gyökeres megoldására.

Álljon itt néhány példa annak illusztrálására, hogyan „jeleznek” ezek a tünetek:

Szorogás, levertség: Ez az ember elvesztette lelke nyugalmát.

Etvágytalanság, gátoltság a munkában, kudarcra való hajlam: Ez az ember elvesztette az életbenmaradás feltételeit. Önmagát halálra ítélte.

Koncentrálsra képtelenség, emlékezet-kiesés: Ez az ember elvesztette jogát a sikerhez.

Vonaglás, rángatózás, hebegés, dadogás: Ez az ember elvesztette méltóságát, belső formáját, rendezettségét, kegy-elvét!

Álmatlanság: Ez az ember nem talál nyugalmat, valami zaklatja.

Búskomorság: Ez az ember alig él.

Önbizalom hiánya, határozatlanság: Ez az ember megbízhatatlan, még ő maga sem bízik magában, hogyan bízhatna benne más!

Lidércnyomások: „Az ő férgük meg nem hal . . .”

Halálfélelem: Ez az ember nem kész a jó halálra. Még mielőtt meghalt volna, már szenvedí kínjait.

Kényszerképzetek: Mert visszaéltél szabadságoddal, szabadságod elvesztésére ítélek.

Hallucinációk, paranoia: Mivel egyedülletteddel visszaéltél, annak elvesztésére, állandó megfigyelésre ítélek.

Nagyzolás, hencgés: Az igazi énem nem elég jó, nem üti meg a mértéket.

Visszavonultság, visszahúzóds az emberektől: Kiközösítésre ítéltetett!

Betegeskedés: Elvesztette életének teljességét.

Öngyilkosság: Halálbüntetésre ítéelve! Bűne „halálos” volt. (Vö.: Azért jöttem, hogy életük legyen.)

A kinyilatkoztatott írások „szövetség”, nek hívják az Isten és népe közötti viszonyt, és Jézus Krisztus maga is szerződést, szövetséget — újszövetséget — hozott létre Isten és az ember között. A szerződés modellje azért is alkalmas, mert könnyen alkalmazható nemcsak a pozitív szövetségsgzésre, hanem az ígért és joggal elvárt kötelességek nem teljesítésére, azaz a negatív természetű bűnökre (peccata omissionis) is, ahol a szerződő fél elmulasztott valamit megtenni, amit pedig megígért. Sok „jó embernek” mintha hályog lenne a szemén, nem látja, hogy mennyire bűnös, jóllehet semmi tiltott rosszat „nem követett el”. Jézus Krisztus a mennyek országát a talentumokhoz hasonlította. Aki nem használta fel a rábízott talentumot, semmi-rekellő szolgál, még akkor is, ha semmi más rosszat nem művelt: a talentumokat sáfárkodásra adta az Úr, itt a bennfoglalt szerződés, amelyet mulasztással szegett meg a hűtlen szolgál.

A krisztusi példabeszéd megment bennünket a pelagianizmus gyanújától is. Nem állítjuk, hogy valaki „bedolgozza” magát az Isten országába. A talentum maga is isteni kezdeményezésen alapuló kegyelem. Azzal az ember megteszi, amit tud. Ezt és semmivel sem többet kíván az Isten. A mulasztások bűne pontosan abban áll, hogy az ember nem tette meg, amit tudott volna, ami rajta állt.

A másik választás

Sok mai ember, bűnének vagy érte való felelősségének tagadásával, nem teszi meg a megváltó lépéseket. Mint láttuk, elnyomott bűntudata pszichikai kínban, „lelki betegségben”, nem ritkán psychosomatikus tünetekben jelentkezik. Tüneteinél mélyebbre nem tekintve, azokat mint betegséget kezelheti vagy kezeli. Akár orvosi, sebészi, akár gyógyszer-terápiát alkalmaz, busásan kell bűneiért „megfizetnie”. A szomorú a dologban az, hogy amíg a tünetek kezelésénél marad, bajainak gyökere megmarad benne és életerejét tovább rabolja. Van aki elvérzik a folyamatban és elpusztul. Van valami alternatíva, valami más választási lehetőség?

Mikor a bűnös elismeri, megvallja, hogy vétkezett, kettős viszony áll elő közte és bűne közt: 1) Azonosítja magát bűnével: „Én véttem . . .” 2) Paradoxonszerűleg, azáltal, hogy szinte keblére öleli, „elfogadja” bűnösségét, megszabadul tőle. Ennek megfordítottja is igaz: amíg a bűnös nem fogadja el bűnösségét, az minden vonakodása ellenére is hozzátapad és tőle el nem választható.

A bűnét elismerő, megvalló bűnös saját választásával intenzívebbé teszi az isteni archoz való hasonulását, tehát életet nyer. Amikor a megtestesült Ige feltámadása estéjén az emberiségnek adta a gyónás ajándékát, a lelki feltámadás szentségét, azt a Szentháromság benső életének mintájára formálta. (Az Atya önkinyilatkoztatásából, önközléséből születik a Fiú; az Ige. Innen ered a szemlélet és a szeretet örökké új viszonya.)

A mindennapos tapasztalat igazolja, mennyire élet-fojtó az embernek erényei felhánytorgatása (vö. a farizeusok öndícsérete), és mennyire életadó gyöngeségeinek, hibáinak, tévedéseinek alázatos megvallása. Már a csupán Istennek „gyónó” bűnös is érzi az élet kiáradását lelkében. Amikor pedig emberek (az Egyház, vagy pedig annak szimbolikus képviselője, a gyóntató) előtt is megvallja bűnét, a várt döbbenet, harag, ellenszenv és undor helyett kiáradó együttérzést, meleg szeretetet, sőt tiszteletet vált ki.

Itt csak futólag említjük meg, hogy amikor a gyónó egyetlen papnak gyónik, rajta keresztül is az Egyháznak gyónik. A pap a szükséges minimum, akin keresztül az Egyház kiengesztelődik a tékozló fiúval. Amikor az Egyház az egy személynek szóló fülgyónást kívánja, ezt a szükséges minimumot írja elő, a gyöngé átlagkeresztényt tartva szem előtt. Persze az Egyház reálisab-

ban jelen van nagyobb számú képviselőben, mint amikor egyetlen személy „viseli képét”. Azaz semmi sem tiltja a szélesebbkörű Egyháznak való bűnvallomást. Aki elég bátor, hogy megpróbálja, tanúskodhat a gyakorlat erőteljes életadó hatásáról. Egy püspök beszélt el a következő esetet: Fiatalabb papkorában egy gyónója őszintén megvallotta bűneit, de hozzátette, hogy nem tudja őszintén bánni őket, mert nem érez büntudatot, nem látja, „mi is a bűn abban, amit tett”. Erre megkérte a gyónót, hajlandó lenne-e a neki említett bűnöket a kint várakozó gyónóknak is megvallani. „Ha ön nem tekinti ezeket bűnnek — mondta —, nincs oka szégyenkezni amiatt, hogy másoknak is elmondja őket.” A gyónó kötélnek állt. De még be sem fejezte nyilvános gyónását, patakzott a könny a szeméből.

Ez az eset visszavezet a büntudat hiányának problémájához és részleges megoldást is nyújt rá. Amíg az ember titkolja bűnét, nehéz őszintén elismernie, hogy egyáltalán bűnös. Őnáltatás kísérti állandóan, és ez a kísértés az idő folytán egyre nagyobb lehet: elvégre aki mások előtt titkolja bűnét, azok szemében ártatlannak látszik. Aki pedig sikerrel kelti az ártatlanság látszatát, az előbb-utóbb magát is könnyen megcsalja ezzel a szofizmával: Ha mindenki ártatlannak tart engem, és csak én magam tartom magam bűnösnek, kinek van igaza: az egynek, vagy a sokaságnak? Bizonyára nekik, — nemde több szem többet lát?

A modern ember öncsalását kulturális hatások is elősegítik. Ezeknek talán legbefolyásosabbja a freudi alapokon álló pszichológia emberszemlélete. A cselekvő ember tudatos motívumai mellett — mondja ez — ott van az azoknál sokkal számosabb és befolyásosabb tudatalatti motívumok csoportja. A tudatalattiért nem lehet az ember felelős, pontosan a bűnhöz szükséges tudatosság hiánya miatt. (Ugyanígy olcsó „megváltás” árujával házalnak az örökség és a környezet determináló befolyását valló elméletek.)

Mivel a freudi pszichológia hatásának érdemleges tárgyalása hasznos, de hosszadalmas volna, térjünk a bünt jóvátévő folyamat egyik sarkalatos, de elhanyagolt tagjára: az elégtételre. Az Egyház előírja, hogy a gyónató penitensének adjon a meggyónt bűnök súlyosságával és számával arányos elégtételt. Sajnos, a gyakorlatban nem vesszük figyelembe ezt a mélységesen bölcs szabályt, és elképesztő bűnökre is szinte nevetségesen vérszegény penitenciát adunk. Talán a népszerűség kísértése, vagy a gyónók elijesztésének félelme vezet bennünket arra, hogy mi is „olcsón házaljunk” a megváltás legdrágább misztériumaival. Pedig amikor azt hisszük, hogy ezzel könnyebbé tesszük a bűnös számára a megváltást, épp a megváltás felemelő érzetétől rabolhatjuk meg. Az igaz, hogy a véges ember soha jóvá nem tudná tenni az isteni méltóság elleni merényletet, amit a bűn jelent. Az is igaz, hogy az Istenember teljes elégtételt adott helyettünk minden ember bűnéért. De ugyanaz az isteni Megváltó azt is kívánta, hogy a megtérő bűnös megtegye, az elégtétel vonalán is, ami tőle telik. A többit ki-

pótolja az isteni irgalom, de amire az ember képes, azt megkívánja tőle az isteni igazságosság. A teológia ezt így fejezi ki: a kegyelem nem küszöböli ki a természetet, hanem megkívánja és arra épít. A megtérő bűnösnek érdeke, hogy elégtétele ne a jelképes, tessék-lássék formulák futóhomokjára, hanem a komoly, erős jóvátétel szilárd alapjára épüljön. Az ember természetes jóérzése is kívánja az egyensúly méltányosságát; lelki igénye, hogy adósságát megfizesse, amennyiben rajta áll. Ha a többit elengedi a jószívű hitelező, azzal nagy kegyet gyakorol, de ha nem engedi annak a kevésnek megfizetését sem, amit az adós meg tudna fizetni, azzal kétes értékű nagylelkűséget gyakorol. Ismét tapasztalatra támaszkodva azt látjuk, hogy az ilyen adós lelkében valami hiányérzet marad, a bűnbocsánat és a kiengesztelődés felemelő érzetének hiánya. Ezt írhatjuk ugyan „az ideigtartó büntetések egy részének megmaradása” számlájára, de miért kell ezeket megtartani, mikor a bűnbocsátás szentsége az „oldás” szentsége? Jézus Krisztus az e g é s z e m b e r n e k hozott megváltást. Amit Isten teljesen kíván adni, azt ne korlátozza az emberi szűkmarkúság!

Érdekes lenne hosszabban elmélkedni arról: mi az arányos elégtétel? Ami az elégtétel m e n n y i s é g é t illeti: mondhatni, hogy az, ami után nem marad a bűnösben az „adósság” érzése. Ez tehát nagyon egyéni. Ami az elégtétel t e r m é s z e t é t illeti: a másokért önzetlenül végzett jótettek, különösen a titokban végrehajtott jótettek. Az irgalmasság testi és lelki cselekedetei szépen összefoglalják a lehetséges jótetteket. A leghatékonyabb ezek közül is a megváltás, az isteni élet kegyelmeinek szerény, feltűnést kerülő, bőszes hordozása és másoknak való közvetítése. A megbocsátás, kiengesztelődés életadó érzésének leghatékonyabb birtoklása másoknak való ajándékozásán alapul. Paradoxonokkal teli vallásunk egyik alapténye, hogy minden jót akkor birtokolunk legteljesebben, amikor továbbadjuk másnak. Nem ezt értette-e az Úr, amikor ezt mondta: „Aki odaadja életét, az életet nyer”?

Bangó Jenő

VÁROS, EGYHÁZ, PAPSÁG

A városiasodás, az urbanizáció mai formájában az ipari társadalom következménye. Evvel az egyszerű, de döntő ténnyel tehát mind a tudomány, mind a hit embereinek számot kell vetni: az emberiség a városban-lakásra van kárhóztatva; jövőjének boldogsága az általa kialakított, kitervezett, megálmodott és kiszámolt emberszabású városban fog eldőlni. A jövő társadalmá — és ez ma már egyáltalán nem utópisztikus kép — a világvárosban fog lakni, és a jövő egyháza a világváros (vagy inkább „városvilág?”) egyháza lesz.

A számok víziója

A legtöbb urbanisztikai szakkönyv a tudományban járatlan olvasót úgy akarja ráébreszteni az urbanizáció jelenségének jelentőségére, hogy a statisztikák segítségével bemutatja azt a szédületes fejlődést, amit az emberiség a városiasulás terén az utolsó évszázadban elért. 1910-ben — írják — még csak tíz város lakossága haladta meg az egymilliót az egész világon. 60 évvel később a milliós városok száma meghaladja a kilencvenet. Többségük földrajzi tanulmányainkból is csak alig ismert kínai, délamerikai, ázsiai és északamerikai iparváros. 2000-ben a világ lakóinak egynegyede fog egymilliónál nagyobb lélekszámú városban lakni. Ugyancsak 2000-re várják az első ötvenmilliós város megjelenését, amelyet nemsokára a többi is követni fog. Talán Los Angeles és a kaliforniai partvidék fog helyet adni ennek az első szuper-városnak, hiszen Los Angeles lakóinak száma naponta ezer lélekkel növekedik.

A városiasodás azonban nem egyértelmű fejlődés. Ha népesedési problémát jelent a fejlettebb országokban, még inkább a fejlődésben lévő országoknál. Az általános városiasodási jelenséget még hatványozza a fejlődésben lévő kontinensek országainak sajátos városiasodása; a városi lakosság növekedik számban, anélkül, hogy egyenlően tudná részesíteni minden új lakosát a város kulturális-technikai előnyeiben. Pl. Caracasban a felső- és a középosztály 1,5—2 %-os népesedési növekedést mutat, ezzel szemben a külvárosban, az alsó néposztálynál a növekedés 4,5—5 %. Vagyis a külváros lakossága tizennégyévenként meg fog duplázódni, hozzávéve a falvakról történő beáramlást is. Kalkuttában húszévenként fog megtörténni ugyanez.

A kifejezések víziója

Nagyon lényeges lenne az urbanizáció tudománya számára, hogy végre általánosan elfogadott meghatározást szolgáltatson arról: mi a város. Az állami adminisztráció ezt elsősorban statisztikai szempontok (lélekszám) szerint határozza meg. A szociológusok szemében azonban a város elsősorban nem mennyiségi, kiterjedési tényező, hanem egy bizonyos közös együttélés sajátos szervezete, egy történelmi „mutáció” terméke. Ezt van hivatva képviselni az a számtalan új kifejezés, ahogy ma a szakértők a várost elnevezik. A városelnevezések különben megfelelnek egy bizonyos fokozásnak: növekednek a mennyiségi rendszerben, majd, mintegy ennek következtében, az egészségéstől a betegig, a normálistól a patológikusig húzódnak. Így Geddes sorrendje a következő: Polisz, Metropolisz, Megapolisz, Parazitopolisz és Pathopolisz. Tisztán földrajzi, topográfiai szempontból beszélnek tengerparti, hegyi, sivatagi, őserdei, folyó- és folyóközi, tavi városokról. Gazdasági, társadalmi és kulturális funkciók szerint beszélhetünk iskolavárosról, múzeumvárosról, iparvárosról, mezőgazdasági városról, garnizonvárosról, stb.

A pusztán funkcionális, építészeti tervezési szempontokat a következő, sokszor meglepően hangzó városelnevezések tanúsítják: híd-város (pl. egy tengeröbölt átívelő gigantikus acélhídra épített házak tömege), háló-város (központi, óriási acélárbocról kifeszített hálókra épül), szalag-város, cölöp-város, torony-város, vagy az egyszerűen hangzó „ház-város”. Ezeket a kifejezéseket vizsgálva minden régi fogalmi elképzelésünk csodót mond, — a klasszikus lakóház fogalmát a „lakógép” veszi át, s az ilyen „város-szörnyeteg” előbb-utóbb valóban vagy tyrannopolisz, vagy nekropolisz lesz.

Társadalom és város

A szociológia tudománya egyre jobban kezdi tanulmányozni a város jelenségét. A tények sokszor megcáfolják az elméleteket és megváltoztatják magát a gondolati keretet is, amelyben a gondolkodást megszoktuk. Egyelőre főleg az urbanitás fokának negatív kritériumaival foglalkoztak a szakemberek: számos tanulmány jelent meg a nagyvárosi bűnözés, a közlekedési balesetek és a nagyvárosi szubproletariátus életéről. Itt az ideje, hogy ez a tudomány komolyan foglalkozzék a városban együttélő milliók minden társadalmi megnyilvánulásával. A városlakók, természetüknél fogva, közlékenyebbek a szociológus iránt, mint a vidékiek, ami előmozdítja a vizsgálatokat. — Kétségtelen pl., hogy a városi lakosság között differenciálódás áll fenn a lakóter nagysága, a lakóház kora, a városnegyed közlekedési helyzete szerint. Egyik érdekes, de még eléggé ki nem kutatott index a városlakók társadalmi viselkedése a nagy közösségi „migrációk” idején: a nyári vakációk alkalmával (milyen nyaralóhelyet — hegyvidék, tengerpart —, milyen nyaraló szolgáltatást — saját weekendház, szálloda, camping —, milyen közlekedési eszközt vesznek igénybe). Az állandó camping-ezők pl. nagy többségben városi irodai alkalmazottak. Index a városi lakosság politikai közönye is, amely bizonyos demokráciákban (Hollandia, Svájc) egészen vesztes méreteket ölt. Politikailag legaktívabb rétegek a régi városlakók és a legfrissebb beköltözöttek. Index a városlakók hatalmas mobilitása, amely, úgy tűnik, olyan mértékben fokozódik, amilyen mértékben nő a távolság a munkahely és a lakóhely között. A városba-áramlás és újrakitelepülés közismert tények, sőt a helyi vándorlás is nagyméretű a folytonos lebontások és építkezések miatt. A nagyvárosban a kapcsolat a város vezetősége és a lakosság között szinte teljesen megszakadt, a kapcsolatok adminisztrációs vetülete pedig szociológiai szempontokból valóban semmitmondó. A mai modern várost lakója nem érzi „saját” városának, hiszen állandó változásban van a fizionómiája. A közösségi kapcsolatok — ezt majdnem minden szerző hangsúlyozza — eltűnnek, de erősödnek a szociális kapcsok. Az emberközi kapcsolatok „vidéki”, érzelmi töltése kicserélődik „funkcionális”, érdekvédelmi, szolidaritási töltésekre. Vezető elit-réteg helyet pression group-ok, manager-rétegek és véleményírányítók (a hírközlő eszközök és a reklám csatornáin) befolyásolják a városla-

kók szociális, „szocietális” életét. Szükségszerűen az információ kérdése kerül előtérbe, — a kellő gyorsasággal „fogyasztott”, minél nagyobb mennyiségű információ a városlakó társadalmi viselkedési normáinak, kultúrájának és véleményének legfőbb tápanyaga.

A jövő egyháza

A jövő egyháza minden esetben városi egyház lesz. Nem is lehet ez másképp, hiszen 2000-ben már az emberiség 80 %-a városlakó. Elismert demográfusok számítása szerint hetven év múlva 20 milliárd ember fog városban lakni, és csak 5 milliárd falun, vidéken. Ezt a megdöbbentően nagy számadatot McCormack úgy számította ki, hogy figyelembe vette a jelenlegi demográfiai tendenciát. Másodpercenként két emberi lényel több él a földön, percenként 130 — vagyis naponta az öt kontinensnek 185 000 új emberi lényt kell ellátnia élelemmel. A világ már most évente 68 millió lélekkel gyarapodik; ebből India évi négy, és Kína évi hat millióval az első helyeket foglalja el. A mai „hangya” állapotot fel fogja váltani — ha nem lesz atomháború — a „pillangó” állapot: a gürcölő, termelő, robotoló embert a fogyasztó, pihenő és művelődő ember. Már most kell tehát előkészülnie az Egyháznak — papoknak, teológusoknak, vallásszociológusoknak a jövő városának tanulmányozására. Elő kell készíteni az Egyház helyét ebben a városban.

Az Egyház a jövő városában fel kell hogy adja mai helyhez kötött területiális, plébániai struktúráit. A vallásgyakorlás foka gyökerében fog megváltozni, és az új formájú vallásgyakorlást már nem lehet a hagyományos plébániai statisztikákkal lemérni. Minthogy nem a lakóhely, hanem a közös munka, ill. közös szórakozás vagy művelődés fogja egymáshoz kapcsolni az embereket, a lelkipásztorkodás sem lesz már lakóhelyi pasztoráció, hanem egyes kor-, munka-, kultúr- és művelődési csoportok pasztorációja.

Az egyháznak a jövő városában a jelenlétet kell biztosítania. A városkereszténység diaszpora-kereszténység lesz — írja Rahner. Kis, informális keresztény csoportok, pap részvételével, de nem feltétlenül mindenben a pap vezetésével lesznek közösségi alapokon a hitnek tanúi. Ahogy az őskereszténységben történelmi (és üdvtörténeti) szükségszerűség volt a vértanúság, úgy a várostársadalomban elengedhetetlen lesz a hit-tanúság. A „hit-tanúk” nem feltétlenül lesznek ennek a társadalomnak vezető rétegéből valók — különösen akkor nem, ha, mint ez feltehető, a technopoliszban az elit kifejezés a technika vezetőire illenek —, de az már valószínű, hogy abban is jelen lesznek.

A plébániai központ megmarad, de főleg a szükséges, legszükségesebbre lecsökkentett adminisztrációra és a különböző keresztény csoportosulások akcióinak összehangolására szorítkozik. A keresztények párhuzamos csoportokban fognak élni, egyikében több hangsúllyal a vallásgyakorlatokon, másikatában a szociális vagy a politikai akción, — véleményük csak a legalapve-

több dolgokban fog egyezni. Ez a városi kereszténység, így tehát a jövő egyháza, bátran mondhatjuk, pluralista lesz a cselekvést tekintve, de egységes a hit szempontjából.

Hogyan tekintjük a papot a mai világban és a jövőben?

Jelenleg (1971-es adatok) a világban 347 481 katolikus pap él — köztük 113 720 szerzetes.*) A szerzetesnők száma valószínűleg meghaladja az egy-milliót. Átlagban egy papra 1535 katolikus hívő jut. Érdekes módon a két szélsőséget az amerikai kontinensen találjuk: Kanadában ui. egy papra 500 hívő jut, míg délebbre, Guatemalában 20 000 hívőt kell egy papnak ellátnia. A papok száma ugyan lassan emelkedik, de számításba véve a hívőkének még gyorsabb emelkedését, megállapíthatjuk, hogy egyre kevesebb pap lesz a hívők szolgálatában. A papoknak kb. 30 %-a már nem vesz részt a közvetlen pasztorációban: tudományos kutatásban, oktatásban, vagy az egyházi adminisztrációban dolgozik. A hivatások száma egyre csökken — mindenhol, még a régi hagyományos „hivatásadó” területeken is, mint pl. Bretagne, Flandria, Írország, Olaszország, Spanyolország.

A papság már régóta nem tekinthető kiváltságos osztálynak, vagy rendnek, vagy akár kasztnak sem. Természetesen vannak társadalmak, ahol a pap társadalmi szerepe még igen nagy, ahol még számos kiváltság birtokában van — különösen egyes latin országokban. Itt is azonban egyre több jel arra enged következtetni, hogy a papokat, Egyházat hivatalból támogató államrend összeütközésbe kerül a papsággal, mert az nem hajlandó viszonzásképp feltétel nélkül támogatni a rendszert és politikáját. Az elkereszténytelenedő világban pedig sok, régebben csak a pap által betöltött társadalmi szerep ma már másra hárul. Már nem ő az írástudó, a népvezér vagy a politikus. Szerepe egyre inkább az „Isten népére” vonatkozik.

Újfajta meghatározásokat kell tehát keresnünk, ha a mai világ emberének meg akarjuk mondani: ki a pap? A pap a keresztény közösség felszentelt előljárója, de ugyanakkor egy a testvérek között és a közösség lelki inspirátora. (Ilyen irányba mutat a teológiai bizottság legújabban kiadott dokumentuma is a papi szolgálatról.) Ez a teológiai meghatározás megfelel a szociológia elképzelésének is. A szociológus ugyanis azt mondja: a pap egy valódi közösség szakrális funkciókkal felruházott vezetője, aki kezdeményez és koordinál a közösség megbízásából és hozzájárulásával. Szerepe egyre inkább monovalens és specializált. Monovalens abban az értelemben, hogy szerepvállalása a közösségen belül és annak érdekében történik, — specializált

*) Ebben nincs benne a missziós területek és a keleti szertartású püspökségek papsága. A Szentszék statisztikai évkönyve szerint 1969 végén az összes kat. papok száma 425 060, a papok meg a férfi és női szerzetesek összlétszáma kb. másfél millió.

abban az értelemben, hogy működése a lelkipásztori munka egy bizonyos területére korlátozódik.

A belgiumi Malines-i egyházmegyéhez tartozó Löven egyetemi városban a püspöki szinodusra való előkészületül ún. „keresztény reflexiós csoportok” alakultak. A sorok írója résztvett egy ilyen csoport munkájában, és befejezésül erről szeretne beszámolni.

Löven sokféle szempontból kiváltságos társadalmi környezet; a lakosság állandóan változik, cserélődik, a nagyszámú külföldi megakadályozza a bezárulást, az egyetemi miliő és a tudományok képviselői kritikus szemmel nézik az Egyház fejlődését és nem elégednek meg leegyszerűsített megoldásokkal. Ebből az egyetemi milióból indult ki a kezdeményezés. A részvétel teljesen szabad volt: gyakorló, nem-gyakorló, plébániáját látogató, vagy olyan, aki „lábujjhegyen elhagyja az Egyházat”, mind meghívást kapott. A különféle nagyságrendű (5—25) csoportok maguk dolgozták ki munkamódszerüket, határozták meg az összejövetelek számát és helyét. Minden összejövetelről azonban közös jelentést, jegyzőkönyvet írtak, amelyben összefoglalták az elhangzottakat: azokat a pontokat, ahol közös megállapodásra jutottak és azokat is, ahol a vélemények eltértek. A rendezőség csak az általános irányelveket adta meg, részint a pap hagyományos képéről, részint ennek ma tapasztalható változásáról. Felesleges lenne a két képet mindenáron kiengesztelni akarni. A helyes megoldás az, hogy közösen kutassuk: milyen módon lehetséges manapság papnak lenni?

Az egyik csoport (egy pap, három egyetemi tanár, két háziasszony, két diák, két kutató és egy tanító) a következőképpen kereste a megoldás útját:

Megállapítható, hogy egy pár ország kivételével a hivatások száma csökken. Mi az oka ennek? Nem volt-e annak idején több pap, mint hivatás? Bárhol legyen is, három okot mindenképpen lehet találni a magyarázatra: a) megváltoztak a papi hivatásokat elősegítő kulturális és szociális feltételek. A változás szimptomái különböző országok szerint: a városiasodás, az anyagi jólét, a közömbösség és az ateizmus. b) **A II. Vatikáni Zsinat után** megindult reformok erősen megbolygatták az eddigi struktúrákat. A „bizonytalansági tényező” meghatványozódott — és ez természetesen nem segíti elő a hivatások fejlődését. c) A keresztény nép körében a pap „image”-a sokat változott, — mint ahogy megváltozott a laikus szerepéről kialakított vélemény is. Sokan azt gondolják, hogy jobban, vagy legalább olyan jól tudják Krisztust szolgálni, ha nem lesznek papok.

A mennyiségi hivatáscsökkenés a közösség számára minőségi károkat is okoz, másszóval akadály a Krisztushoz vezető úton. Tehát meg kell találni az orvoslását. Egy pár javaslat:

a) A hagyományos, de nem lényegileg papi feladatokat fokozatosan át kell ruházni a laikusokra. b) Meg kell javítani a papképzést. A papképzés

helye nem szükségszerűen a szeminárium. El lehet képzelni más módozatokat is. Bizonyos esetekben még az esti kurzusok sem kizártak. c) Fel lehetne szentelni házas férfiakat is, akiknek Krisztushoz való hűsége bizonyított, és tapasztalatuk az életben garancia a hívők szolgálatában (vö. a szinoduson: „viri probati”).

Minden változás ellenére azonban a papság különleges hivatásra épül. Helyesebbnek tűnik, ha nem „a hivatásról”, hanem „hivatásokról” beszélünk. Mindenkinnek „saját” útja van Krisztushoz, és Krisztus is úgy közeledik hozzá, hogy temperamentumát, érzelmeit, intelligenciáját és tehetségét alakítja karizmákká.

A csoport tagjainak egy része a pap teljes „diszponibilitását” igényelte, vagyis hogy teljesen papi feladatoknak szentelje magát. Mások úgy gondolták, hogy mikor a klasszikus papi funkciók már kellőképpen el vannak látva (pl. a plébánia papságával), lehetnek párhuzamosan olyan papok, akik világi állásban vagy fél-állásban dolgoznak.

Zárógondolatok a hit jövőjéről

Döpfner müncheni bíboros írja, hogy kereszténynek lenni ma már nem magától értetődő. Nem születünk bele egy előre elkészített, mozgolódás nélküli, szolidan és szilárdan a helyén álló keresztény társadalomba. A kereszténység, a Krisztusba vetett hit olyan tény, amit életünk folyamán élünk, elmélyítünk, esetleg elkanyarodunk tőle az élet bizonyos fázisaiban (nem lehet-e pl. a fiataloknál biológiai ateizmusról beszélni?), majd visszatérünk hozzá, hogy szilárdan tanúskodjunk mellette. A technicizált világban nem lehet túl gyorsan és minduntalan az Egyház, a hit tekintélyére hivatkozni. A társadalom egyre kevesebb tekintélyt fog elismerni; sem az ész, sem a szépség, de még az eredményesség előtt sem fogunk minden esetben egyértelműen fejet hajtani.

A jövő társadalma pluralista társadalom lesz, amelyre valószínűleg közvetlenül a planetáris társadalom következik, — ennek vizsgálata azonban már nem a szociológus, hanem a futrológus feladata. A gondolat, a technikai haladás, és a művészetek szabad körforgalma — az általános jólét feltételezésével — lehetővé teszi, hogy demokraták és szocialisták, hippik és tradicionalisták együtt, illetve egymás mellett éljenek, a másik szabadságának tiszteletben tartásával. Az egyetlen norma, amit mindenkinek respektálni kell, roppant egyszerű: a sokaság normája. A föld százmilliói egymás mellett kell hogy éljenek: senki ne vegye el a másiktól a napot, az élelmiszert, a levegőt, a mozgást. Az egyén szabadsága a tömeg-pluralizmusban — ez lesz a legfőbb társadalmi érték.

Ugyanígy lesz a hit vonalán is. Az Istenben hívés kérdése lesz a legfontosabb; keresztények számára a Krisztus-hit. Ez lesz az egyetlen alappillér,

amit nem érinthet a pluralizmus. Hiszed Krisztust — és a lelkiismereted, a csoporthoz-tartozásod, állapotod, korod, természeted fogja meghatározni: milyen formában fejezed ki ezt a hitet. A jövő egyháza a *communio*, a közösség egyháza lesz — kifelé nyitott, Krisztusról tanúskodó, előjogokat nem revendikáló, felnőtt, öntudatos keresztények gyülekezete.

Bibliográfia:

- Laloux, Joseph: *Seelsorge und Soziologie*. Luzern 1969.
Goddijn, Hans u. Walter: *Sichtbare Kirche, Ökumene u. Pastoral*. Wien 1967.
Houtart, François-Remy, Jean: *Milieu urbain et communauté chrétienne*. Mame, 1968.
Houtart-Remy: *Sacerdoce, autorité et innovation dans l'Eglise*. Mame, 1970.
Carrier, Hervé-Pin, Emile: *Essais de sociologie religieuse*. Spes, Paris 1967.
Matthes, Joachim: *Religion und Gesellschaft*. Rowohlt, Hamburg, 1967.
McCormack, Arthur: *Population: Justice dans le monde*, Louvain, 1971, Tome XII, No. 3. pp. 291-311.

Teilhard de Chardin

1. LEVÉL LEGFŐBB ELŐJÁRÓJÁHOZ, P. JANSSENS-HEZ

(Cape Town, 1951. október 12.)

Főtisztelendő Atyám! P(ax) C(hristi).

Most, amikor éppen el akarom hagyni Afrikát (két hónapos munka: ásatások, és nyugalom után), úgy érzem, kedvező alkalom kínálkozik arra, hogy röviden tájékoztassam: mit gondolok és hol is állok. Természetesen nem felejtém azt, hogy Főtisztelendőséged a „Generális”, de ugyanakkor (éppúgy, mint három évvel ezelőtt rövid római beszélgetésünk során) azzal az őszinte nyíltsággal szólok, amely a Társaság egyik legértékesebb kincse.

1. Mindenekelőtt azt gondolom, hogy Főtisztelendőségednek el kell fogadnia engem úgy, ahogy vagyok, — vagyis: azzal a velem született adománnyal (vagy gyengeséggel), amelynek következménye alapmagatartásom: már gyermekkorom óta lelki életemet egy bizonyos „érzés” vette egészen hatalmába, a világ szerves valóságának mély átérése. Ez a sejtés kezdetben eléggé határozatlan volt lelkemben és szívemben, de évek múltán fokozatosan biztos és világos jelentést kapott: a világegyetem egyetlen végpontba összefutó fejlődés és ennek az összpontosulásnak (convergence) a csúcsa **Óvele** esik egybe, „in quo omnia constant”, Akiben minden fennáll, Akinek szerezetere a Társaság tanított meg engem.

Annak a tudata, hogy a világ fejlődés és hogy **Jézus Krisztus** foglalja össze a mindenséget, rendkívüli, kimeríthetetlen fényforrás és belső erőforrás lett számomra; olyan légkör, amelyen kívül már fizikailag lehetetlen lélegeznem, imádnom és hinni. És amit magatartásomban nyakaságnak és hajlíthatatlanságnak vettek harminc év óta, az nem más, mint

egyszerűen annak a ténynek a következménye, hogy képtelen vagyok elfojtani kitörő csodálkozásomat.

Íme, így jellemezhetem azt a lelki vonásomat, amelyből minden forrásodik és amelyet nem tudok megváltoztatni, mint ahogy képtelen vagyok megváltoztatni éveim számát és szemem színét.

2. Miután azonban ezeket így leszögeztem — hogy biztosítsam Főtisztelendőségedet belső állásfoglalásomról —, hangsúlyoznom kell, hogy imént leírt belső magatartásom (akár általánosítható az én esetem, akár nem) közvetlen eredménye az, hogy egyre jobban ragaszkodom ahhoz a belső meggyőződéshez, amely a Kereszténység velejét alkotja.

Az ember egyedülálló értéke a fejlődő Élet csúcán; a katolicizmus tengely-helyzete az összpontosuló emberi tevékenységek sugárkévélésében; és végül: az a lényeges beteljesítő szerep, amelyet a feltámadt Krisztus gyakorol a Teremtés központjában és csúcán: e három elem olyan mély gyökeret eresztett (és egyre mélyebbre hatol) bennem és annyira összefonódik szellemi és vallási vízióm egész rendszerében, hogy már csak úgy tudnám kitépni, hogy mindent tönkretennék.

Igazában véve (éspedig éppen gondolkodásom struktúrája révén) ma már elválaszthatatlanul összeforrtam a hierarchikus Egyházzal és Krisztus Evangéliumával, sokkal inkább, mint valaha is életemben. Krisztus sohasem jelent meg szememben valósabban, személyesebben és hatalmasabban.

Hogyan hihetném tehát azt, hogy helytelen irányban haladok?

3. Mindazonáltal teljesen elismerem: Rómának megvan az oka arra, hogy a Kereszténységről alkotott víziómat jelenlegi formájában koraérettnek, vagy hiányosnak ítélje, és hogy — következképp — eszméim terjesztése jelenleg hátrányokkal járna.

A külső hűség és tanulékonyság e fontos pontjával kapcsolatban szeretném leszögezni (valójában ez ennek a levélnek a célja): minden látszat ellenére, feltett szándékom az, hogy „az engedelmesség fia” akarok maradni.

Természetesen (belső katasztrófa és legkedvesebb hivatásomhoz való hűtlenség nélkül) nem állhatok meg önmagam keresésében. De (már hónapok óta) nem foglalkozom eszméim terjesztésével (csupán személyes elmélyítésükkel). Ezt a magatartásomat nagyban megkönnyíti az, hogy ismét közvetlen tudományos kutatómunkát végezhetek.

Remélem azt is, hogy Európától való távollétem miatt egyszerűen lelohad az a körülöttem keletkezett lelkesedés, amely az utóbbi időben nyugtalaníthatta Főtisztelendőségedet. Úgy látszik, a Gondviselés is kezemre játszik. Megmagyarázom: a New York-i Wenner-Gren (ex Viking) Alapítvány, amely ideküldött (közvetlenül a háború után ez az Alapítvány segítette elindulásában P. Schmidt „Anthropos“-át is), arra kér, hogy lehetőleg minél tovább maradjak Amerikában: így befejezhetem és kiszélesíthetem afrikai kutatásai-

mat. — Mindezzel időt nyerek, és pályafutásomat . . . meg életemet is, kifejezetten tudományos periódussal zárhatom le.

Ezekkel a sorokkal — ismétlem — csak az volt a szándékom, hogy feltárjam lelkiismeretemet; levelemre egyáltalán nem várok választ. Főtisztelendő Atya lássa meg levelemben annak biztosítékát, hogy alapjában véve számíthat rám az Isten országáért végzett munkában: mert a Tudományon keresztül egyedül ezt keresem és ez érdekel: Isten országa.

A legmélyebb tisztelettel in Xto filius (Krisztusban fia)

P. Teilhard de Chardin

(A levelet idézi: Pierre Leroy SJ: Pierre Teilhard de Chardin tel que je l'ai connu, Plon, Paris, 1958, 55-60; magyarra fordította: Szabó Ferenc)

2. KUTATÁS, MUNKA ÉS IMÁDÁS

(Teilhard utolsó írása. New York, 1955 március.)

„Szép nyugodtan végezze csak tudományos munkáját, de ne avatkozzék filozófiába, sem teológiába . . .” — egész életemen át ezt a tanácsot (és figyelmeztetést) ismételtgették előljáróim.

Azt hiszem, hogy még ma is ezt az utasítást adják annak a nagyszámú és kitűnő fiatal gárdának, amelyet — igen helyesen — most vetnek be a kutatás területére.

Én viszont tisztelettel szeretném megjegyezni mindenkinek, akit illet, hogy éppen ennek a magatartásnak az útja pszichológiailag járhatatlan. Egyébként egyenesen ellenkezik is Isten nagyobb dicsőségével. Ezt azzal a biztos meggyőződéssel jelentem ki, amire feljogosít a probléma forrongó központi területén eltöltött ötven évem.

1. Tudományos szellem és hit az Előttünk-Lévőben

Hogy érthető legyen gondolatmenetem, utalnom kell arra, hogy az emberi tevékenység minden területen szerves és szükségképpen viszonyban áll valami vonzással: függ attól az elég erős hatástól, amelyet tevékenységének végpontja gyakorol rá. Hogy a hegymászó elérjen a csúcra, kell, hogy fűtse az a szenvedélyes vágy, hogy el akarja érni (s annál hevesebbnek kell lennie vágyának, minél meredekebb a csúcs felé vivő út). Ez a törvény egyetemesen érvényes. Tehát alkalmazhatónak kell lennie a tudomány esetében is: ama híres tudomány területén, amellyel mindenki dicsekszik, s amelynek hódításait mindenki felhasználja, de sohasem kérdezi meg, vajon miféle mély lelki forrásból táplálkozik ez az annyira ellenállhatatlan emberi lendület.

Földünkön a tudományos kutatás egy évszázad óta mennyiségileg is (a kutatásban résztvevő emberek számával) és minőségileg is (az elért ered-

mények fontossága révén) egyike — ha nem éppen a legfőbbje — lett a reflexív földi tevékenység legjelentősebb formáinak.

Dehát akkor léteznie kell valamiféle igen-igen hatalmas hajtóerőnek, hogy szerte a világon fönntartsa és gyorsítsa ezt az óriási mozgást. Mi ez a motor, amely erre képes? . . .

Próbáljunk válaszolni erre a kérdésre.

A kezdet kezdetén (meghosszabbítva azt, amit már a magasabbrendű állatoknál is megfigyelhetünk) az Embert az teszi „tudatossá”, hogy szemelláthatóan vonzza a kíváncsiság spekulatív vágya; ehhez járul az is, hogy gazdasági téren serkenti a könnyebb élet igénye. Fölfedezni és föltalálni — egyszerre gyönyörűségére, meg szükségleteinek kielégítésére is, hogy körülötte jobb legyen az élet. Az érdekesítő szórakozásnak és a jólétnek ezt a kettős igényét jogosan tekinthetjük a Kutatás kezdeti ösztökélőjének.

Dehát akkor miért ne látnánk meg azt is, hogy a mai kutatóban már új lélektani ösztökélő is kezd mutatkozni, s ez már sokkal hatalmasabb, összefügg ismereteink legfrissebb eredményeivel: már nemcsak a jól-lét vágya, hanem az a szent és szenvedélyes remény, hogy több-lét-re jutunk.

A legutóbbi időkgig az Ember szinte ráhagyatkozott arra a gondolatra, hogy a leghelyesebb, amit csak tehet a világon: éljen tovább úgy, amint van, a lehető legjobb körülmények között.

De lámcsak feltűnt két új értelmi tényező:

a) először azt fedezte föl, hogy az Élet valamiféle evolúciónak eredménye és kifejezője;

b) s ugyanakkor azt is meglátta, hogy ha tudományosan kezébe veszi ennek az evolúciónak rugóit, akkor ő, az Ember, magasfokú fejlődést (ultraevolúciót) érhet el.

Mondom: e két tényező együttes hatására valami új perspektíva, új vágy szállta meg szívünket: ne csak megmaradjunk vagy jól éljünk, de magasabbrendű életet valósítsunk meg, feszegessük valami felső Tudat és Cselekvés honának ajtaját.

Szíve mélyén máris minden kutató meg van győződve (ha méltó a kutató nevére), hogy csak akkor dolgozik (nem is dolgozhat másként), ha az az eszme járja át, hogy egyre tovább — s az utolsó pontig — kifejleszti maga körül a Világot.

Más szóval kifejezve: ma már minden kutató — éppen hivatásának követelménye folytán, és legalábbis virtuálisan — olyan valaki lett, aki „hisz az Előtte-Lévőben”, az „emberen-túlinak” szenteli magát.

Meggyőződésem, hogy ez a jelenlegi helyzet. S ennek a következő gyakorlati következményei vannak:

2. A Vallás és a Tudomány konfliktusa, és a megoldás

Az egyházi hatóságok szemében az teszi veszélyessé a Tudományt, hogy bizony megszorítja az „ellenvetéseket”, és kifejleszti a kétely hajlandóságát azok szellemében, akik tudománnyal foglalkoznak.

Eddig kifejtett gondolataim alapján azt mondom, hogy a probléma egészen másképp és sokkal mélyebbre vágón vetődik föl.

Bizony mielőtt az Előljárók laboratóriumba (vagy gyárba, — ami lényegében ugyanazt jelenti) küldenének egy fiataalt, kétszer is meg kellene gondolniok, — de nem attól féltükben, hogy „kritikus szellem” fog kifejlődni benne, hanem mert biztosak lehetnek, hogy olyan új hit tűzének vetik alá (hit az Emberben), amelyhez valószínűleg még nem szokott hozzá.

Urere aut uri: égetni, avagy elégni.

Minél ájtatosabb az a fiatalember, annál inkább biztosak lehetünk, hogy — neveltetésének megfelelően — vallási szempontból úgy tekinti a Tudomány útjait és hódításait, mint egyszerű ráadást vagy járulékot Isten Országában.

S másrészt: minél inkább „telivér” tudományos szempontból, annál inkább van rá eshetőség, hogy azonnal meghódítja az az új perspektíva, amely abszolút értéket ad legmélyebb vágyai természetes tárgyának.

Manapság az a helyzet, hogy a keresztény egyáltalán nem szentelheti magát őszintén a kutatásnak (s ezért nem is versenyezhet nem-keresztény kollégáival), ha nem élteti az az alapvető látás, amely lélekkel járja át ezt a kutatómunkát; vagyis ha előbb nem tisztázza magában azt az ellentmondást, amely — tíz közül kilenc esetben — ott van még lelke mélyén a hagyományos evangéliumi „főnti” értékek és az új emberi „előre” értékei között.

Ebből az következik, hogy ha valaki azt mondja egy szerzetesnek, hogy végezzen tudományos munkát, s közben nem engedi meg neki, hogy ugyanakkor újra átgondolja egész vallási látásmódját, mondom — és írásom elején is hangsúlyoztam: ez annyit jelent, hogy lehetetlen parancsot ad neki, s eleve arra ítéli, hogy csak közepes eredményeket fog elérni, belső élete pedig meg lesz osztva.

Ez annál „abszurdabb” helyzet, mert a zsákutcából nem azzal lehet kijutni (ezt kiáltoztam egész életemen át), hogy gyöngítjük magunkban a keresztény (és szentignáci) szellemet, hanem csakis azzal, hogy legmagasabb fokára emeljük.

Most itt nincs hely arra, hogy újra kifejtsem kedves tételmet, amely szerint a Tudomány által feltárt összpontosuló Világegyetemben (és csakis ilyen világmindenségben) Krisztus végre megtalálja teremtő tevékenységének teljességét, mert végre megjelenik a Kozmogenezisnek természetes és legfőbb központja, ahol Ő elfoglalja helyét.

De amit most mindennél jobban kell hangsúlyoznom, az a következő: mivel a feltámadt Krisztus került a kozmikus Evolúció pólusára, ezért a keresztény tudós — a nem-keresztény tudóshoz viszonyítva — nemcsak „hasonló lelkületű”, de kutatómunkája lendületében „sokkal izzóbban lelkesedő”. Mert az ő szemében már nemcsak valami homályos kollektívum formájában, de a legfelső fokon vonzó és határozott Valakinek vonásaival rajzolódik ki a jövőben ígérkező emberen-túli.

S ettől kezdve a „Föld munkásává” lett kereszténynek szellemében és szívében nem félelmetes összeütközés dúl, hanem csodálatos összhang út tanyát a Föntinek imádása és az Előttünk-Lévőbe vetett hit között.

Ekkor aztán még a Világ iránt érzett odaadás területén is joggal és büszkén mondhatja humanista vagy marxista barátjának: „Plus et ego”: te embernek mondd magad; én méginkább az vagyok, mert még t e l j e s e b b e n vagyok ember! . . .

3. Gondolnunk kell egy gyakorlati megoldásra: sajátos vallási nevelést kell adnunk azoknak, akik laboratóriumban, vagy gyárban fognak dolgozni

Hogyan békíthetjük össze a Föntinek Istenét és az Előttünk-Lévőnek Istenét (felismerve, hogy igazában egy és ugyanazt jelentik)?

Ötven év óta kutatómunkát végző papok és munkáspapok *) csak úgy a véletlenre hagyva kerültek „partizánharcba”. Mint én, úgy ők is érezték, s többé-kevésbé hozzám hasonlóan próbálták megoldani a problémát: „mind-egyikünk a maga módján”.

Nincs-e már itt az idő, hogy ennek a tapasztalatnak eredményeit leszűrjük, szabályokba foglaljuk és rendszeresen adjuk tovább az új rekrutátnak? — Vagyis mielőtt a fiatalokat a laboratóriumba (vagy a gyárba) dobnánk, nem kellene-e ezentúl nemcsak képességeik és szellemi hajlamuk szerint kiválogatni őket, hanem méginkább:

1) megvizsgálni,

2) ki is nevelni őket lelki beállítottságuknak megfelelően, hogy észrevegyék és keressék „a Krisztusit” az „emberen-túliban” és az „emberen-túlin” keresztül?

Nyilvánvaló, hogy sürgetően kötelez ez a megoldás.

S így jutunk egész természetesen arra a gondolatra, hogy vegyük tervbe — ilyen vagy olyan formában — „specializált szemináriumok” megalkotását, ahol a jól megválogatott idősebbek (akár rövid bemelegítő időszakokban, akár hosszabb kurzusokon) a holnap fiatal kutatóit és munkásait olyan teo-

*) A munkáspapban a jobb-lét „szociális” követelése elrejti a több-lét vágyát, új-humanista hitét. De — meggyőződéselem — a több-létnek ez a hite mindig megvan benne, főrészt s legélénkebb részét alkotja a „munkás-szellemnek” (vö. Paul Vaillant Couturier, Dr. Rivet, stb. ismételt tanúságtételét).

lógiaiba vezetnék be, amely a mostaninál alaposabban figyel arra, hogy kifejtse az Isten Országát és az emberi erőfeszítést genetikusan összefogó kapcsolatokat.

Tehát alapvető szellemi kiképzés. De persze lelki nevelés is: ez Szent Ignác lelkigyakorlatainak végzésében valósulna meg, amelyeket (mint a Dogmát is) újra át kell gondolni, hogy jobban megkapják értéküket az emberi tevékenységnek és alkotásnak egyszerre krisztusi és krisztusivá alakító erői.

A Fundamentum, a Krisztus Ország, a Két Zászló elméletek régi formájukban nem számolnak azzal, hogy az Előttünk-Lévő ezentúl már méltán mennyire vonz minket, — hiszen az említett lényeges elméletek olyan korban születtek, amikor az embert már kész létezőnek tekintették, akit egy statikus világmindenségbe állítottak; nem ismerik el teljesen azt igazán megszentelő és egyesülést teremtő értéket, amelyet az emberivé-válás haladása tartalmaz; s ezért sem a modern kutatóknak, sem a modern munkásnak nem adják meg azt, amit mindegyikük főleg a hitétől vár: hogy elmondhassák (amit egy JOC-tag mondott): a Teljes Krisztust érintik meg és közvetlenül be is teljesítik a munkával.

Mert nemcsak a dogmatikus krisztológiát, hanem a keresztény tökéletesség fogalmát is újra át kell gondolnunk és újra el kell (értelmezésében) mélyítenünk, mihelyt áttesszük a laboratóriumok és gyárak új Világegyetemébe, ahol a „teremtmény” már nemcsak „felhasználható eszköz”, de olyan „elem-társ”, akit a fejlődő Emberiségnek kell magába szerveznie, s ahol a régi Föld-Ég ellentét eltűnik (vagy helyes formát kap) ebben az új megfogalmazásban: „A Föld beteljesítésével kell eljutnunk az Égbe”.

Tehát másfajta teológiát és a tökéletesség másfajta megközelítését kell megfogalmaznunk a tanulmányi és lelkigyakorlatos házakban, hogy eleget tegyünk a körülöttünk „dolgozók” új igényeinek és vágyainak.

S mivel a mai kutatók és munkások csak élcsapatai a fejlődő Társadalomnak, ezért talán méginkább szükséges az, hogy a keresztény gondolatvilág és a keresztény ima fokozatosan fedezzen fel valamiféle új és magasrendű imádási formát, amely a holnap akármelyik hívője számára jó.

Fordította Rezek Román

Helmut Leonhard

HOGYAN LETTEM ATOMFIZIKUSBÓL PÁP?

Hat év fizikai tanulmány a bécsi műszaki főiskolán. Egyéves asszisztencia egy New York-i műszaki egyetemen. Egyéves elektromérnöki tevékenység a Philips-cégnél. Kétévi munka Seibersdorf-ban: az atomreaktor neutron- és sugármérése. És aztán Helmut Leonhard okl. mérnök otthagytta jófizetett állását, a felkínált

üzemvezetőséget, öröklését, belépett a claretinusokhoz (1849-ben alapított missziósrend; célja Isten igéjének szolgálata, ott és úgy, ahol és ahogyan leg-szükségesebb és leghasznosabb) és 1971. okt. 24-én, 35 éves korában Bécsben pappá szentelték. Megkértük, írjon nekünk valamit életútjáról. Íme a válasz:

Azért mentem fizikusnak, mert arra jó fizetés és a karrier biztató kilátása vár — de azért is, mert választ kerestem a nagy kérdésre: „miért”? De minél tovább tanultam a fizikát, annál világosabb lett, hogy az végső soron nem felel meg erre a kérdésre, sőt módszertani okokból nem is képes megfelelni. Azt hiszem, csak felfedezésük első mámorától ittas tudósok, vagy félműveltek várják a tudománytól, hogy mindent megmagyarázzon. Aki igazán ismeri a tudományát, az a határaival is tisztában van és tudja, hogy az ember végső kérdéseire valahol másutt kell keresnie a feleletet.

Csatlakoztam a katolikus főiskolai ifjúsághoz. Itt hét tudományos dolgozóval hitbéli kérdéseket vitattunk meg és tanulmányoztunk. A hitnek ez a felnőtt szintű elmélyítése fölébresztette, élővé tette személyes hitemet. Lassan-lassan fölfogtam, mit jelent kereszténynek lenni és milyen következmények folynak belőle. Az ember nemcsak sajátmagáért keresztény, hanem másokért is.

Az USA-ban egy olyan kollégával kerültem össze, aki mindennap misére járt, és engem is egyszerűen magával vitt. Egyre inkább ráeszméltem, micsoda fölséges dolog megy végbe az Eucharisztia ünneplésekor. Attól fogva én is naponta jártam.

Aztán Seibersdorfban megismertem a Cursillo-mozgalmat. (Ez háromnapos kis kurzus, amelynek során egy laikusokból és papokból álló irányító csoport élményszerűen próbálja közelhozni a résztvevőkhöz a hit lényegét.) Laikus munkatársuk lettem, s ennek során mind világosabban megtapasztaltam, milyen realitás Krisztus. Hogy legalább annyira reális, mint a neutronok a reaktorban. Átéltém, micsoda befolyása van azok életére, akik megismerik és csatlakoznak hozzá. Láttam, hogy sok emberi problémát nem lehet fizetésjavítással, struktúraváltoztatásokkal, vagy egy szervezet útján megoldani, csak úgy, ha az emberek eljutnak odáig, hogy igazán élni tudjanak. Ezt a képességet pedig a Krisztussal való kapcsolat ébreszti föl és mozdítja elő. Tudom azt is, hogy a tudomány és technika sok jót hozhat az embernek. Mégis egyre világosabban látom: nem elegendők pusztán a technikai vívmányok, az is kell, hogy az ember pozitív irányban alkalmazza őket. Tehát az ember a lényeg, akinek a tudomány és a technika a kezében van, aki dolgozik vele. Ha minden ilyen ember igazán a szeretet embere volna, akkor a tudománnyal és technikával paradicsomot csinálhatnánk a világból. Tehát a legsürgetőbb követelmény az, hogy megváltoztassuk az embert és eljuttassuk a szeretethez. Nos, a pap az embereket Krisztushoz és ezzel a szeretethez akarja elvezetni. Így világossá vált előttem, hogy ma a pap hivatása, feladata fontosabb, mint a tudósé és a technikusé. Amikor még az atom-

reaktornál dolgoztam, szabadidőmet csaknem egészében apostoli munkára fordítottam. És közben folyvást arra kellett gondolnom: micsoda lehetetlen dolog, hogy egész nap valami kevésbé fontoson dolgozom, és csak a szabadidőmben csinálom azt, amit a legfontosabbnak tartok és ami legtöbbet ad nekem! Nem volt könnyű levonni a konzekvenciát ebből a felismerésből, főleg a családról való lemondás volt áldozat. De levontam — és boldog vagyok. Minél inkább megismertem a papságot és a hitet, és eszerint is éltem, annál inkább megtapasztaltam, hogy a papi hivatás a világ legizgalmasabb hivatása, hogy százszorososan megéri. Persze mögöttem áll egy közösség, és ez könnyebbé teszi számomra a papi életet. Sok papnak hiányzik ma ez az eleven keresztény közösség, hogy tartsa őket. Így aztán hivatásuk könnyen meginog.

Semmiképpen sem szeretnék lemondani atomfizikusi tapasztalataim felhasználásáról. Mindenekelőtt a csodálkozást tanultam meg Isten csodái előtt. Atomfizikusi gondolkodásmódon segítség lesz papi pályámon, mikor az emberekkel Istenről és a világról beszélgetek. Jobban tudok segíteni a nehézségek áthidalásánál természettudomány és teológia közt. Azt is látom: még ha a kötelező cölibátust meg is szüntetnék, az Egyház sohasem nélkülözhet olyan embereket, akik teljesen a szolgálatára szentelik magukat, család és hivatás kötöttségeitől szabadon. Hiszen éppen a keresztény embernek alaposan helyt kell állnia családjában és hivatásában; az ilyenek az Egyházért való közvetlen munka „csak” mellékfoglalkozása lehet. Nekem viszont az egész napomat ez a nagy feladat tölti ki: hogy építsem Krisztus közösségét, és megvigyem az örömhírt azoknak, akik még nem ismerik Őt. Hogy tehetem ezt a legjobban? Reggeltől estig ez a kérdés mozgat. Persze ehhez sok kapcsolat kell az emberekkel, sok beleérzőképesség a beszélgetésben. Állandóan az idő pulzusán kell tartani az ujjunkat, éles szemmel a valóságok világa iránt, jövőbe szögezett tekintettel, kísérletező bátorsággal. Folyvást meg kell válnunk szívünkhöz nőtt szokásoktól, struktúráktól, hogy újat kockáztassunk meg. Engem a papban az bilincsel le legjobban, hogy az ember legemberibb részével van dolga, és ugyanakkor a benne rejlő istenivel.

Soós Márta

GUYART MÁRIA TANÚSÁGTÉTELE

Hosszú élete alatt volt feleség és édesanya, szerzetesnő és misszionárius, megjárta a misztika legmagasabb csúcsait és bőven megízlelte a viasztalanság keserű kenyerét. Ez a gazdag, változatos élet mégsem feltűnő voltával emelkedik ki kortársai közül (a 17. század Franciaországában a misztika igen gyakori), hanem inkább nyugalomával, nemes egyszerűségével.

Misztikus és vállalatvezető

Guyart Mária 1599. okt. 28-án született Tours-ban, egyszerű pékmester lányaként. Hétéves korában álmot látott: Jézus közeledett feléje. A kislány boldogan tárta ki feléje karját. Jézus ekkor megcsókolta és azt kérdezte tőle: „Akarsz az enyém lenni?” „Igen” — felelte Mária. Ez az első egyszerű, örvendező, kerek „igen” szinte vezérhangja lehetne egész későbbi életének. Aminthogy a gyermekségéről szóló beszámoló kicsiben már minden lényeges vonását tartalmazza:

Nagyon vonzódtam a jóhoz. Néha indítást éreztem, hogy kis ügyeimet Istennel megbeszéljem. Nagy, szívbeli egyszerűséggel tettem ezt, mert nem képzeltem, hogy valamit is megtagadna, amit alázattal kérünk tőle. Időnként magányos helyre vonultam. Akkor még nem tudtam, hogy Isten szelleme dolgozott bennem. Rendkívül szerettem a szegényeket, és jól éreztem magam körükben. Hasonló vonzalmat éreztem a betegek iránt. Erőmtől telhetően gondoztam őket. Akik ismertek, azt tartották, hogy az irgalmasság cselekedeteire vagyok teremtve. Ha jól tehettem, tettem is.

Amikor felserdül, a szerzetesség gondolatát forgatja fejében, de még nem elég határozottan. Végül is 17 éves korában férjhez megy egy selyemkereskedőhöz. Húszéves korára már özvegy, kislánya, Claude, alig hat hónapos. Mindenükből kifosztják őket; a szegénység, a gondok szinte összecsapnak feje fölött. Erre az időre esik „megtérése”: 1620. márc. 24-én reggel éppen munkába siet, amikor hirtelen éles belső fényben ismeri föl minden hibáját, tökéletlenségét és érzi, hogy Krisztusnak érte is ömlött Vére borítja be. Az ezután következő időben sorjában, egyre mélyebben hatol be Jézus életének titkaiiba. (Megjegyzendő, hogy Mária látomásai mindig ún. értelmi, nem pedig képzeleti látomások voltak, tehát abból a fajtából valók, ahol a csalódásnak legkevesebb helye van). De „a Léleknek ez a közvetlen működése nem keltett benne sem ijedtséget, sem zavart. Szó nélkül elfogadta, mint ahogy egész életén át elfogadta a kegyelmeket és a nélkülözéseket, amelyeket Isten gazdagon küldött neki. Gyermeki tiszta látása semmi problémát nem látott abban, hogy szerető hűséggel megtegye, amit Isten kért tőle.” (M. D. Mahoney.)

Misztikájának fejlődése szerves és következetes. Jézus emberségének és belső világának szemléletéből istensége, a megtestesült Ige titkai felé lendül. Ez az az időszak, amikor Isten „a hitben akarja eljegyezni”. Ezután az isteni tulajdonságok szemlélete következik. Végül pedig három nagy Szentháromság-vízió tetőzi be a kegyelmeket. Az utolsóról így ír: „Az Egységben és Háromságban éltem egyszerre. Ahogy ők birtokba vettek, én is birtokoltam őket. Az örök Atya atyám lett; az imádott Ige életem társa; a Szentlélek lelkem isteni mozgatója.” Harminckétéves ekkor. Még nem jár élete útja közepén, de már eljutott a misztikus egyesülés kegyelméig.

A kegyelmekkel természetesen arányos megpróbáltatások is járnak. A belső tisztulás fájdalmas folyamata ez: „Isten szelleme kérlelhetetlen bíró.”

Önkéntes vezeklésének szigorú gyakorlataihoz kísértések, megaláztatások, az önáltatástól való félelem, belső szárazság járulnak. Először megzavarodik, de aztán hallja a belső szót: „Pax huic domui!” „Azóta sohasem veszítettem el a belső békét.”

Lelkiségének alapvonása talán éppen ez a békés készség. Istennel való viszonya az érzelmi gazdagság, bizalmas, szinte merész közvetlenség, meg az egyszerű, diszkrét odaadás sajátos összhangja. „A Szentlélek vezetett, tanított, s akarata szerint alakultam. Isten útján, titokzatos vezetése mellett sohasem akartam többet tudni, mint amit éppen értésemre adott. Nem emlékszem, hogy egyszer is türelmetlen lettem volna a belső elhagyatottság, a megpróbáltatások idején.” „Egyszerűség kell! Egyszerűség teszi a szenteket!” Hamar eljut a lényegig: „Szeretet a nevem — mondja neki az Úr —, s azt akarom, hogy ezentúl így nevezd.”

Természetesen most már szeretné életének külső kereteit is egybehangolni vágyaival, vagyis szerzetbe lépni. Nővére azonban arra kéri, legyen segítségükre a háztartásban és az üzletben. Úgy találja, a Gondviselés intézkedése ez. Sógora szállítási nagyvállalkozó, s Mária maga is kénytelen elismerni azt a „sajátos kereskedői talentumot”, amelyet Isten kölcsönzött neki. És most lássuk, mik az imént festett misztikus élet napi keretei:

A nap jó részét egy raktárnak használt istállóban töltöttem. Néha még éjfélkor is az ajtóban álltam és ellenőriztem az áruk ki- és beszállítását. Szolgák, fuvarosok, ötvenhatvan ló képezték napi társaságomat. Nővérem és sógorom munkája is rám maradt, mikor vidéken jártak. Ez elég gyakran történt. Időnként visszavonultam a zajból, hogy Vele időzzek. Szinte azonnal hívtak. Örvendezve mentem le, mondván: „Menjünk, lelkem Kincse! Te akard. Ez nekem elég. Velem vagy, ezt a munkát is érted vállalom.” Legegyszerűbb foglalkozásaimban karoltam át legmelegebben. Hihetetlen könnyedséggel végeztem munkáimat. Vidám voltam, joggal hitték, hogy jól érzem magamat közöttük. Pedig Istenhez tartozásom tett oly kedélyessé.

Mindenki szereti a házban. A cselédek közt azért népszerű, mert versenyt dolgozik velük a háztartásban, őket is kiszolgálja, ha betegek, ápolja, az uraság felé pártjukat fogja. „Mélységesen lekötöelve éreztem magamat a szolgálat alkalmaiért.” Sógora elragadtatva látja, hogyan virágzik fel a vállalat a keze alatt, s hamarosan üzletvezetőjévé „lépteti elő”. Persze ugyan-csak meg lennének lépve, ha tudnák azt, amiről sejtelmük sincs: éjszakai virrasztásait, imáit, elragadtatásait, aszkézisét. Minderről csak lelkivezetője tud.

A „finom, de keresztrefeszítő isteni érintések” hatására nagylelkűsége kivirágzik: „Nem volt többé nehéz a kereszt. Ellenkezőleg, az ítélet napjáig hordoztam volna. Boldog voltam, mert Isten boldog, mert öröktől fogva az, aki!” 28 éves korában eljut oda, amit „lelke alapvető állapotának” nevez:

Szellemem egyszerűsödött. Érzelem nélküli, bensőséges ima táplált. Üdvözítőm megvonta nagy elragadtatásaimat, s azóta lelkem központjában, Istenben maradtam. Egyszerű, boldogító, kifejezhetetlen valóság. Ide érzelem nem hatol. Az eddig

a pontig jutott léleknek nem számít többé, hogy a foglalkozások zürzavarában, vagy az egyedüllét magányában tartózkodik-e? Minden mindegy, mert ami érinti, ami körülveszi, ami érzékeire hat, nem akadályozza többé az állandóan cselekvő szeretet működését.

Mária nővér — száraz kosztón

Mikor kisfia 11 éves lesz, nővére elvállalja nevelését, és végre beléphet a Tours-i orsolyitákhoz, fölvéve a Megtestesülésről nevezett Mária nevet. (A társulatot Merici Sz. Angéla alapította Bresciában 1535-ben, elsőrendű területe a leánynevelés.) Azért oda, mondja, „mert őket a lelkek szolgálatára alapították”.

Az első meglepetés, amelyet itt nekünk szerez: harminckétéves fejjel, nagy misztikus élményekkel és önálló háztartási, üzleti gyakorlattal a háta mögött, olyan rugalmasan és könnyedén illeszkedik bele a közösségbe, mintha mindig ott élt volna. „Félretettem az önmegtagadás különböző eszközeit. Az engedelmesség iránt soha a legkisebb ellenkezés sem élt bennem. Hibáimat gyermeki készséggel javítottam. Mindenekfelett szerettem hivatásom és a kolostori élet gyakorlatait. Mintha Isten Lelke áradt volna az előírásokból, a szertartásokból.”

Ezek a sorok ismét egyik alaptulajdonságára világítanak rá: arra a hűséges egyházas lelkületre, amely ezt a karizmatikust mindvégig jellemzi. Vallja, hogy a szentségekből élt és kapott minden jót: a gyónásból, a szentáldozásból. Jellemző, hogy az első nagy megvilágosítás azonnal gyónásra készíteti. Nem egyszer olyan papot talál, aki „csak szokás szerint gyóntat”. Ilyenkor „bezárul a szíve”, vagyis nem tud számot adni magáról. De nyugalanság, kétely ilyenkor sem marad benne, hanem magával viszi a szentség hatásait: „Erőt kaptam a jóra, az erények gyakorlására, fokozódott reményem és Isten jóságába vetett bizalmam.” A lelkivezetést nélkülözhetetlennek mondja a benső életben. „Sohasem ragaszkodtam megvilágosításaimhoz, természetes vagy természetfeletti ismereteimhez. Mindig hűségesen alárendeltem véleményemet. Amint ez bennem megvan, ennek gyakorlatát szeretném másokban, minden Isten szolgálatára hívott lélekben is látni.” Pedig nem egyszer, értetlenségből vagy óvatosságból, ugyancsak kemény próbára tették! Egyik gyóntatója pl. úgy találja, nem elég tiszteletudó Isten-nel szemben. Megpróbál „visszavonulni”, ilyenformán: „Tisztaságos Szeretet! Engedelmeskednem kell helyettesednek. Ezt kívánja. Bocsáss meg. Engedelmeskednem kell!” Végül is „lelkivezetőm rámhagyta a dolgot, és szabadon engedelmeskedtem a Szentléleknek.” Engedelmes készség és lelkiismereti szabadság ilyen egyensúlya még a nagyokban is ritka. Különben értékes lelki följegyzéseit is lelkivezetői felszólításnak köszönhetjük. Magától eszébe sem jutott írni. „Engedelmeskedem — egyszerűen —, mert a kegyelmet úgy kell leírnom, amint megismertem.” Az egyházi szertartások gyermekora óta

vonzák; csodálatosnak találja, hogy „Isten szól hozzánk a prédikációkban”, s próbálja elmondani otthon a történeteket, amelyeket megjegyzett belőlük. Később saját gondolatait is emögé rejti. „Rendkívül tiszteltem az Ige hirdetőit. Meggyőződéseim szerint semmi nagyobbat nem tehetnek.” A liturgiát annál jobban szereti, minél inkább megismeri. Lelkiélete egyre erősebben a Szentírásból táplálkozik, elsősorban a zsolozsma zsolnáiraiból és olvasmányai-ból. Később már nem is olvas mást, mint a Szentírást. Rövidesen újoncmesternő lesz, ettől kezdve rendszeresen magyarázza is, és az erre való előkészület során mind mélyebben hatol beléje. Jellemző, hogy amikor misztikus élményeiről számol be, szívesen utal az Egyház tanítására: „A megtestesülés titkáról nyert világosság olyan főséges dolog, hogy mást nem is mondhatok róla, mint az Egyház.”

A második meglepetést az Úr szerzi Máriának. Az 1631-es nagy szentháromsági vízió egyben búcsú is a misztikus kegyelmektől. Itt, ahol a teljes istenbemerülést remélte, különös módon mintha csak szárazság és megpróbáltatások várnának rá. Sok aggodalma és keserősége van fia miatt: időnként úgy látszik, hogy a gyermek élete rossz vágányra csúszik, s ilyenkor felújul benne az önvád. Lelkiatyját, egy ferencset, aki 12 évig megértően irányította, máshová helyezik. Ettől kezdve a jezsuiták vezetését keresi, de a váltás nem megy zökkenők nélkül. Búskomorság, hit és engedelmesség elleni kísértések környékezik, eljut a kilátástalanság érzéséig és az öngyilkosság gondolatáig. Néha kis időre föllélegzik, hogy aztán újult erővel kezdődjék a pergőtűz. Mire jó mindez? Isten ismét előre-dolgozik valami új felé. Ahogyan nővére házában való tartózkodását joggal nevezi visszatekintve „noviciátusának”, úgy most alakul ki benne az a teljes belső függetlenség, amelyre a jövőbeni misszionáriusnak szüksége van.

„Kanada Teréze”

Mária félreérthetetlenül aktív alkat. Mindig boldogan beszélt Istenről, Isten dolgairól mindenkinek, aki hajlandó volt meghallgatni.

Égetett a vágy, hogy odakiáltsam a világnak: Szeressétek a nagy Istent, a szeretet Istenét! Hogyan lehet ésszel bíró lény közömbös, szeretetlen a Szeretettel szemben?! Féltékeny szívvel kiáltottam a mindenható Atyához: Ó, Isten, mindenek Ura vagy, de nem mindenki gondol rád. Pedig ha ismernének, jobban szeretnének, mint én . . .

1634-ben álmában egy ismeretlen vidéken látja magát, ahol a Szent Szűz várja. „Fölbredtem: szívemben édes béke honolt és az a gondolat, hogy megtértem az országot, amelyet láttam.” A valóság persze, a 17. század kellős közepén, nem ilyen egyszerű. Őt évnék kell eltelnie, míg apránként kiderül, hogy az ismeretlen ország: Kanada, és főleg míg a belső és külső körülmények bámulatos összejátzásából az összes illetékes tényezők — a kezdeti kinevetés és megrökönyödés után — belátják, hogy valóban oda szólítja hivatása. A közbeeső idő valóságos lelki vértanúság számára. Újból,

még fájdalmasabban az a kettősség, amit már annakidején átélt mindennapi élete és belső igénye, hivatása között:

Testem a kolostorban élt, de szellemem, mely Jézus Lelkéhez kapcsolódott, nem maradhatott zárva. Ez a Lélek Japánba, Indiába, Amerikába, Keletre, Nyugatra vitte gondolataimat, minden lakott vidékre. Atkaroltam a lelkeket, szívembe zártam őket s bemutattam az örök Atyának. Kísértem az Evangélium munkásait, mert hozzájuk tartozónak tudtam magamat. Szüntelen kértem a mennyei Atyát, mintha Jézus ügyvivője lennék, hogy örökségét adja vissza. Szeretetem a legelhagyottabbakat kereste a föld minden szögletén, ahol lelkeim szüntelen vándorolt.

Erre az időre esik Jézus Szíve iránti tiszteletének elmélyülése, bár már eddig is nem egy jelét látjuk írásaiban, mintegy az Alacoque Margit-féle nagy kinyilatkoztatások előjátékaként. „Szeretett Fiam, Jézus Szíve által kérj engem — adja tudtára sürgetésére az Úr —, általa hallgatlak meg s teljesítem kéréseidet!” Ettől fogva mindennap elmondja azt a magafogalmazta Imát, amelyben az isteni Szív által mutatja be imádását, szeretetét az örök Atyának mindazok helyett, akik nem imádják és nem szeretik, és kéri a megtestesült Igét: „amint te egy vagy az Atyával, a lelkek is, akiket neked bemutatok, vele és veled egyek legyenek.”

1639. aug. 1-én érkezik meg a kis úttörő csapat — Mária egy nővértársával és a misszió világi alapítónőjével — kalandos és életveszélyekben nem szűkölködő tengeri út után Quebecbe. Ez akkor még csak néhány száz francia család faházás települése, a gyarmatosítás első fázisában. 33 évet, élete felét fogja itt tölteni. Végre „hazaért”: oda, ahová az Isten igazából szánta.

Ezen a munkatéren minden adottsága nagyszerűen érvényesülhet. Gyakorlati készségei: hol előljáró, hol gondnoknő, szinte élete végéig, nagy szakértelemmel irányítja az építkezéseket, gondoskodik a díszítésről (hímzéshez, festéshez maga is jól értett), intézi a misszió minden ügyesbajos dolgát. Szellemi és pedagógiai képességei: gyorsan megtanulja a bennszülöttek nyelvét, sőt szótárt, bibliai történeteket, katekizmust állít össze irokéz és algonkin nyelven. Legnagyobb boldogsága a bennszülött kislányok tanítása; nehéz áldozat, amikor előljárói elfoglaltsága miatt le kell erről mondania. Minden ellenszolgáltatás nélkül vállalta a tanítványokat, és soha egyetlen jelentkezőt sem engedett visszautasítani, bármilyen szűkösen voltak maguk is. Anyaian jó szívére nagy szüksége volt az idegenbeszakadt kis közösségnek éppúgy, mint az elhanyagolt, emberszámba sem vett bennszülötteknek.

Persze az indián szokások „barbárnak” tűnnek fel előtte, de egyik levelében (hét-nyolcezeret küldött el Kanadából, az ember nem érti, mikor!) éleslátóan állapítja meg: a bennszülöttek nem olyan udvariasak, mint a franciák, de sokkal jámborabbak és készségesebbek a jóra. Nagy előnye robusztus egészsége és bámulatos munkaképessége is. 1645-ös nagy betegségéig fáradhatatlan könnyedséggel dolgozott. Később sem kímélte magát: télen-nyáron négy órakor mondták közös imájukat a kápolnában, utána következett a napi munka.

Lelkileg a teljes érettség benyomását keltette környezetében: „Rendkívüli szellemi egyensúlyban mindig ugyanaz maradt, szelíd, nyugodt, sietés vagy rossz hangulat nélkül.” „Természetfeletti szent diszkrécióval, okosan, Jézus Krisztus szellemében bonyolította a dolgokat, továbbá szelíden, határozottan és ügyesen.”

Annál megkapóbb ez a jellemzés, mert belülről, ahogyan tőle magától értesülünk, nem volt ilyen nyugalmas mindig a kép. Megvalósult az a jóslat, amelyet elmenetele előtt hallott az Úrtól: „Menj, most saját költségeden kell szolgálnod engem.” Nyolc évig újból nagy megpróbáltatásokat áll ki, átéli saját nyomorúságát, szárazság, ellenszenv, keserűség kínozza. (Nyilvánvaló: a periódusok annál hosszabbra nyúlnak, minél szükségesebb a „befektetés”, minél nagyobb horderejű a vállalkozás.) „Összeférhet mindez a bizalmas egyesülettel? Összeférhet!” De persze csak úgy, ahogy ő csinálta: „Elmerültem az Istentől rámbocsátott sötétségben. Szellemem képességei viszont megtanulták, mit jelent Isten önzetlen szolgálata. Az eddig eljutott lélek megállapíthatja, van-e állandó készsége az erények gyakorlására.” Neki volt: 1645-ben ebben az állapotban teszi le azt a meredek fogadalmat, hogy mindig azt cselekszi, amit tökéletesebbnek ismer fel. 1647 Nagyboldogasszony ünnepén a Szűzanya közbenjárására végre megszabadul belső keresztjeitől — hogy annál teljesebben merülhessen bele a „minden egyházak gondjába”. 1649 a nagy irokéz támadásnak, P. Lallement (ekkori gyónatója) és társai vértanúságának éve. „Az Egyházat sújtó károk bensőleg szinte keresztre feszítettek.” 1650 végén leég az a kolostor, amelyet „kis, kényelmetlen és szenvedéssel bélelt lakásuk” helyébe annyi fáradtsággal hoztak létre az első három év után. Jellemző, hogy bűnei büntetésének fogja fel a csapást, de nyugodt optimizmusát ez sem zavarja meg: „Irgalomért kiáltottam Istenhez s mint jó atya büntetését, nyugodtan fogadtam e megpróbáltatást. Teljes kifosztottságunkban a Jászol szegénységére emlékeztem. Meggyőződéseim, hogy az Isteni Fölségnek különös terve volt mindazzal, ami minket e szerencsétlenség által ért.”

Életének derűs alkonyára jellemző a Szűzanyával való mind bensőségesebb viszony. Felajánlja neki kis közösségüket, és az új építkezés gondjait is — amelyek mint gondnoknőnek ismét az ő nyakába szakadnak — az ő pártfogása alá helyezi:

Sem testi szemmel, sem vízlóban nem láttam őt, hanem oly módon, ahogy az imádott megtestesült Ige tisztelt meg és kegyesen közölte magát velem: egyesülés, szeretet és folytonos jelenléte által. Ez az együttlét egyszerű, Igen bensőséges beszélgetésre készítetett. Magam mellett tudtam: kísért jártamban-keltamban, a munka kezdetétől a befejezéséig. Mondtam is neki: Menjünk, boldogos Anyánk, nézzük meg a munkásainkat! — Időnként vele jártam az állványokon, fent, lent, minden félelem nélkül. Néha egy-egy énekkel, antifónával tiszteltem meg. Gyakran kértem, óvja munkásainkat.

A halála előtti nyolc évben sokat betegeskedett: májbaja volt. Hallása is nagyon megromlott, de ezt is szelíd derűvel viselte. Az öregedő ember nyu-

godt természetességével kapcsolódott ki fokozatosan a külső ügyekből és szolgálta tovább egyszerű nővérként azt a közösséget, amelyet olyan sokáig vezetett. Betegségében „megtette, amit kívántak és elfogadta mindazt, amit nyújtottak neki”. Újra meg újra felajánlotta szenvedéseit, életét, halálát a bennszülöttekért, Amerika minden népéért. Még halálos ágyához is odakérte a kislányokat, hogy megáldja őket. Amikor nővértársai kérték, részesítse őket is szenvedése érdemeiben, szelíden felelte: „Minden a bennszülötteké. Semmim sincs, semmivel sem rendelkezhetek.” Fiának, aki közben bencés szerzetes lett és akkoriban már magas tisztséget viselt a rendben, ezt üzenté: „Adjátok tudtára, hogy magammal viszem szívemben a paradicsomba is és odafönn állhatatosan fogok könyörögni, hogy Igazán szent legyen.” Ma anya és fia kettős boldoggáavatási eljárása mutatja, hogy kérése meghallgatást talált.

1672. ápr. 30-án hunyt el „Kanada Teréze” (kortársai nevezték el így), aki „a világban Istennel — a szerzetben az emberekkel” tudott lenni, mint egy róla szóló tanulmány alcíme mondja. Életszentségének vizsgálata 1877-ben kezdődött el, a hősi erényeit bizonyító dekrétum kelte: 1911 július. Két lelki beszámolóját (1633, 1654) és leveleit először fia adta ki (Vie de la Vén. Mère Marie de l'Incarnation. 1677.) Majd Dom Jamet solesmesi bencés négy vaskos kötetben tette közzé írásait (Écrits Spirituels et Historiques. Párizs 1929-1939), 1932-ben pedig rövid áttekintést készített lelki fejlődéséről: Le Témoignage de Marie de l'Incarnation. Halála 3 százados évfordulóját bensőséges ünnepléssel ülik meg Toursban is, Kanadában is. A régi kolostorban mondott ünnepi misén Quebecben Le Roy bíboros beszél. Decemberben az ottani múzeum rendez nagy kortörténeti kiállítást. Nekünk magyaroknak legörvendetesebb, hogy az említett „Témoignage” most magyarul is megjelent (Guyart Mária: Tanúságtétel. Róma, Detti, 1972. 182 o.) Írásainak stílusa olyan, mint egész egyénisége: egyszerű és világos, keresetlenül természetes, realista, sőt időnként szókimondó, ugyanakkor kedves és diszkrét. Azok közé a nagy jellemekek közé tartozott, akik értenek ahhoz, hogyan alkotson Isten kegyelmével remekművű színtézist életükből, felhasználva a fordulat események építőkockáit, kihasználva minden adottságukat, minden percüket. És ebben a színtézisben nyoma sincs az erőltettségnek: maga az „okossággal harmonizált egyszerűség”, ahogy társnői mondták. Ez a természetfölöttibe ojtott természetes nagyság, aktivitásnak és misztikus bensőségnek ez az egyszerre tudatos és magától értetődő egysége adja meg talán legmélyebb időszerűségét a mai kor embere számára is.

AZ EGYHÁZ SZAVA

A SZENTATYA A MAGYAR ZARÁNDOKOKHOZ

A hazai Szent István-év ünnepélyes záróakkordjaként a magyar püspöki kar megbízásából az AC országos elnöksége zárandoklatot rendezett Rómába. A második világháború óta ez volt az első ilyen alkalom. Ijjas József kalocsai érsek vezetésével 8 püspök, 70 pap és kb. 300, minden egyházmegyét képviselő zárandok vett részt benne. Máj. 18-án különvonattal indultak Rómába. Imádságos lélekkel — amint az érsek hangsúlyozta: valóban mint zárandokok, és nem mint turisták — keresték fel a szent helyeket: a Szent Péter- és Sz. Pál-templomot, a katakombákat, stb. Assisiban is jártak, majd 26-án utaztak vissza. Dús programjuknak a ragyogó idő is kedvezett. De a legnagyobb kegyelemnek azt tartották, hogy — éppen pünkösdi ünnepén — ott erősödhetnek meg a hitben és egyházhűségben, „hol Szent Péter sirba téve és Rómának dobog szíve.” Így a zárandoklat központi eseménye az a két fogadás volt, amikor a Szentatyánál tették tiszteletüket. A következőkben első, rövidebb beszédét teljes szövegében, a másodikat kivonatosan hozzuk.

A magyar zárandoklat püspökeihez és papjaihoz (1972 pünkösdhétfő)

Tisztelendő Testvéreim és szeretett Fiaim!

Örömmel üdvözlünk itt benneteket, annak a zárandoklatnak tagjait, amely az egész világot végigpusztító háború óta az első magyar zárandoklat a számunkra olyan kedves Örök Városba.

E találkozás nemcsak arra alkalom, hogy kifejezzük örömünket, hanem — amint ezt az imént érseketek is mondotta — arra is, hogy buzdítsunk benneteket, hogy elmondjuk azt, ami atyalan szerető szívünkben előtör.

Először is a következőre emlékeztetünk: a papok belső élete, ragyogó életszentsége minden apostolkodás alapja. A mi korunkban fokozottan igaz az Apostol szava: „Látványossága lettünk a világnak, az angyaloknak és az embereknek” (1 Kor 4, 9). Igen megfontolandó az, hogy a pap erényei és hibái nemcsak neki magának válnak hasznára vagy kárára, hanem az egész Egyháza kihatnak: az egész egyházi közösség Jóhírének, hitelreméltóságának használ vagy árt a papok életpéldája. A papnak életével kell tehát tanúságot tennie arról, amit tanít. És ez a tanúságtétel lehet azoknak az új hivatásoknak a forrása is, amelyekre Magyarországnak igen-igen szüksége van.

Nagyon szeretnénk most buzdítani benneteket arra, hogy őriztétek meg az egységet; azt az egységet, amelyet Krisztus Urunk annyira hangsúlyozott az utolsó vacsorán: „Hogy mindnyájan egyek legyenek!” (Jn 17, 21). Ez az egység a hitben gyökerezik; hisszük ugyanis azt, hogy az Egyház isteni alapítású, és a Szentlélek működése meg nem szűnik benne. Ez az egység fűzőn

benneteket elsősorban a Szentszékhez és Szent Péter utódához. Erősen bízzatok ebben a Szentszékben, amelynek egyetlen törekvése az, hogy előmozdítsa az egyes egyházak javát, így a ti javatokat is.

Ez az egység fűzze össze egymással a püspököket: szeretettel, őszinteséggel, Istenhez való hűséggel és kötelességtudással legyenek egyetértők cselekedeteikben, beszédükben és együtt keressék azt, ami az Egyház javát és jogainak védelmét szolgálja. Ha a lelkipásztorok egysége növekszik, lelki erejük is fokozódik.

Végül legyen egység a püspökök és a papok között! Hadd idézzük ezzel kapcsolatban a II. Vatikáni Zsinat tanítását, a „Christus Dominus” k. dekrétum 28. pontját: „Az összes papok, akár egyházmegyések, akár szerzetesek, a püspökkel együtt Krisztus egyetlen papságának a részesei és abban tevékenykednek . . . ; egyetlen papi testületet és egy családot alkotnak: az atya a püspök”. Márpedig — ezt ti is jól tudjátok — minden családot az egység fűz össze, amelynek alapja a helyesen gyakorolt atyai tekintély, ennek pedig megfelel az engedelmesség, a tisztelet, a ragaszkodás és a szeretet. Erre az alapra kell tehát támaszkodnia a püspökök és a papok közötti egységnek is.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a szóbanforgó egység az emberi gyengeségek miatt az élet és a kor különleges nehézségei között nehezen, csak nagy áldozatok árán őrizhető meg, de annál inkább szükséges és annál gyümölcsözőbb, minél több nehézségbe ütközik. Arra kérünk most benneteket, hogy hűségesek legyetek Istentől kapott hivatástokban, őriztétek meg az egységet, amelyet annyi veszély fenyeget; gyakoroljátok a papi erényeket, főleg pedig ügyeljétek az áldozat szellemének ébrentartására.

Biztosak vagyunk abban, hogy ezt az egységet azok iránt a papok iránt is megőrzitek, akik bizonyos okokból kifolyólag nem dolgozhatnak az Úr szőlőjében. Püspökök és papok ne hagyják őket magukra, hanem nagylelkű szeretettel legyenek segítségükre.

A papi szolgálat ma igen sok nehézségbe, akadályba ütközik. Manapság főleg az a veszély fenyeget, hogy a lelkipásztorok elfáradnak és elveszítik a bátorságot. Egyesek a sok nehézség és szorongatás közepette tehetetleneknek érzik magukat. Ezeknek a keresztény reménységből kell erőt meríteniük ahhoz, hogy a jobb jövőn munkálkodjanak.

A lelkipásztorkodással kapcsolatban főleg a vallásos nevelés aggaszt bennünket. Tudjátok azt, hogy a lelkipásztoroknak legfőbb kötelességük a vallásoktatás; kötelességük az is, hogy erre a feladatra figyelmeztessék mindazokat, akik elhanyagolják. Arra buzdítunk most benneteket, hogy minden tölteket telhetőt tegyetek meg a vallási nevelés előmozdítására hazátokban. Kétségtelen, a nehézségek nem hiányoznak a lelkipásztorkodásban; de ezek a nehézségek nem szolgálhatnak mentségül a tétlenség és a tehetetlenség

igazolására. A hit és a buzgóság felszítására van szüksége a papoknak, hogy minden olyan lelkipásztori segédeszközt felhasználjanak, amelyet a magyar törvények megengednek. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a családi nevelés pótolhatatlan.

Ha már a családról van szó, lehetetlen, hogy meg ne említsük a család mai válságát, amelyet a ti szeretett hazátokban is tapasztalhattok. Példának hozzuk fel azt a tanulmányt, amely a „Vigilia” ezévi márciusi számában jelent meg a születéscsökkenésről, az abortusról, a válásokról és az öngyilkosságokról. E tényekkel szemben nem maradhatunk közömbösek. Értésülünk arról, hogy maguk az állami hatóságok is igyekeznek ezeket a bajokat orvosolni. Az Egyháznak sürgető kötelessége az, hogy ezen a téren, a maga hatáskörében — minthogy szoros értelemben vett erkölcsi problémákról van szó — a bajok orvoslására siessen.

Tisztelendő Testvérek és szeretett fiaink! Szent István király millenniumának ünnepségeit akartátok megkoronázni ezzel a római zarándoklattal, arra az eseményre emlékezve, amelyből a magyar katolicizmus született. Szent Péter sírjához jöttetek, hogy erőt merítsetek hivatástok hűséges teljesítéséhez, hogy az Úr kegyelmét kikönyörödjétek. Azt óhajtjuk és azt kérjük a kegyelmek Adományozójától, hogy új Pünkösd napja ragyogjon föl rátok, hogy a magyar egyházban elinduljon és kibontakozzék a lelki megújulás.

Ezeket akartuk lelketekre kötni lelkipásztori szeretetüktől és gondoskodásunktól vezetve. Végül a Szentlélek bőséges ajándékainak zálogaként adjuk rátok és a távollévő magyar papokra is, akik lélekben itt vannak a zarándoklattal, apostoli áldásunkat.

A teljes magyar zarándoklathoz (máj. 24)

Bevezetőben a pápa megemlékezett 1938-as budapesti látogatásáról az Euch. Kongresszus alkalmával, majd a Szent István-jubileumra küldött apostoli leveléről. Szent István öröksége: „töretlen hűség a keresztény valláshoz és a magyar haza nagylelkű szeretete”. Majd a következő üzenetet küldte az otthonmaradottaknak: „Tudják meg valamennyien, hogy a Pápa szereti őket; tiszteli és nagyrabecsüli nemzeti értékeiket, amelyek olyan változatosak és gazdagok; a legszívélyesebb figyelemmel követi a családi és társadalmi életük alakulását; biztos és sikeres jövőt kíván hazájuknak, és mindenegyes gyermekének azt a boldogságot, amelyet csak egy atya kívánhat övének.” Ezután pünkösd ünnepevel kapcsolatban arról beszélt, hogy a Szentlélek ajándékainak erejében a zarándokoknak is Krisztus tanúinak kell lenniök és tanúságot tenniök hazájukban az ő tanításáról, szeretetéről. Szól ez mindenekelőtt a püspököknek és papoknak (vö. Tít 2, 7-8) — a pápa itt köszönetet mondott azoknak az egyháziaknak, akik Magyarországon ragyogó tanúságot tettek és tesznek Krisztusról —, de szól minden embernek is.

„Eritis mihi testes” — tanúim lesztek . . . Ti is, szeretett fiaink és leányaink, akiket az Úr arra hív, hogy elismerjétek őt az emberek előtt, hogy majd ő is megvalljon benneteket az Isten angyalai előtt (Lk 12, 8). A II. Vatikáni Zsinat arra szólít fel benneteket, hogy a világban lelki gyümölcsöket

teremjete és azt a szerepet töltsétek be ebben a világban, amit a lélek a testben (Lumen Gentium 38). Hallatlan küldetés ez: nem idegenül eltávolodni a világtól, hanem megváltoztatni, átalakítani, tökéletessé tenni, becsületesen együttműködni mindazokkal, akik tisztességgel ugyanezért a célért küzdenek.

A hit nem akadály a emberi kibontakozásnak, hanem éppen — miként a Zsinat is mondja az Egyházzal — „orvosolja és magasabbrendűvé teszi az emberi személy méltóságát, erősíti az emberi társadalom kötelekeit és mélyebb értelemmel és jelentéssel tölti el az emberek mindennapi tevékenységét“ (Gaudium et Spes 40).

Minden keresztény legyen a jó és az igaz munkálója, példamutató a testvéri szeretetben és a társadalmi szolidaritásban; legyen az emberi személy jogainak védelmezője, létezésének első pillanatától kezdve; legyen a zaklatottságban és a szenvedések közepette is a reménység hirdetője.

Egészen különös módon meg akarunk emlékezni a családokról, amelyek a társadalom élő sejtjei: e sejtekből fakad az Egyház és a haza jövőjét biztosító életerő. A családokban kapják ugyanis a felnövekvő nemzedékek az első nevelést, amely mindig megmarad, vagy legalábbis mély nyomot hagy az egész életre, ráüti bélyegét az ember későbbi gondolkodásmódjára és cselekvésére.

Ne mulasszátok el biztosítani gyermekeiteknek, fiataljaitoknak az igaz vallásos nevelést és oktatást, párhuzamosan a megfelelő kulturális, hivatásbeli és állampolgári neveléssel. Ma mindenfelé sok a panasz e kényes és igen fontos feladattal kapcsolatban; egyes vidékeken a nehézségek különösen nagyok. De a nehézségeket legyőzheti — reméljük — a papok buzgó munkája és a velük együttműködő keresztény családok gondoskodása, amely családokat szinte „családi egyházaknak“ lehet nevezni. A „Lumen Gentium“ 11. pontja szerint „a szülők legyenek a hit első hirdetői gyermekeik részére“.

Bárcsak felvirágoznának és szaporodnának nálatok is ezek a „családi egyházak“, az emberi és keresztény erények, az imádság, az egyenesség, a nagylelkűség szentélyei! Mert innen, a családokból fakadnak a papi hivatások, amelyekre népeteknek annyira szüksége van. Imádkozunk az Úrhoz, hogy adjon nektek hivatásokat.

Befejezésül a Szentatya legjobb kívánságait fejezte ki a magyar történelem második millenniumára a magyar egyháznak és államnak, óhajtva, hogy a kettő viszonyát „mindig az őszinteség és kölcsönös szívéllyesség kapcsolatai jellemezzék, egymás jogainak kölcsönös elismerésében és a magyar nép javát szolgáló lojális együttműködésben.“ A Patrona Hungariae közbenjárásával terjeszti Isten elé imáit, kérve az országra Isten áldását. Reméli, hogy újabb magyar csoportokkal is találkozhat majd.

A KERESZTÉNYEK A VILÁGBAN

(A Diognetoszhoz írt levélből, No. 5-6. Funk: Patres apostolici I. 397-401)

A keresztényeknek sem hazája, sem nyelve, sem életmódja nem különbözik a többi emberétől. Mert sem saját városaik nincsenek, sem valami szokatlan nyelven nem beszélnek, sem másokétól eltérő életet nem folytatnak. Azt sem mondhatjuk, hogy életfegyelmüket a maga fejétől gondolta ki valaki, vagy kíváncsi emberek túlbuzgalmából ered, nem is holmi iskolás bölcsesség emberi irányának képviselői, mint sokan mások.

Ott laknak görög és barbár városokban, mint kinek-kinek a sorsa magával hozza, és követik az ottaniak szokásait öltözkedésben, étkezésben és minden másban; de az az élet, amit maguk elé tűznek, csodálatos és mindenki ítélete szerint hihetetlen. Hazájukban laknak, de jövevények gyanánt; minden feladatban osztoznak, mint polgártársak, de mindent elszenvednek, mint polgárjog nélküliek; minden idegen vidék a hazájuk, és minden haza idegen vidék nekik. Feleséget vesznek, mint a többi ember, gyermekeket nemzenek; de nem vetik el magzatukat. Mindenkiel közös az asztaluk, de nem az ágyuk.

Testben élnek, de nem test szerint. A földön tartózkodnak, de hazájuk a mennyben van. Engedelmeskednek a törvény rendelkezéseinek, életmódjukkal viszont felülmúlják a törvényt. Mindenkit szeretnek, őket pedig mindenki üldözi. Nem ismerik, mégis elítélik őket; halállal hálnak és életre kelnek. Koldusok és sokakat gazdagítók; hiányzik mindenük, és mindenben bővelkednek. Megvetik őket, de ez dicsőségükre van; gyalázzák, mégis igaznak találják. Szidják őket és áldással felelnek; gúnyolják őket, ők meg tiszteletet adnak. Mikor jót tesznek, mint gonoszokat büntetik őket; mikor megbüntetik őket, örvendeznek, mintha ez volna az igazi életük. A zsidók mint máshonnanvalók ellen háborút viselnek ellenük, a pogányok üldözik őket; de gyűlölők nem tudják okát adni ellenségeskedésüknek.

Egy szóval mondva: ami a testben a lélek, azok a világban a keresztények. A lélek a test minden tagjában ott van; a keresztények is a világ városaiban. Testben lakik a lélek, de nem a testből való; a keresztények is a világban laknak, de nem a világból valók. A láthatatlan lelket a látható test őrzi; a keresztények jelenlétét is látni a világban, de szellemi istenszolgálatuk láthatatlan. A test gyűlölséggel és háborúsággal viseltetik a lélek ellen, nem mintha az rosszat tett volna neki, hanem mert nem engedi gyönyörűségeit élvezni: a keresztényeket is gyűlöli a világ, nem mintha rosszat tennének neki, hanem mert ellene mondanak gyönyörűségeinek.

A lélek szereti az őt gyűlölő testet, szereti a tagokat; a keresztények is szeretik gyűlölőiket. A lélek a testbe van zárva, de ő tartja össze a testet; a keresztények is mintegy fogságban vannak a világban, de ők tartják össze a világot. Halandó hajlékban lakik a halhatatlan lélek; a keresztények is a romlandó dolgok között járják zarándokútjukat, de az égi romolhatatlanságot

várják. A léleknek javára válik, ha szűkösen kap ételt-italt; a keresztények száma is napról-napra nő, ha büntetésekkel sújtják őket. Olyan órhelyre állította az Isten őket, ahonét tilos megfutamodniok.

(Gaudium et Spes konstitúció 43.)

A Zsinat arra buzdítja a keresztényeket, akik mindkét társadalom tagjal, hogy az Evangélium szellemétől vezérelve igyekezzenek hűségesen elvégezni földi feladataikat. Messze járnak az igazságtól, akik abban a tudatban, hogy nincs itt maradandó hazánk, hanem inkább az eljövendők után vágyódnak, úgy vélik, elhanyagolhatják földi kötelességeiket. Elfelejtik, hogy a hit révén kiki még fokozottabban köteles ellátni hivatásbeli feladatát. Ugyanúgy tévednek viszont azok is, akik azt gondolják, hogy a földi tevékenységbe annyira elmerülhetnek, mintha csak teljesen független volna a vallási élettől, amely — véleményük szerint — csupán kultikus cselekedetekre és néhány erkölcsi kötelesség teljesítésére szorítkozik. Ezt a sokakban meglévő hasadást a megvallott hit és a mindennapi élet között korunk legsúlyosabb tévedésével közé kell sorolni. E botrányt már az Ószövetségben is szenvedélyesen ostorozták a próféták, Jézus Krisztus pedig az Újszövetségben még sokkal nagyobb büntetéseket helyezett érte kilátásba. Nem szabad tehát mesterkélten ellentétet támasztani a hivatásbeli és társadalmi tevékenység, s a vallásos élet között. Az a keresztény, aki elhanyagolja földi feladatait, embertársai, sőt Isten iránti feladatait hanyagolja el, s kockára teszi örök üdvösségét is. A keresztények inkább örüljenek annak, hogy az ácsmesterségben dolgozó Krisztus példáját követve, úgy végezhetik minden földi munkájukat, hogy az emberi, családi, szakmai, tudományos és technikai erőfeszítéseket egyetlen élő szintézisbe kovácsolhatják a vallási értékekkel, amelyek legmagasabb rendező ereje mindent Isten dicsőségének rendel alá.

Bár nem kizárólag, elsősorban mégis a világiak dolga a világi feladat és tevékenység. Ha tehát akár egyénekként, akár csoportosan a világ polgárákként tevékenykednek, egyrészt vegyék komolyan a sajátos szakmai törvényeket, másrészt igyekezzenek alapos szakmai jártasságra szert tenni. Működjenek együtt készségesen azokkal, akik azonos célokat követnek. Hitük követelményeinek ismeretében és erejével felvértezve, ne habozzanak szükség esetén új vállalkozásba kezdeni, s azokat véghez is vinni. Helyesen és már előzőleg kialakított lelkiismeretükön múlik, hogy a földi ország életébe belevesődik-e az isteni törvény.

SZENT ÁGOSTON A TEREMTÉSÉRŐL

Szent Ágoston Isten és a világ viszonyát a manicheusokkal és az újplatonikusokkal folytatott vitái során világítja meg. Nemcsak a teremtéstörténet bibliai szövegeit

magyarázva (pl. „De Genesi ad litteram . . .”), hanem történelembölcseleti (De Civitate Dei) és dogmatikai (De Trinitate) műveiben is foglalkozik a világ eredetével, az anyag és a szellemi lélek teremtettségével, az időben való teremtéssel, Isten teljes transzcendenciáját és a teremtés jóságát hangsúlyozva.

Ágoston látta már a Teremtés Könyve szó szerinti értelmezésének nehézségeit. Olyan exegetikai elveket vall, amelyeket a „Providentissimus Deus” és „Divino Afflante Spiritu” k. pápai körlevelek napjainkban is csak megerősítettek. A szent könyvek nem a világ szerkezetére vonatkozó természettudományos ismereteket akarnak közölni, hanem — a kor világgképének keretében — a teremtés tényét állítják, és általában olyan ismereteket közölnek, amelyek üdvösségünk szempontjából fontosak. Felhasználva, de módosítva az újplatonikus tanokat, Szent Ágoston kifejti, hogy Isten a teremtés pillanatában csak az eget és a földet hozta létre, a többi lényeket pedig csak „okaikban”, csírájukban; a különböző létfokú lények a kifejlődésükre alkalmas időben jelentek meg és fokozatosan bontakoztak ki. Az újplatonikus gondolat szerint az ún. „eszmei létcsírák” (rationes seminales) a Világlélekbe helyezett elvek; Szent Ágoston ezeket az Isten teremtő eszméinek tekinti: ezek a csíraszerű hajtóerők bontakoztatják ki a teremtést és szolgálják a világban a fejlődés Isten által meghatározott rendjét. Elgondolása annyira hajlékony, hogy a modern korban, amikor az evolúció keresztény értelmezését keresték, az ő tanításához folyamodtak a keresztény gondolkodók (így pl. Teilhard is fiatalkori írásaiban).

Az alábbi szemelvényeket Kecskés Pál fordításában közöljük (Szent Ágoston breviárium, Bp. Szent István 1960).

A katolikus tanítás parancsa, higgyük: a Háromságnak mondott egy Isten alkotott és teremtett mindent, ami van, amennyiben van; úgy-hogy minden értelmes vagy testi teremtmény, vagy ahogy rövidebben lehet mondani a Szentírás szavai szerint, mind a láthatatlan, mind a látható teremtmény nem Isten természetéből, hanem Isten által a semmiből teremtett. Nincs is semmi más közös benne a Szentháromsággal, mint hogy a Háromság a teremtő, ő pedig a teremtmény. Azért nem szabad a teremtett mindenséget se Istennel egylényegűnek, se vele együtt örökkévalónak mondani, vagy hinni.

De Genesi ad litt. op. imp. I. 2.

A Szentírás minden tanúskodása alapján, melynek igazságát csak a hitetlen vagy gonosz ember vonja kétségbe, arra a nézetre jutottunk, hogy azt állítsuk: Isten az idők kezdetén mindent egyszerre teremtett. Némely lényt teljes valóságában alkotott meg, némelyeket okaikban előre alkotva; aminthogy nemcsak a meglévőket, hanem a jövőöbeli-eket is megteremtette mindenhatóságával, és megteremtven őket megnyugodott, hogy azon túl irányításával és kormányzásával teremtse meg az időknek és az időbeli dolgoknak a rendjét is. Befejezte őket, hogy határt szabjon a dolgok nemeinek, s útnak indította őket a korszakokon át történő továbbberjedésre, hogy megnyugodják azon, amit befejezett, s tovább működjenek mindmáig abban, amit megindított. Ha azonban mindennek lehetséges jobb értelmezése, nem ellenkezem, sőt hozzájárulok.

De Gen. ad litt. VII. 28, 42.

A természet minden szokásos folyamatának megvannak a természeti törvényei; így az élő szellemnek is, mely teremtmény, megvannak valamiképp a meghatározó törekvései, melyeket a rosszakarat sem léphet túl. S a testi világ elemeinek megvan a meghatározott erejük és minőségük, ami szerint képesek valamire, vagy nem képesek, lehet belőlük valami, vagy nem lehet. Belőlük, mint a dolgok őselveiből születik meg minden, veszi eredetét és lefolyását a maga idejében, éri el célját és elmúlását mindennemű lény. Innen van, hogy a búzamazgóból nem fejlődik bab, vagy a babból búza, vagy a marhából ember, vagy az emberből marha.

A természeti dolgok ezen működésén és folyamatán túl a Teremtőnek hatalmában áll mindebből mást is alkotni, mint amit eszmei magvaik szerint azok magukban hordoznak, de maga sem teheti velük azt, amit nem helyezett beléjük. Mert nem önkényes hatalommal, hanem a bölcsesség erejénél fogva mindenható, s azt alkotta minden dologból a maga idejében, amit megelőzően alkotott abban, hogy arra képes legyen.

Más tehát az egyik és a másik növény sarjadási módja; egyik életkor termékeny, a másik nem; az ember képes beszélni, a marha nem képes. Ezeknek és az ilyen dolgoknak az elvei nemcsak az Istenben vannak, hanem Ő beleadta és beleteremtette azokat a teremtett dolgokba.

Hogy azután a földből kivágott, száraz, megdolgozott fa, gyökér, föld és víz híján hirtelen kivirágozzék és gyümölcsöt hozzon (Num 17, 8), hogy a fiatalságában meddő nő öregkorában szüljön (Gen 17, 11 és 21, 2), hogy a szamár megszólaljon (Num 22, 28), s más hasonlóhoz megadta ugyan az általa teremtett természetnek, hogy ilyenek is történhessenek velük (mivel maga sem tehetné meg, hogy olyan jöjjön belőlük létre, amit nem tűzött maga elé, hiszen önmagánál önmaga sem hatalmasabb). De ezt nem oly módon adta, hogy ilyennel bírjanak természetes működésükben, hanem azzal, hogy úgy teremtette őket, hogy természetük a hatalmasabb akarathoz annál többre is alá legyenek rendelve.

De Gen. ad litt. IX. 17, 32.

Másvalami az okok belső és legfőbb sarkpontjairól megalkotni és kormányozni a teremtett világot, amit csak a teremtő Isten tehet meg. Más megint az általa juttatott erőkkkel és képességekkel valami működést kívülről hozzávetetni valamihez, hogy ekkor vagy akkor, így vagy úgy menjen végbe az, ami teremődik. Az ugyanis eredetileg és csíraszertően az elemeknek bizonyos szövődékében már meg volt teremtve, de csak az alkalmas idő elérkezteivel lép elő. Mert amiként az anyák viselősek magzataikkal, úgy a világ viselős a születendő dolgok okaival.

Ezeket benne senki más, csak az a legfőbb lét teremti, akiben sem nem keletkezik, sem el nem múlik, sem nem kezdődik, sem meg nem szűnik semmi.

De Trin. III. 9, 16.

A teremtés összeállítása, ez a jól rendezett szépség a legalacsonyabbtól a legmagasabbig menő emelkedésben, a legmagasabbtól a legalacsonyabbig haladó leereszkedésben, sehol félbeszakítva, de ellentétekkel mértékben tartva, egészében Isten dicséri. Miért dicséri az egész Istent? Mivel midőn ezt szemléled és szépségét látod, ebben Istent dicséred.

Van valami szava a néma földnek, a föld szépségének. Ráfigyelsz és látod szépségét, látod termékenységét, látod erőit, hogyan hozza létre a magot, hogyan termi meg rendesen, amit nem vetettek el. Látod és szemlélődéssel mintegy megkérded, maga a kutatás kérdésfeltevés. Midőn pedig kutatod és átvizsgálod, s nagy erőt, nagy szépséget s kiváló hatóerőt találtál, minthogy ezt az erőt nem bírhatja magánál és magától, folytatólag elmédbe ötlük, hogy ez nem létezhet magától, csak attól a Teremtőtől. S amit benne találtál, vallomásának szava, hogy dicséred a Teremtőt.

En. in Psalm. 144, 13.

A PAPI LELKISÉG

A Cerf kladó 1971-ben megjelentette annak a tanulmánynak a szövegét, amelyet a nemzetközi teológiai bizottság 1970. okt. 5-7-i ülésén hagyott jóvá. A tanulmány „munkaeszközként” készült a püspöki szinodusnak. Címe: „A papi szolgálat”. Hat teológus (Urs v. Balthasar, C. Colombo, G. de Cardedal, M.-J. Le Guillou, P. Lescauwet, J. Medina-Estevéz) állította össze. Miután röviden szem elé állította a papság mai válságát, ennek teológiai gyökereiig hatol. Ezután a fő fejezetekben beható elemzés alá veszi a hívők egyetemes papságát az Egyházban, a sajátos papi szolgálatot (ami az előzővel nem ellenkezik, inkább abból következik), az újszövetségi papság krisztusi alapjait, fejlődését, jellegét. Arnyalt gondolatmenet, szolid teológiai elmélyedés és a Szentírás bőséges kiaknázása jellemzi az értékes munkát. A végén két — sajnos elég rövid — fejezetben mintegy gyakorlati záradékkul a papi szolgálatnak a mai világban betöltött szerepéről és a papi lelkiségről van szó. Ezt az utolsó fejezetet közöljük itt, s egyben örömmel jelezzük, hogy a tanulmány rövidesen magyarul is megjelenik az OMC kiadásában.

A) Elvek

Van-e sajátos papi lelkiség? Erre a kérdésre csak úgy felelhetünk Igenlőleg, ha föltételezzük a papi szolgálat tárgyi egységét, amelyből tudat-egység fakadhat. Ennek az egységnek pedig akkor van helye, ha Krisztus az ő papságának szolgálati jellegét átruhazza az ebből származó szolgálati formára. Ezt a folytonosságot főleg a pásztor képében látjuk: Krisztus alkalmazza ezt sajátmagára (élete feláldozására: Jn 10), az apostoli kor a legtermészeteseb-

ben utánozza ebben a szóhasználatban (1 Pét 2, 25; 5, 4; Zsid 13, 20; Jel 7, 17; vö. Mt 25, 32; 26, 31); de Jézus ugyanúgy Péterre is mondja (Jn 20, 15-17), és az újszövetség — így főleg Péter első levele — általánosan használja az apostolok, munkatársaik és helyetteseik tevékenységére (Csel 20, 28; Ef 4, 11; 1 Pét 5, 2; vö. Mt 9, 26 és párh.). Péter első levele egyfelől összekapcsolja Krisztust és a püspöki hivatalt, amikor „lelketek nagy pásztorának és püspökének” nevezi (2, 25), másfelől Péternek és a rákövetkező presbitereknek a hivatalát: Péter „presbiter-társnak” nevezi magát (5, 1), és arra tanítja az egyházak irányítóit, hogy keresztény módon legeltessék a nyáját, hiszen közösen várják „a pásztorok Fejének” visszatérését és ítéletét (5, 3sk).

Krisztológikus szempontból „pásztor” az, aki „megbízatást” és „hatalmat” (Jn 10, 18) kapott Istentől, hogy életét adja juhaiért. Krisztus mindenél kiválóbb, egyedülálló papságában azonos egymással a tiszttség és a szeretet, de a rákövetkező pásztorok ebben csak dualisztikus módon oszthatnak: Egyrészt ott a tárgyi tiszttség és hatalom, amelynek alapja az objektív „configuratio Christo sacerdoti”, másrészt az az (ígérettel nyomatékosított: Jn 20, 18skk) parancs, hogy a lehető legteljesebben hasonuljanak a szeretetből életét adó Krisztus magatartásához. A pap egész lelkiségét ez a követelmény tartja hatalmában; bensőleg velejár szolgálataival, és meg is valósítható az Úr kegyelmével. Sajátos lelkiség ez, mert a pásztor, hogy hivatalát gyakorolhassa, magának Krisztusnak az oldalán foglal helyet, és így elkerülhetetlenül szemben áll nyájával — ugyanakkor, éppen helyzeténél fogva, véglegesen hozzá is tartozik és egy vele. Résztvesz Isten Fiának „klüresedésében”, Krisztus megadja neki, hogy hozzá hasonlóan ő is másokért legyen. Ennek a gondolatmenetnek a kifejlesztésében fedezzük fel a papi lelkiség lényeges elemeit.

1. Jézus teljes életét felajánlja, egészen az Eucharisziáig és a keresztig, hogy kinyilatkoztassa az embereknek az Atya szeretetének és pásztori gondjának hatékonyságát. Az ő tanítása az Atyáé (Jn 7, 16; 12, 49; 14, 14), az ő műveit az Atya viszi végbe (Jn 10, 32-37), az ő szenvedésében az Atya dicsófti meg nevét (Jn 12, 28). A Fiúban az emberekért való legteljesebb elkötelezettség egybeesik az Atyára való legtokéletesebb ráhagyatkozással, hogy mindkét oldalról az ő kinyilatkoztatásának átlátszóan tiszta közege legyen. Minél tökéletesebb odaadást tanúsít a Fiú, annál jobban megismertetheti az Atya önmagát Vele és általa a világgal. Ezt a szentháromsági és krisztusi törvényt követve, a papnak elválaszthatatlanul egyesítenie kell „önmaga megszentelését” (Jn 17, 18 — abban az értelemben, hogy imádsággal és Isten akarata iránti habituális készséggel teljesen neki szenteli magát) és Istentől rábízott pásztori feladatának buzgó betöltését. Olyan „tanítást” kell közvetítenie, amely nem az övé, következésképp nem lehet csak külsőlegesen fölszedett tudományos teológia, hanem az isteninek tapasztalati (nem szükségképpen misztikus) megismerése, úgy, ahogyan erre az őszinte Istenre

hagyatkozás megtanítja, imádságban és önmagunk elfeledésében. Csak az ilyen istenismeret táplálhatja és világosíthatja meg a természetfölöttit kereső lelkeket. A papi hivatalban van egy pneumatikus elem, de azt is megköveteli, hogy gyakorlója „fölélessze” (2 Tim 1,6) „Isten ajándékát”.

A papnak Isten iránti teljes készsége magában foglalja az Egyház iránti, elvileg nem kevésbé spontán készséget is, hiszen annak szolgálatára kötelezte el magát. A püspök iránti engedelmissége teszi gyakorlati valósággá a megtestesült Igének való feltétlen odaadását. Szolgálatának gyakorlásába beleviheti, bele is kell vinnie lelkének és képzeletének minden erejét, alkotóképességét, ötletességét, de semmiképpen sem formálhat szorosan vett jogot magának erre vagy arra az apostoli módszerre, munkatérre, embercsoportra. Nem szabad a siker szemszögéből sem értékelnie erőfeszítését, mert jól mondta Martin Buber: a siker nem az Isten neve. Sőt ellenkezőleg: munkájának külső sikertelensége, a belőle fakadó megaláztatás föltétele lehet az isteni kegyelem sokkal lényegesebb gyümölcsének. És láttuk, hogy a Krisztus papi szolgálatában való részvétel mindig osztozás az ő eszkatológikus szenvedésében is.

2. Krisztus „egyszer áldozta föl magát, hogy sokaknak bűnét elvegye” (Zsid 9,28), s a bűnösökkel való azonosulása által mindenki testvére lett, hogy velük együtt jelenjék meg az Atya előtt (Zsid 2,10skk). Nekünk most már minden ember „a testvér, akiért a Krisztus meghalt” (Róm 14,16; 1 Kor 8,11). A jó Pásztor példájára a papi szolgálat buzgalma az élet hasonló bevetését kívánja meg a rábízott lelkek szolgálatában. Példaképe ennek Pál élete, amelyet ő maga fogalmaz meg tanítás alakjában. Az Egyházat Krisztus vére már „megszerezte” (Csel 20,28), de azért a közösségnek nem kevésbé szükséges és hatásos a szolga kockázatvállalása sem, és ez egészen a vérontásig mehet (Fil 2,17sk). Ennek oka a Krisztusnak és apostoli szolgáinak szenvedése közötti egység (Kol 1,24skk). Ennek a bevetésnek elsődleges formája természetesen az aktív munka, mindaddig, ameddig csak lehetséges (ne legyen benne „halálösztön”, „Todestrieb”), de állandó kísérője „Jézus halálának szenvedései” (2 Kor 4,10): ez a föltétele annak, hogy az apostoli munkában megnyilvánuljon „Jézus élete”. És amint Krisztus nyájával egyesülve vezeti azt az Atya felé, éppenúgy az ő szolgálója is juhaival való testvéri szolidaritásban tereli őket az Úr felé.

3. Jézus, megbízatásának kivitelezésében, a nép minden rétegével érintkezik: egyszerű emberekkel és műveltekkel, férfiakkal és nőkkel, rosszhírukkel és köztiszteletben állókkal, világiakkal és papokkal; beszél tömegeknek, kis csoportoknak, és igen gyakran egyes embereknek. Alkalmazkodik szellemi képességeikhez, koruk vallási fogalmaihoz. Pál is „az Evangéliumért mindenkinek mindene” lesz (1 Kor 9,22skk). Az Egyház szolgáinak ma is, mint mindig, ott kell megkeresniök az embereket, ahol vannak, szociológiai és szellemi értelemben egyaránt, és érthető nyelven, hozzáférhető maga-

tartással kell közeledniök feléjük. Ez nem zárja ki egy-egy szakterület művelését, de ebben is meg kell őrizni a keresztény nyitottságot az emberség egésze felé. Amint Krisztus mindig, mindenki előtt az Atya képviselője, úgy a papnak mindenkor Krisztus egyetlen Egyházát kell képviselnie. És amint Krisztus az Atya előtt az egész emberiség képviselője és közbenjárója (Róm 8, 34; Zsid 7, 25; Jn 17; 1 Jn 2, 1skk), éppénny kell a szolgálatra kijelölt papnak is képviselnie nyáját az Isten előtt ott, ahol mint Krisztus Egyház-Testének egységesnek kell lennie, „szüntelenül” közbenjáró könyörgéssel (Fil 1, 3). A „divinum officium”, bármilyen legyen is előírt formája, szerves része a papi szolgálatnak és bensőleg hozzátartozik az apostoli munkához. Munka és ima összeolvad, s mindjobban áthatja egymást.

4. Krisztus — és ilyen módon egyedül Ő — a felajánló és az áldozati adomány egységében „pap”. Ez a tény eszkatológikus adományállapotot biztosít neki: ő az, akit az Atya végképp a világnak ad: örök Eucharisztia, benne halála, de feltámadása is (Jel 13, 8). Feltétlenül szükséges, hogy a szolgáspásztor ne csak irányítsa az eucharisztikus titok bemutatását közösségében, hanem a lehető legteljesebben hasonuljon is hozzá, hiszen szolgálata eucharisztikus papságból származik: „Mint hogy Jézus egészen tiszta, az ő egész teste táplálék és egész vére ital, mert minden tette szent és minden szava igaz . . . Az ő teste után másodsorban Szent Péter és Pál és a többi apostol a táplálék, harmadsorban az ő tanítványaik.” (In Lev. hom, 7, 5.) Hasonlóképpen illik a pásztori lelkiséghez, hogy a szentségi feloldozás kiszolgáltatója zárja bele mozdulatába mindazt, ami hasonlónak teheti Ahhoz, aki a kereszten kiérdemelte nekünk a teljes feloldozást; egész életével kell kifejeznie a „rábízott” szolgálatot, a „kiengesztelődés szolgálatát” (2 Kor 5, 18).

A húsvéti és az eucharisztikus titok megvalósulása lényege szerint a Szentlélek műve; a papi szolga élete sem alakulhat hatékony adománnyá másképpen, mint ugyanannak a Léleknek működése által. Végső soron ennek kritériuma nem lélektani, a döntő sugárzás nem a természetes adományoktól, nem is a tisztán testvéri „erényektől” függ, hanem ettől a valóban krisztusi alázattól, amelynek következtében a papon minden pillanatban akadálytalanul áthatolhat az isteni Lélek tevékenysége. Ezzel az (öntudatlan) transzparen-ciával tudja majd gyakorlatilag állandóan követíteni Isten áldását népének, és összefogva Istenhez emelni a nép hódolatát.

B) Következmények

Mindebből következmények fakadnak: 1. a papi hivatás indítékaira, 2. a pap életformájára, 3. a pap képzésére nézve.

1. A fiatalok indítékai a papi szolgálat választására annál hitelesebbek és hatékonyabbak lesznek, minél közelebb állnak a krisztusi szintézishez, minden egyházi tisztség forrásához. Ez a szintézis túlesik az Isten felé vagy

a világ felé való tájékozódás dilemmáján, mert az Istennek és az ő művének való odaszentelés (a velejáró elkülönüléssel együtt) lényege szerint az emberiség érdekében történik. Ebben az oszthatatlan eseményben a pap engedelmeskedik Krisztusnak, aki magához hív és az emberekhez küld. Ezzel különben nem tesz egyebet, mint kifejezésre juttatja az egész Egyház „diaktikus” mozgását. Egyik oldal sem juthat túlsúlyra, mert Isten maga a „Non-Aliud” (azaz rajta kívül nincs), semmi sincs vele „szemben”, tehát egyszerre transzcendens és immanens a világhoz képest. Ez nem teszi fölöslegessé minden ember, minden keresztény számára annak kötelességét, hogy komolyan elmélkedjék „minden dolgok kezdetén és végén” (Denz 1785), és imádja a legnagyobb titkot; minden lelkipásztori gondoskodásnak ezen kell alapulnia. Így vagy amúgy, de a valóban segítséget hozó ember mindig Istentől jön. A bekapcsolódás lélektani alapja nagyon jól lehet a fizikai vagy lelki területen megtapasztalt emberi nyomorúság, — de minél többet elmélkedik valaki ennek a nyomorúságnak az okain, annál inkább felismeri, hogy a legteljesebb társadalmi és politikai elkötelezés sem ér a baj gyökeréig. A „cura animarum”-hoz járuló „cura corporum” nemcsak jogos, hanem követelmény is (Lk 10, 25skk; Mt 25, 35skk, 42skk; 1 Jn 3, 17; Jak 2, 1skk); de a társadalmi és gazdasági struktúrák semmi változása nem fogja automatikusan megszüntetni a lelki nyomort. Az igazi segítség abból származik, hogy Isten elkötelezte magát az emberért Krisztusban. A papi hivatás döntő motívuma az, hogy ezt az elkötelezést akarja láthatóvá és hatékonyá tenni. Isten odaadta értünk legdrágább kincsét; Fia odaadta önmagát, kiüresítette magát mindenből, hogy ezzé az ajándékká legyen és az emberek szolgálatára bocsássa magát. Mindez fölkelte a keresztény ifjú nagylelkűségét: „elhagyni mindent”, hogy kövesse őt — az Atya és a Fiú pásztori gondjával.

2. A pap életformája a kulturális és társadalmi helyzet szerint változik. Folyvást küzdeni kell az ellen az irányzat ellen, hogy különálló „kasztot” alkossanak, és mindig új formáit kell kitalálni az emberekkel való közöségnek. Sokféle specializálódás vezethet a hatásos működésre; egy világi foglalkozás vállalása (munkáspapok) hasznos, sőt szükséges útja lehet a kapcsolat megteremtésének. Egyedül éljenek és működjenek a papok, vagy csoportokban? Ez a kérdés teológiai szempontból másodrendű, gyakorlatban viszont igen jelentős. Mindkét megoldás elképzelhető, de szükség van legalább minimális közösségi kapcsolatra. Az emberekkel való érintkezés útja a pap számára mindig eszközök lesznek, amelyekkel küldetése és célja szerint használ fel. Mint pap mindig, még egészen sajátos munkatéren is, a teljeséget fogja képviselni (Istent Krisztusban, az Egyházban), és kristályosító központként kell hatnia, nem önmagáért, hanem félreállva Krisztus előtt. Nem köti le a világiakat a maga személyéhez, sem kizárólagosan a maga szervezeteihez, hanem felébreszti saját karizmáikat és kezdeményezéseiket, hogy keresztény egységközpontot alkossanak. Még a közösség istentiszteleti

összejövetele is, amikor az Igét hallgatják és az Eucharisztia áldozatát mutatják be, amikor a pap Krisztust képviseli a nép előtt, és a népet Krisztus előtt — még ez is csak úgy kapja meg tömény teljességét, ha a szolgálta tud eltűnni.

3. A papképzés alapszabálya azt követeli, hogy egyszerre és egymás által növekedjék az élő Isten egzisztenciális megtapasztalása és az emberekért és szenvedéseikért való elkötelezettség. Egyfelől meg kell tanulni állandó egységben imádkozni és élni Istennel, ha azt akarjuk, hogy később egy egyszerű beszéd, sőt maga az életpélda meghozhassa gyümölcsét. Másrészt kezdettől fogva kifejezésre kell jutnia az apostoli irányulásnak, bár ez nem jelenti szükségképpen azt, hogy mindazt, amit tanulnak, rögtön alkalmazni kell. Ezt a feszültséget csak élő teológia bírja, amely sohasem téveszti szem elől a bibliai kinyilatkoztatás egységét, és minden részletet a szintézis felől képes megvilágítani. Meg kell őriznie a kapcsolatot teológia és antropológia közt, meg kell mutatnia, milyen utakon válik a mai ember számára hozzáférhetővé a keresztény titok, de nem szabad eltompítania egyetlen lényeges misztériumot sem, és meg kell tartania helyes arányait. Élő teológiából kiindulva a kapuk kétfelé tárulnak ki: egyik oldalon az imádság és elmélkedés felé, a másikon a megvalósítás felé a kortárs-világban.

Európai magyar papi lelkigyakorlat aug. 21-én estétől 25-én délig.

Színhelye: Innsbruck, Haus der Begegnung.

Jelentkezés Marosi Lászlónál, Kapelleng. 15, A-9800 Spittal/Drau.

Magyar nővérek lelkigyakorlata aug. 4-én estétől 12-én reggelig.

Színhelye: Brüsszel, Av. de Lima 20. (örökimádók)

Jelentkezés P. Matyasovich Henriknél, Blijde Inkomststraat 18,
B-3000 Louvain.

Máriacelli zárándoklat szept. 16.-17.

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

VILÁGUNK — GYEREKSZEMMEL

Ha mindig több az autó, akkor az embereknek 3000-ben egész rövid lábuk lesz, vagy már nem is lesz lábuk! (Anna, 12 é. Olaszország)

Akinek van rá pénze, annak necsak egy kocsija legyen, hanem kettő! El se tudnám már kocsi nélkül képzelni az életemet! (Petra, 11 é. Németo.)

„Autó nélkül manapság az ember nem ember“, halljuk gyakran. Talán éppen azért ember az ember, mert nincs autója! (Ramjara, India)

Ha a holdra mennék, magammal vinném a mamámat, hogy úrfogócskát játsszon velem. (Kanadai óvodás)

Nem szeretnék a holdba repülni! Minek kockáztassam az életemet, mikor olyan szép itt a mi földünkön? (Piero, 9 é. Olaszország)

Néha esténként odahallgatok, mikor a régi időről beszélnek. Akkor még nem volt rádió, se tévé, mosógép, hűtőszekrény. Olyan sok minden nem volt még, hogy el se tudom képzelni, hogyan élhettek nélkülük. Ilyenkor boldog vagyok, hogy az úrkorszakban élek, egy ilyen nagy és csodálatos világban, ahol az emberek a holdon járkálnak. Örülök, hogy nem 100 évvel ezelőtt születtem! (Franco, 9 é. Olaszország)

Tudom, hogy a szüleimnek pénzt kell keresni és ma az emberek sokat akarnak, amijük azelőtt nem volt: mosógépet és hűtőszekrényt, és most még színes tévét is. Talán szükség van erre, de a gyerekeknek még nagyobb szükségük van családi életre! Sokszor rettentő dühös vagyok erre a sok drága dologra, és szívesebben néznék fekete-fehér tévét a szüleimmel, mint színeset önelkülük. (Inge, 11 é. Németország)

Néha szeretném, ha a mamám nem dolgozna. Például ha születésnapom van, más napon kell megünnepelnem! De különben jó, hogy édesanya dolgozik, úgy több a pénzünk és minden évben vakációzni mehetünk. És mindig gazdagabbak is leszünk! (Diana, 8 é. Kanada)

Pénzen meg lehet venni egy képet. De a tehetséget nem, hogy megfessük. Fogadhatunk szakácsnőt, komornyikot, de a hűségüket éppen olyan kevéssé vehetjük meg, mint a barátságot. Megfizetjük az embereket a munkájukért az iparban, az acélgyárakban, a repülőgépeken, vasúti kocsikon és hajókon. De nem tudjuk pénzzel megfizetni egy feltaláló tudományosmáját és ambícióját, vagy egy világűrkutató asztronautáét. Pénzen nem lehet becsületet venni. Vagy szeretetet. Vagy a csodálatos hegyeket, folyókat, vízeséseket és tavakat. Ha valakitől azt halljátok: „Pénzen mindent meg

lehet venni“, akkor mondjátok neki azt, amit itt írtam: „Pénzen nem lehet mindent megvenni.“ (Harold, 12 é. Kanada)

Azt hiszem egyáltalában nem jó, ha az embernek túl sok a pénze! Akkor nap mint nap koldulóleveleket kap, az emberek folyvást csak pénzt akarnak. És a barátok? Talán csak azért barátaink, mert pénzünk van. A pénzünket szeretik, nem minket! (Sara, 12 é. Anglia)

Boldoggá tesz a pénz? Nemcsak pénzből élünk. Akkor éljük az igazi életet, ha Istenben hiszünk. Nincs más segítség a világon, amire építhetünk. Nekem sok testvérem van, mind fiú, ez szép és boldoggá tesz. (Berend, 11 é. Hollandia)

Én minden este imádkozom a jó Istenhez, ne engedje, hogy nagyon gazdag legyek. (Anneli, 6 é. Svájc)

Miniszoknyák? Nem, igazán nem tetszenek nekem! Azok nem szépek! A nénimnek olyan rövid a szoknyája, mint egy kis nadrág, térdig ér. Azt hiszem, az emberek nemsokára egész meztelenül fognak járni. Olyan kevés ruhaanyaguk van? És a fiúknak se kellene hosszú hajjal és szakállal futkosni, borotválkozzanak meg! (Igor, 6 é. Szovjetunió)

Az LSD rettentő dolog! Szeretném, ha nem találták volna ki! Az ember elveszíti az eszét, kiugrik az ablakon, tönkreteszi az autóját és a végén meggyilkolja magát és másokat. Van aki pénzt lop, hogy LSD-t vegyen, mert az nagyon drága. Van aki csudálatos dolgokat lát, mondjuk egy szívárványt. De szívárványt LSD nélkül is láthatnak az égen. Senkinek se szabadna hogy LSD-je legyen! (Donald, 9 é. USA)

Ha a t é v é b e n lelőnek egy embert, muszáj elbűjnom és a szívem örülten dobog. Persze a gyilkost elfogják és dutyiba dugják. De még sok, sok gonosz ember van a világon, olyan sok, hogy meg se lehet számolni. Szeretném tudni, mit gondol erről a jó Isten. (Hanspeter, 8 é. Svájc)

Nekem semmit se számít, mi egy ember bőrének a színe. Szerintem a b ő r s z í n egyáltalában nem fontos. Ha egy ember jó, tőlem lehet „zöld“ is! (Nagyezsda, 10 é. Szovjetunió)

Azt hiszem, a bőrszín nem fontos, azért nem helyes, hogy az amerikaiak meg a délafrikaiak üldözik, vagy még le is lövik a színészeket. Istennek megvolt az oka, hogy ilyennek teremtsen őket és azt akarja, hogy mind békében éljünk. (Gillian H. 12 é. Anglia)

Gyorsan meg kell nőnöm és segíteni a világnak a problémáiban. Jobban izgatnak, mint ki tudom fejezni. (Fred, 10 é. USA)

A mi t ű l n é p e s e d é s ű n k a világ egyik legnagyobb problémája. És mindig új meg új gyerekek születnek. Ha rá lehetne venni az embereket, hogy ne legyen több gyerekük, akkor kisebb lenne a népesség. De nem lehet rávenni őket, mind gyereket akar! (Jaqui, 11 é. Spanyolország)

A szép, a s z é p v i l á g ! A növények, a zsongó-dongó bogarak. Az emberek, akik mások javáért dolgoznak. Olyan boldog vagyok, ha egyedül kó-

borolok az erdőben, tarkabarka virágszőnyegen. Ez mind a világ szépsége nekem.

Ismerem a másik oldalt is, próbálok nem gondolni az éhségre, a levegő beszennyezésére és a háborúkra. Megpróbálok kiszorítani ezt a világomból. De tudom, hogy egy nap tennem kell ellenük valamit, ha most még nagyon fiatal is vagyok. (Rae Ann, 11 é. USA)

Minden gyerek — nem, majdnem minden gyerek rendes! Honnét származnak, az mindegy. És ha nagyobbak lesznek, megváltoznak és olyasmiket csinálnak, amit nem volna szabad. Miért? Ha olyanok maradnánk, mint gyerekek vagyunk, akkor nem lenne többet háború, nem lenne éhség, nem lenne szegénység. Boldoggá tennénk a többieket, mert mi gyerekek boldogok vagyunk. De amilyen a világ most, olyannak csak gyűlölni tudom . . . (Ellen, 12 é. USA)

Ha a vietnami gyerekek nem tudnak többet játszani a háború miatt, mit csinálnak a többi ország emberei, mama? Mind magukhoz veszik? (Mineko, 5 é. kislány, Vietnam)

Persze hogy véget lehet vetni a háborúnak, csak meg kell beszélni minden néppel, hogy mi békében akarunk élni. És mindnyájunknak barátoknak kell lennünk. (Mila, 5 é. Szovjetunió)

Hogy lehet minden háborúnak véglegesen végetvetni? — Sehogysem, mert mindig lesznek emberek, akik még több hatalmat akarnak. (Gerhard, 11 é. Németország)

Szerintem az olyan ember hős, aki másokat megment: egy katona, egy tűzoltó, egy orvos. (Patrick, 9 é. USA)

Apu, a zsebkendő — elfelejtetted magaddal vinni.

Apu, a fogkefe — nincs veled.

Mindent, mindent elfelejtettél,

Mikor olyan gyorsan elmentél.

Azt se mondtad nekem: viszontlátásra.

Apu, apu, mindent elfelejtettél,

Apu, hol vagy?

(Izraeli kislány, 12 é.)

A háború egy szörnyeteg, egy gonosz állat — a béke nagy csend, mindent beburkol. (Graca, 6 é. Portugália)

Édes Jézuska, ebben az évben nem akarok ajándékot tőled, de szeretném, ha elmennél Biafrába. Vigyél azoknak a gyerekeknek, akik különben meghalnak, valamit enni. Aztán menj Vietnamba és vidd el nekik a békét, vess véget a háborúnak. Talán jövőre majd gondolsz rám és akkor hozol valamit! (Dávid, 8 é. Olaszország)

Nem akarok semmi lenni! (Hiroshimai gyermek)

Mit várnak tőlünk a gyermekek?

Békés világot háború nélkül. Békés világot éhség és nyomor nélkül. Szeretetet és meghittséget a családban. Olyan apát és anyát, aki játszik velük — akinek ideje van számukra — aki nevet és nem ideges. Azt, hogy ne legyenek egykék. Saját asztalt, széket, ágyat és szekrényt. Nemcsak autótutakat, de sétákat is. Igazán gyerekeknek való tévéműsort. Könyvespolcot az egész világból való könyvekkel. Úvegezett, napos iskolákat, sok színnel és játszóterekkel. Fantáziával és humorral rendelkező, modern szellemű tanítókat. Bizalmat és szabadságot. Igazságos büntetéseket. Problémáik megvitatását. Barátokat és védelmezőket. Állatokat, fákat, virágokat az életükbe. Boldog gyermekkort.

Jella Lepman: Kinder sehen unsere Welt.

Írások és rajzok 35 országból. Ullstein kiadó 1971.

SZEMLE A MAI FIATALOK KÖZÖTT

A mai fiatalokról alkotott vélemények éppen olyan szélsőségesek, mint ez a fiatalság maga. Egyesek elkéseredetten szidják őket, mások romantikus lelkesedéssel helyeselnék, sőt szentimentális büntudattal akarják (elvben!) átengedni nekik a helyet. Egyik sem valami termékeny magatartás. Eleve elfoglalt álláspontok helyett sokkal több, alaposabb ismeretre volna szükségünk róluk. Ezért próbálunk itt tények és saját nyilatkozataik alapján bemutatni egy-két mai ifjúsági áramlatot, azon a téren, amely bennünket különösen érdekel: vallási keresésükben.

Sokat hallunk manapság az amerikai „Jézus-mozgalomról”, „Jézus-forradalomról”. (Ha Európában születik, talán Jézus-reneszánsznak hívnák.) Már öt éve tartja magát, sőt egyre terjed. (Adataink főforrása a „Time” c. folyóirat 1971. jún. 21-i nagy cikke.)

A rengeteg kisebb-nagyobb ágat lehetetlen számszerűen felmérni. Legnagyobb csoportjaik: a „Jesus people”, más néven (nagy expanzivitásukról) „utcai keresztények”: Chicagóban pl. 10 000 fiatal vonult fel, ezt kiáltozva: „Chicago rendőrei, szeretünk benneteket! — Jézus szeret benneteket!” Őres ládába hordták össze kábitőszereiket és átadták a rendőrségnek. Központjuk Hollywood, ahol Duane Pederson filmszöveg adja ki legnagyobb újságjukat (Hollywood Free Paper), több mint 400 000, — újabb adatok szerint áll. már egymillió példányban. Egyik vezérük különben kijelentette: „Az újságok „Jézus-népnek” hívnak, de mi azt mondjuk: keresztények vagyunk.” — A „Straight people” (Tömörkény „röndös népek”-nek mondaná) evangélikus eredetű, főleg az egyetemeken és ifjúsági mozgalmakban tevékenykedik. Ők vannak a legtöbben. A katolikusok közül kikerült pünkösdisták (kb. 10 — 30 000 között) szigorú életstílust egyesítenek extatikus vallási élményekkel („nyelveken beszézés”, vö. 1 Kor 14). A „Campus Crusade” (= egyetemi kereszteshadjárat) „határldónaplója” így fest: „Az Egyesült Államokban mindenhová eljuttatjuk Jézus Krisztus evangéliumát: 1976. Ugyanígy az egész világra: 1980. Persze ha az Úr azt kívánja,

hogy egy cseppet lassabban dolgozzunk, hát O. K." 1972-ben 100 000-es létszámú nemzetközi evangelizációs ifjúsági kongresszust terveznek. A „Children of God” (Isten gyermekei) az izraeli kibuzzimokra emlékeztető kolóniákban élnek (ma már 65 van a világ különböző részein). Európai munkájukat Amsterdamban a hajléktalanok menhelyén kezdték. A felsorolást még hosszan folytathatnánk. A mozgalom átcsap minden társadalmi rétegen, minden vallási közösségen.

Melyek vallásosságuk fő jellemzői? Mindenekelőtt kétségtelen, hogy nagy többségüknek Jézus Krisztus nemcsak „nagyszerű haver”, vagy a testvériség mártírja, nemcsak „nagy ember”, „Superstar”, hanem természetfölötti lény, csodatévő, Isten, sorsuk irányítója, de főleg: személyes jóbarát. „Tegnap azt hittem, hogy Jézus Krisztus élt — valamikor. Ma tudom, hogy Jézus él. Ma. Itt van!” A Bibliát isteni kinyilatkoztatásnak tartják, állandóan a zsebükben hordják és olvasgatják, egyénileg és közösen egyaránt, sőt a mozgalom „beltagjai” naponta több órán át tanulmányozzák. Komoly veszély itt literalizmusuk: mindent szószertint értenek, különböztetés nélkül. A Jézussal való ismerkedés eredménye a „megtérés”, nem egyszer hirtelen, drámai módon. Sokaknál ezt a „megkeresztelkedés” követi (alámerüléssel). Új életükben nem ismernek kábítószert, alkoholt (sokan nikotint sem), erkölcstelenséget. Tudnunk kell, hogy a mozgalom sok híve kerül ki a kábítószerek korábbi hajótöröttjeiből. Innen az első pillanatra furcsán ható jelszó: „Jézus a legjobb trip” (a szó első jelentése „kirándulás”, ma a kábítószerek kiváltotta elragadtatott állapotot jelenti). „Részegedjete meg Jézustól!” Mások sívár otthonélményükből menekülnek ide: „A fiúk tekintélyt, szeretetet és megértést keresnek — mindazt, ami otthon hiányzik. Jézus az nekik, ami az apjuk nem tudott lenni.” Gyanakvásuk nem egyszer csak lassan oldódik: „Fél évre volt szükségem, míg elhittem, hogy ezek az emberek valóban szeretnek engem. Nem a két szép szememért, hanem önmagamért.” Nem elgondolkodtató-e annak a negyvenéves michigani egyetemi tanárnak a kijelentése, akivel a pünkösdista közösség „szokatlan” szeretete éreztette meg először, hogy Krisztus több elvont, távoli, történelmi valóságnál: „Nagyon kevesen élnek úgy, mintha csakugyan lenne egy Isten, aki elküldte egyetlen fiát, hogy emberré legyen.”

Erzelmi telítettség, friss öröm és lelkesedés jellemzi őket. „Reggel, amikor felébredek, eláraszt az öröm, mert Jézusnak szolgálhatok. És ezt az örömet tapasztalom nap mint nap mindnyájunkban.” Van aki a telefonhívásra „helló” helyett ezzel veszi fel a kagylót: „Jézus szeret téged!” Ima-összejöveteleik könnyen csapnak át a vallásos extázis jelenségeibe. Az imát nagyon komolyan veszik: nemcsak beszélnek Jézusról, hanem elsősorban Vele beszélgetnek.

Dinamikájuk, apostoli buzgalmuk túláradó. Egyesek kiürítik a porno-boltokat és vallásos irodalommal helyettesítik könyveiket. Ismeretlenekhez csatlakoznak az utcán, bankártól a bevásárló háziasszonyig, hogy „tanúskodjanak” Jézusról. „Semmibe se kerül, csak az életedbe!” (Mielőtt kiejtenénk a „nai-

vitás" szót, jusson eszünkbe pl. Néri Fülöp, amint odafordul a mellette állóhoz: „Testvérem, mikor kezdjük már szeretni Krisztust?") Míg egyikük egy összejövetelen beszél, a többi félhangosan imádkozik a háttérben a sikerért. Van már „keresztény kávéház”, sőt Hollywoodban éjszakai klub is: alkoholmentes italok, Jézus-énekek, és a műsor szüneteiben tanúságtételek. Beat-zenéjű és vallásos szövegű saját „hit song”-jaik vannak. Két operájuk: „Jesus Christ Superstar” és „Godspell” (a Máté-ev. alapján) szenvedélyes vitákat keltve járja a világot. Az előzőnek koppenhágai bemutatója előtt pl. egy keresztény ifj. egyesület röplapokat szórt a közönség köré, amelyek szerint ez a rock-opera Krisztus újbóli elárulása, csak ezúttal nem 30 ezüstért, hanem jelentősen többért . . . (A tudósító szerény kommentárja szerint nem lett volna-e jobb bibliákat tartalmazó polcot állítani az előcsarnokba?) Jellegzetes üdvözlésük az ég felé emelt mutatóujj: Jézus az „egyetlen út” az üdvösségre. A megtért hippik többnyire megtartják külsejüket: hosszú haj, szakáll, tarka ruházat. (Mások viszont, annak jeléül, hogy szakítottak régi életmódjukkal, megnyiratkoznak és normálisan öltözködnek.) Nemcsak a nyakukban lóg nagy kereszt (béketüntetéskor néha még a vállukon is hordanak, fából), hanem az ingükre festik, a gombjaikon hordják Jézus képét. Vannak Jézus-karórák, Jézus-melltűk, Jézus-autóplakettek, stb. És még sok apróságot felhozhatnánk, amelyek az ízléstelenségbe át-átcsapó divathullámról tanúskodnak. Ezért aztán sokan nem is látnak bele mélyebben, hanem idegenkedve elutasítják az egészet. Igen: minden árhullám iszapot és szemetet is sodor magával. De vize élő víz.

Megvan bennük, mint a mai ifjúságban általában, a társadalmi igazságság követelő igénye, a világ nyomorultjaiért érzett felelősség, az antimilitarizmus. De legalábbis jelenlegi szakaszában a mozgalom semmiképpen sem politikai jellegű: vallási és erkölcsi megújódást céloz. Megvan az ökumenizmus, vagy inkább az egyházak iránti nemtörődömség. De megesik, hogy a legádázabb hitviták korára emlékeztető szenvedéllyel (csak persze jóval gyengébb teológiai alappal) támadják főleg „Rómát”. Az is érthető, hogy a hivatalos egyházak általában eléggé rezerváltak velük szemben.

A mozgalom már átcsapott Európára is. Mindenekelőtt természetesen az angolszász-germán országokra: Nyugatnémetország, Anglia, Svájc, Skandinávia. (L. Wilfried Kroll, Hrg.: Jesus-Generation — auch in Europa? AUSAAT Verlag, Wuppertal, 1972.) Glastonburyban (délangliai falu) 1971 nyarán 7000 fiatal tartott egyhetes fesztivált. A „Jézus-sátorban” egy kis, főleg anglikánokból álló önkéntes közösség éjjel-nappal rendelkezésére állt azoknak, akik fölkeresték őket. „Meghallgatni és szolgálni vagyunk itt.” A hét végén kerek ezer fiatal maradt ott, hogy folytassa a közös életet. Berlinben három, a kábítószerektől megszabadult fiatal lány lett a mozgalom megalapítója. Az „One Way” teaszoba mindenkit szívesen lát vendégül. Hasonló című újságjuk példányszáma 10 000-ról csakhamar 30 000-re szökkent fel. Vezetőjük,

Volkhard Spitzer lelkész azt vallja, hogy stílusuk nem olyan rajongó és emocionális, mint az amerikaiaké, de eszméik és céljaiuk rokonok. Németország, Svájc különböző városaiban kávéházak, klubhelyiségek, sőt önálló otthonok jelzik a mozgalom terjeszkedését. Különböző nyugatnémet városok középiskoláiban kis imaközösségek alakulnak, komoly programmal. — Akik a Jézus-fiatalokkal találkoznak, azokat mindig újból két dolog ragadja meg: boldog gyermekekre emlékeztető sugárzó vidámságuk, és az, hogy mindenki számára korlátlanul van idejük, energiájuk, odaadásuk. — Egy résztvevő írt nekünk az „Operation Mobilisation” nevű, szintén amerikai eredetű mozgalomról. Mikor a Bibliában azt olvasták: „Menjetek és hirdessétek az evangéliumot az egész világon”, útnak indultak, előbb Mexikóba, majd Európába. Ma Európa különböző országaiban kb. 3000 tagjuk van. Kongresszusokat rendeznek, kis kommunákban élnek, jellegzetesen elkeresztelt házaikban (Happy Way, New Life) és toborozzák kortársaikat. Életmódjuk szigorú, nem isznak, nem dohányoznak, tisztán élnek. A Bibliát ők is szó szerint értelmezik. Kiadványaik sötéten egyházellenesek.

A Jézus-fiatalok európai irodalma szemlátomást gyarapszik. Igen ízléses külsőjű válogatások jelentek meg németül újszövetségi idézetekből, apokrif forrásokkal és egybekkel megtoldva.

Idézzük végül néhány felelős egyházi vezető véleményét róluk:

Kurt Scharf berlini ev. püspök: Úgy vagyok ezzel a mozgalommal, mint Pál apostol a filippiai egyházközösség irányzataival. Azt mondta: nem az számít, milyen indokokból hirdeti valaki Krisztust vagy hivatkozik rá, az a döntő, hogy Krisztust hirdetik (Fil 1, 18). Erősen kellene keresnünk velük az érintkezést, gondunkba kellene venni őket, hogy bizonyos határjelenségeket, amelyeket aggasztónak és károsnak tartok, közösen megszüntessünk. A mozgalom formái változni fognak, változniuk kell. De a magva maradjon meg. Nekünk, az Egyháznak meg kell hagynunk szabadságukat, de mégis szerető gonddal kell kísérnünk őket.

Döpfner bíboros, müncheni érsek: Nem kell-e gondolkodóba ejteni annak, hogy Jézus Krisztust kereső fiatal emberek a nagy keresztény közösségen kívül ütnék tanyát? Számunkra ez lelkiismereti kérdéssé válik: olyan fáradt lett kereszténységünk, hogy már a keresőnek sem vonzó? Talán mégis túlságosan gyakran kötöttünk kompromisszumot Krisztus és a jóllakott jóléti polgár között, és így elhomályosodott Jézus üzenetének világító ereje.

Heinrich Tenhumberg münsteri püspök: Az egyházat kritizáló mozzanatok sok vallásos mozgalomban megvannak, az Egyházon belül is. Elvileg üdvözlőnk kell őket. Némelyik kijelentés, amely ezekben a csoportokban az egyházak jelenlegi formája és egyházi tisztségviselők viselkedése ellen elhangzik, benyomásom szerint nem más, mint negatívum formulázott szerelmi vallomás az Egyház iránt.

Hans Otto Wölber hamburgi ev. püspök: Azt hiszem, szeretnünk kell — kritikus nyíltsággal — valamit, ami annyira a Biblián alapul és annyira számol Jézus Krisztus valóságával. Amikor valami szokatlan dolog történik, akkor mindig újra át kell gondolnunk addig alkalmazott mértékeinket. (A fentiekre nézve I. Kroll I. m.)

Daniélou bíboros (Figaro, 1972. ápr. 1.): E mozgalom Jézusa nem egy bizonyos politikai kereszténység szekularizált Jézusa. Vallásos alak marad és megőrzi a szakrális elemet, még ha nem is a hit Jézusa. A fiatalokban jelenleg a kollektív vallásos kifejeződés szüksége él. Különbösen ha valaki először az ember Jézussal találkozik,

azután lassan-lassan fölfedezi misztériumát, mint ahogy a „Godspell”-ben és a „Jesus Christ Superstar”-ban történik, az végre is ugyanaz, mint amit az apostolok csináltak. — Ha „keresztény erkölcsön” a szív és a szellem emberi értékeit értjük, úgy, amint a kereszténység felfogja őket, akkor azt gondolom, hogy a „Jézus-forradalom”, a maga lázadásával a mai társadalomban folyó elsilányításuk ellen, újra fölfedezi ezeket. Az egyházak szerepe az, hogy érvényes és értékes tájékozódást nyújtson ezeknek az irányzatoknak. Párbeszédnek kell létrejönnie, és ehhez két résztvevőre van szükség.

Roger Schutz, Taizé (Le Monde, 1972. jan. 20.): A mai fiatalok között roppant különböző törekvések figyelhetők meg. De azért van néhány uralkodó: elszánt elkötelezés az ember-áldozata emberért, az egymással való közlekedés keresése, ami a keresztény számára közösség-kereséssé alakul. A fiatal keresztények akarják ezt a közösséget, emberrel is, Krisztussal is, de merev keretek nélkül. Még csak nem is ellenségesek az egyházi intézményekkel szemben, mint elődeik 1950-1965 között: különbözőek, nem veszik többé számításba őket. Bizalmukat mindenekelőtt személyekbe vetik.

VI. Pál pápa (1972. jan. 12-i ált. kihallgatás: a mai ember hitének útja). (A nagy megtérők: Nikodémus, Sz. Pál, Agoston, Papini példájának felidézése után így folytatta:) A felsorolás kiegészítéséül — természetesen a kritikus ítélet szabadságával — emlékezzünk azokra a fiatal „hippi”-re, akik ütött-kopott ruhájukra nagy betűkkel ráírják: „I love Jesus”, szeretem Jézust. Sznobizmus, dilettantizmus? Ki tudja! Hadd reméljük, hogy nem! Egyet mindenesetre megmutat: hogy a vallási probléma döntő megoldása felé való tájékozódás ma szokatlan, rögtönzött, bizarr és leplezett formákban is végbemehet, éspedig az ifjúságon át vezető úton. Hogyan ismerhetik meg ezek a fiatalok Krisztust? Úgy, mint akkor virágvasárnap? Reméljük; mert tudjuk, hogy ő közöttük van, legkomolyabbjaik és legbátrabbjaik között, és egyik-másik, mintegy nyíltól találva, meghallhatja hívását, s nyomban továbbadja barátainak: „Megtaláltuk a Messiást” (Jn 1, 41). Adja Isten!

+

A Szolgálat 12. sz.-ban már említés történt a Focolarini-hoz tartozó „Gen”-Ifjúságról. Programjuk a következőképpen hangzik (Gen-Manifest, 3. Aufl. 1969. Neue Stadt, München):

Ideálunk: Isten.

Minden népfaj és nemzet ifjúsága barátunk; Krisztussal találkozunk bennük.

Kétszeres szeretettel válaszolunk ott, ahol nem fogadnak el minket.

Istent akarjuk a világba vinni életünkkel, dalainkkal, írásainkkal, minden eszközzel, hogy így egy jobb társadalmat építsünk fel.

Szívesen vállalunk fájdalmat és nehézségeket, hogy elérjük nemzedékünk egységét az egész világon.

Élünk, dolgozunk és imádkozunk minden elszakadt keresztény újraegyesüléséért.

Utánozni akarjuk Máriát, az első keresztény nőt, hitében és szolgálat-készségében.

Családunk az Egyház, és pásztoraival együtt járjuk az utat.

Harcolunk a békéért és minden nép igazi közösségéért a világon.

Elindítjuk környezetünkben, a világ minden Gen-jének segítségével, a békés „Gen-forradalmat”.

Szeretnénk, ha az első keresztényekkel mi is elmondhatnánk: „Csak tegnap születünk, de már benépesítettük az egész világot.”

Az első lépés itt is a határozott egyéni „megtérés”, — de minden látványosság nélkül. „A mai világ beteg, betegségének neve materializmus: tulajdon, kényelem, igazságtalanul elosztott gazdagság. Segítenünk kell meg-

gyógyítani." Tehát: odaadni mindent, ami fölösleges, vagyis nem okvetlenül szükséges, „és pedig az életkorunkra jellemző nagylelkűséggel", azoknak, akik nélkülöznek, tehát joguk van rá. „Ennek a világnak tényeket kell látnia. Mindig tények voltak a legmeggyőzőbb érvek." És aztán továbbadni másoknak a szeretet tüzeit és a közösség örömét — étellel, tettekkel. „Gondjaik vannak? Finom érzékkel mellettük állunk. Nehéz a dolguk? Megosztjuk a terhet. Játszani akarnak? Velük játszunk. Lelkesednek a zenéért? Mi is. Ki akarnak rándulni? Velük megyünk. Tanulniok kell? Segítünk. Egyszóval: szeretünk. Mindig szeretünk, akkor is, ha áldozatba kerül. Jellemzően írta valaki róluk az első találkozás után: „Az a különös meleg szeretet árad belőlük, amivel a nyugatiak nem kényeztetik el az embereket." A szóra, annak megmagyarázására, miből fakad a szeretetnek ez az ereje, csak a végén kerül sor.

Itt is megvan a társadalmi reform igénye, — de az evangélium legmeghittebb akcentusával. Megvan az öröm és az optimizmus, — de nem térnek ki a szenvedés elől sem. „Mi nem szélkakasok vagyunk, hanem keresztyének. Jézus a kereszten függ? — Én is oda akarok kerülni. A keresztnél másik oldala még szabad!" És minden nyitottsága mellett is ez a program teljesen és tudatosan egyházas tud maradni. Az ő vezérkönyvük is a Biblia, de értelmezésében a tanítóhivatalra támaszkodnak.

A nagy példakép: Jézus mellett ott áll „nagy nővérük", Mária, a „nagyformátumú ember, aki életünk minden szakaszában mondani tud nekünk valamit." Ő az, aki már egész fiatalon teljesen Isten rendelkezésére bocsátja magát. Ő az, aki Isten váratlan, meglepő üzenetére is feltétlen igennel válaszol. Szeretete egyszerű és konkrét: a nagy kitüntetés után első dolga, hogy „siet" rokonához segíteni. Nem bánja, hogy fiával és fiáért az istállóba, a számkivetésbe kerül, a magány lesz osztályrésze. És végig együtt halad vele — egészen a keresztségig, a tökéletes hit és tökéletes kifosztottság beteljesedéséig. Örök mintája a nagylelkű szeretetnek, amely mindent odaad.

Ez a fiatalság tehát igazolja, hogy nem mindegyik fiatal gondolkodása összeegyeztethetetlen az egyházi keretekkel és struktúrákkal. Hiányzik talán belőlük a kritikai szellem? — Kis folyóiratukban (1970/1) Tamás, Münsterből, fölveti a kérdést: mi legyen a keresztyén fiatal magatartása a hivatalos Egyházzal, a benne tapasztalt hibákkal szemben. Hadd idézzük szó szerinti a berlini team választát. (Bár felnőttekben lenne ennyi érett bölcsesség!)

Biztos, hogy nehéz szolidaritást vállalni a hivatalos egyházzal, ha döntései nem érnek a fejünkbe, túlságosan tekintélyinek, sőt nem keresztyénynek tünnek. De honét vegye az Egyház irányvonalait? Hiszen Krisztus ma nem mutatja meg nekünk okvetlenül akaratát.

Földi képviselőjére az apostolokat hívta meg, azok utódai a mi egyházi eljáróink. Talán nem annyira a személyüket kellene néznünk, hisz ők is csak emberek, s azért belátásuk korlátozott, hanem emögött az Istent, aki „hivatalos" képviselői által mutatja meg nekünk akaratát. Isten egy „kicsi püspöktől" sem hagyja magát kidiriblizni. Ha Őbenne bízunk és ezért követjük a hivatalos egyház olyan döntését is, amely

nem felel meg százszázalékosan Isten akaratának, akkor Ő majd megtalálja az útját, hogyan juttasson el bennünket a 100 %-ig.

Persze egyéni döntésünknek lelkiismeretünk marad a végső fóruma. De milyen gyakran ringatjuk csalódásba magunkat és tesszük kényelmességünket a helyébel! Bizony cseppet sem egyszerű saját vágyainkat és elképzeléseinket megkülönböztetni Isten akaratától, és a legjobb lelkiismeret sem lehet el irányító norma nélkül.

Még egy harmadik oldala is van a dolognak. Krisztus megígérte egyházának a Szentlelket, aki világosságot ad neki Isten akaratának felismerésére. A Szentlélek a szeretet Lelke. Ha már most a laikusok enélkül a szeretet nélkül fordulnak a hivatalos egyház felé, akkor logikus, hogy hiányzik a világossága is a helyes döntéshez.

De nem is a türelmes fejbőlöntő Jánosok fogják az Egyházat Isten akarata szerint, az emberek igazi javára alakítani. Elkötelezett keresztények Isten, s ebből fakadóan az Egyház iránti szeretetből állást foglalnak a szükséges reformok mellett, és mindig újra kritizálnak is. De ismerik a kereszt realitását is, amely a hivatalos egyház problematikus döntéseiben is megmutatkozhat. A keresztnek ezt az elfogadását azonban semmiképpen sem szabad összetéveszteni kényelmes toleranciával, vagy hamis megadással Isten iránt. Végső soron Krisztus sem a farizeusokról mondott kritikájával váltott meg minket, hanem keresztalálával.

+

Hadd zárjuk egy magyar megnyilatkozással. Általános iskolások fogalmazták meg hittanóráikon az alábbi programot:

1. Krisztus feltámadt és arra hív minket, hogy vele együtt éljünk.
2. A világ és minden ember fejlődésének kezdetén és végén Krisztus áll: Vele dolgozunk, ha valamivel jobbá tesszük magunkat és a világot.
3. Mi, fiatalok, elsősorban a tevékeny szeretet tetteivel akarjuk felülmúlni apánk világát.
4. Keresztény igazságunkat nem vitatkozással, hanem tanúságtevő élettel szolgáljuk.
5. Az élethuzugság betegségét mi nem közönnel, hanem őszinte, átélt hittel gyógyítjuk.
6. Világunknak nem hősi halottakra, hanem a köznapok élő hőseire van szüksége.
7. Világunk nem lehet süllyedő hajó, hiszen Krisztus is fölszállt rá.

S. M.

LELKIPÁSZTORKODÁS AZ ÉRTELMISÉG KÖRÉBEN

(Vitaindító gondolatok a bécsi papi rekollekción)

Előzőleg két megkülönböztetésre hívom fel a figyelmet: 1. Az intellektuálisok és az akadémikusok fogalma nem fedi egymást. Gondolataim összeállításánál az intellektuálisok, akadémikusok és egyetemisták csoportja állt szemem előtt. 2. Lelkipásztorokodásról, nem pedig igehirdetésről és hitoktatásról beszélünk.

A) Vannak alapelvek, amelyek minden lelkipásztorokodásra alkalmazhatók és kell, hogy alkalmazzuk őket. Ilyenek: 1) Alkalmazkodnunk kell azok szellemi alkathoz, színvonalához, akiknek a pasztorálásáról szó van. Ez az alkalmazkodás azonban nem lehet egyirányú. Az egyirányúság annyit jelentene —

ami az újítások hevében sajnos ma is sokszor előfordul —, hogy csak a hitet, csak az erkölcsi kötelezettséget, csak a liturgiát alkalmazom a hívek igényéhez. Ez lenne a téves aggiornamento. Nem szabad mindazt törölnünk, teljesen elhallgatnunk, amit a hívek feje, szíve, erkölcsi készsége vagy kényelme nem tud befogadni. 2) Alkalmazkodás a hitélet és erkölcs elengedhetetlen és megváltoztathatatlan adottságaihoz és követelményeihez. Ezekhez az adottságokhoz kell alkalmaznunk az embert. El kell őt vezetnünk oda, hogy a hit adottságait elfogadja, megértse, értékelje, vagy legalábbis útban legyen efelé. Az „értelmetlenségre” ne hittagadással válaszoljon, hanem alázatos készséggel próbáljon új utakat keresni nagyobb szellemi horizontból.

B) Milyen tényezők határozzák meg főképpen az értelmiség lelkipásztorkodását?

1) A teológiából kiindulva.

A II. Vatikáni Zsinat óta könyvek és előadások a következő szempontokra fektetnek súlyt: a) A keresztény ember alapvető jogainak és kötelességeinek hangsúlyozása. b) A püspöki és papi hivatal szolgálati szerepének kidomborítása. c) Az Egyház Isten népe. d) A világ bizonyos önállóságának és törvényszerűségének elismerése.

Ehhez járul, hogy a teológiai ismeretek mindjobban elterjednek az intelligencia körében. Tudásuk és képességük kiszélesedik és elvárják, hogy a pap következtetéseket vonjon le a teológiai belátásokból. A fentiekből az következik, hogy a papnak be kell látnia: ő az Egyházban „pars”, csak egy rész. A következtetés hordereje óriási és többretegű. Magában foglalja a kölcsönös ráutaltságot, felelősségmegosztást, munkatársi viszonyt az egyházközség Krisztusban való elmélyítéséhez és dinamizálásához. A pap megmarad az egyházközség vezetőjének, de nem abszolút urának.

2) Az intelligencia világi hivatásából kiindulva.

a) Ők megszokták a kemény konkurenciát. Éppen ezért célratörekvők. Megvalósítható gyakorlati célokat tűznek ki maguk elé, és az eredményt ellenőrizni akarják, sőt sokszor tudják is. A hitéletben — legyen az privát vagy egyházközségi — hasonlóan akarnak eljárni. E felfogás helyessége a tárgytól függ. (Sok múlik az egyházközség struktúráján, viszont a hit terén vannak tárgyi határok. Istent nem tudom célkitűzéseimbe úgy beletervezni, mint az evilági tényezőket.)

b) Életelemük a precizitás. Gondoljunk csak orvosokra, technikusokra, mérnökökre, fordítókra. Éppen azért nem tudnak szabadulni tőle, és mindenütt keresik és elvárják. Az Egyházban is.

c) Felelősséget viselnek munkahelyükön. Sokszor nem is csekélyet. A döntés élménye vezető állásokban napi kenyerük. Azért elismert és megbecsült társak. Tervezésben és a következmények viselésében messzemenően összefornak a vállalat sorsával.

d) Élik az egzisztenciális változást, sőt maguk is nagyon sokat kénytelenek változni. A változás náluk — különösen a fiatalabbaknál — legtöbbször nem az igazságtól való eltérést jelent, hanem a történelmiség kidomborítását és utat a teljesebb válasz, a nagyobb igazság felé.

e) Munkahelyükön megélik, hogy határok vannak és rádöbbennek az egymásrautaltságra. A viszonyok és a viszonylagosság élménye tudatukba vésődik.

Szellemi alkatukat az Egyházban, a pappal szemben sem tudják megtagadni. Tehát ennek megfelelő magatartás és igények várhatók a lelkipásztorral szemben is.

3) Az egyre növekvő paphiánynak ösztökélnie kell bennünket, hogy híveinket képesítsük és ráneveljük a kezdeményezésre és felelősségvisselésre az egyházközség Krisztusban való megtartására és életének elmélyítésére vonatkozólag.

C) Milyen legyen a lelkipásztor szerepe velük szemben? Néhány következtetés az előző pontból:

1) Idézem, amit egyetemistáktól és középkorú akademikusoktól is hallottam: „Ne felettünk, hanem velünk”.

2) Tudatos szolgálat a szellemi önmegtagadás különböző formájáig. Ilyen formák pl.:

— Nem oktatni (semmiképpen nem kioktatni), hanem informálni.

— Lemondás az ötletek, gondolatok szerzői jogáról. Ha életet akarunk kelteni és szellemi, lelki aktivitást ébreszteni, akkor szórjuk ki elgondolásainkat, meglátásainkat, mint halaknak az eleséget. Aki fukar, az nem kovász. A taktikát hamar átlátják és megvetik. A felfedezések és feltalálások élménye Krisztus ügyének terjesztésében is sziklarepesztő erő. „Szívesen álmodozok lelketekért” — írta Sz. Pál (2 Kor 12, 15).

— Személyes beszélgetésben ne tudásunkat és személyünket csillogtasuk, hanem szenteljünk időt megérteni próbáló hallgatásra. Meghallgatni, ne csak hallgatni. Aztán választ adni és választatot mutatni, ne csak válaszolni.

— Legyen bátorságunk a hit mélységéből fakadó kérdésekkel kérdésessé tenni önmagunk és beszélgető társunk magatartásának helyességét.

3) A lelkipásztor teológiai képzettségével próbál új értelmi teret nyitni és biztonságot nyújtani, mert fel meri vetni az új kérdéseket és bátorsága van a régi válaszokhoz utat mutatni. „Csak” utat, „csak” irányt mutat, mert arra törekszik, hogy a gondolkodás ki ne aludjék és a szellemi horizont tágítható maradjon. A tágítás szerintem elmélyítést is jelent. Közvetíti az Egyház tapasztalatát és tradícióját az új értelmi térbe. Vallja, hogy jobb tudatosan „nyugtalannak” lenni, azaz útban lenni a nagyobb és mélyebb válasz felé, mint tunyaságból megkövesült válaszok miatt feszültséget, sőt szakadást idézni elő a hit világa és embere, meg a tudományok világa és embere közt.

4) Nyerjük meg őket olyan feladatoknak, ahol képességüknek megfelelően multiplikátorként szerepelhetnek az egyházközösségben.

5) Világi szolgálatok olyan méretű átengedése történjék meg a pap részéről, hogy világossá váljék: a lelkipásztor szívesen elismeri, nemcsak szóval, hanem a vezetés és felelősség átengedésével is, hogy ő ezekben a kérdésekben laikus.

Dr. Tóth József

MEGFONTOLÁSOK AZ ÖREGSÉGRŐL

Simeon és Anna története (Lk 2) az öregségről és megöregedésről való gondolkodásra vezetett. Körülnéztem és azt tapasztaltam, hogy a szerzetek és intézmények nagyrésztében a 40-50 éven felüli tagok száma rendszerint meghaladja az ötven százalékot.

Mást is tapasztaltam: igen sok szerzetesnek (néha pszichológiai-idegi alapon) problémája a múltó és az eljövendő időtől való félelem; egyrészt az öregségnek, másrészt a történelemnek el nem fogadása.

Még mást is tapasztaltam: láttam fiatalokat, akiknek igazi igényük, hogy együtt éljenek „fiatal öregekkel”, akik véleménycserét kezdenek az időskövekkel. Láttam „fiatal öregeket” és láttam „idős öregeket”. Megfigyeltem, hogy a szerzetesnőknek — mint a nőknek általában — nem tetszik a megöregedés és kedvük telik abban, ha „meghatározatlan” kort mutatnak. Egyidejűleg észrevettem, hogy közösségekben egyesek igen hamar megöregszenek, és igen gyorsan öregnek tekintenek valakit. És még sok mindent láttam és figyeltem meg életünknek erről az oldaláról, s mindez csak növelte zavaromat: miért nem beszélünk arról, hogyan kell szembenéznünk a saját megöregedésünkkel és másokéval? miért nem beszélnek az öregek hivatásáról a közösségben? Valószínűleg az a gondolat rejtőzik emögött, hogy az idősköveknek nincs mit tenniük és nem is lehet velük semmit sem kezdeni. Ez pedig ugyanúgy tarthatatlan felfogás, mint az, amely szerint a fiatalok erkölcsi tűrhetlenek.

Hogyan lehet tehát jól megöregedni?

Megöregedés és realizmus

Gyermekkorunk óta egy gyerekekből, fiatalokból, érett személyekből és idősekből álló közösségbe tartozunk. Ez a beletartozás adja meg minden ember életének normális keretét.

Mi lenne egy város, egy nép gyermekek nélkül! A gyermekek azt adják meg nekünk, amire szükségünk van, hogy megöregedjünk megöregedés nélkül: fogékonyságot, feszültséget, apróságok miatt érzett örömet, visszaemlékezést, bosszúállás nélküli könnyeket és mindenekfölött számítás és félelem nélküli, bensőséges Istenre hagyatkozást. — És mi lenne egy városból vagy

népből fiatalok nélkül! Az erő, a lelkesedés, tervek, nagy ideálok, hőstes nekibuzdulások: ez a fiatalok állandó hozzájárulása a társadalom és az Egyház sejtjeihez. Abban a közösségben, amely elvesztette a kapcsolatot a fiatalokkal, észrevehető a mozdulatlanság, az önkritika hiánya, a léleknek és a testnek az elmeszesedése. A fiatalok kérdeznak minket, követelnek tőlünk, hajlékonyan tartják meg közösségi életünk véredényeit.

S mi lenne egy városból érett emberek nélkül, akik már maguk mögött hagyták a fejlődési kríziseket, és akikbe még nem kezdte meg beleenni magát az elhasználódás folyamata? Mindig a „híd”-nemzedékek érzik meg a legélesebben a változást, de egyúttal ők a legalkalmasabbak, hogy helyes mederbe terelve állandóságot adjanak a változásnak és mozgást az állandónak. A „középső nemzedék” magatartása döntő egy közösségben.

S mi lenne egy városból öregek nélkül, „nagyapák” nélkül! Ez az irgalomnak, a mélységnek, az elmélkedő megpihenésnek, a reménynek, az alázatosságának a krízisét jelentené, éppen azoknak a tulajdonságoknak a krízisét, amelyeket Simeon és Anna, ezek az evangéliumi személyek képviselnek, és amelyek útmutatások számunkra: milyen legyen a magatartásunk saját megöregedésünkkel szemben.

Öregség és remény

Simeon és Anna befogadta a jóhírt. Ők reméltek. Nyitva álltak a jövő előtt. Nem emlékekről beszéltek: jövendöltek. Felismerték a jelet, elfogadták, karjukba vették. „Várták Izrael vigaszát.” Barátai voltak mindazoknak, akik „várták Izrael megszabadítását”. „A Szentlélek lakozott bennük.” Ennek a Szentlélek-sugallta reménynek kellene irányítania a mi megöregedésünket is. Így lenne az egy növekedési és nem elhasználódási folyamat betetőzése. A reménység nélküli öregségből éppen a legértékesebb hiányzik, az, amit az ifjúság és a gyermekek adhatnak. Nem meglepő a végeredmény: a kapcsolat teljes hiánya.

Öregség és igazság

A messiási jel előtti megnyílás a szív megtisztulását tételezi fel: Simeon „igaz és istenfélő” volt, Anna „éjjel-nappal szolgált Istennek”. Csak a tisztaszívűek fogják látni Istent. A hosszú évek ún. „tapasztaltsága” a végén annyira megzavarhatja látásunkat, hogy nem ismerjük fel Jézust, amikor közöttünk van: „köztetek áll az, akit ti nem ismertek” (Jn 1, 26).

Az évek során át az a veszély fenyeget, hogy tele leszünk ideákkal, véleményekkel, jól vagy rosszul gyógyult sebekkel, többé-kevésbé öntudatos csalódásokkal, egyszóval mindazzal, ami szívünk szabadsága, tisztasága és egysége ellen esküszik össze. Ezért kell már nagyon hamar előkészíteni az öregséget, az életkezdés pillanatától kezdve, hogy ne terheljük meg szívünket ámitásokkal. A gondolatbeli, a kimondott, az átélt hazugság olyan, mint a szű, amely kirágja szívünket, és az évek múltával többé-kevésbé mindnyájan mitomániások leszünk. S a mítoszimádó olyan, mint a 134. zoltár-

ban leírt bálványok: „szemük van, és nem látnak . . . fülük van, és nem hallanak”. Sokszor találkozunk idős emberekkel, akik „már nem látnak, már nem hallanak”. Életükben hiányzott ez a megtisztulási folyamat, amelynek vége távolabb fekszik halálunk napjánál, kezdete azonban sokkal előbb kell hogy legyen ennél a napnál.

Öregség és imádság

Hogyan kell megtisztítani a szívet? Szent Lukács azt mondja, hogy Anna imádkozott és böjtölt. A sivatag szerzetesei tudták, hogy ez a megtisztulás két nagy folyója. Imádkozni annyit jelent, mint Isten szeme előtt állni, megmaradni, odahelyezkedni. Hagyni vizsgálni magunkat. Hagyni, hogy felszólítson minket Szava, mely „élesebb minden kétélű kardnál, behatol és szétválaszt lelket meg szellemet, ízet és velőt, ítél a szív gondolatairól és érzületéről” (Zsid 4, 12). Az imádság az Igével való kapcsolat, Isten benső Igazságával, amely egyedül szabadíthat meg minket és égethet ki belőlünk minden hazugságot. Ha nem adjuk át magunkat az imádságnak, ami egyet jelent az Isten tűzébe, az Ő megvilágosító szeretetébe való belépéssel, akkor szívünk nem szabadul meg a hazugságtól, amely megkeményít és megöregít. Az imádság vagy megpihenés Jézus Krisztus szívén, vagy semmi. „Iparkodjunk tehát bejutni abba a nyugalomba” (Zsid 4, 11).

Öregség és vezeklés

Szent Benedek a böjtről beszélve (Szab. 49.) a „subtrahat” — elvonni, megvonni — ígét használja. A szív megtisztulása megköveteli ezt a benső szegénységet, csökkenést, ezt a fokozatos egyszerűsödést, az Isten minden-ségének, saját semmisségünknek megtapasztalását. E benső kivételkés nélkül szívünk barokká válik, és a lélektelen díszítést összetévesztjük kultúrával, gazdagsággal, széleskörű alkalmassággal, stb. Böjtről szólva nemcsak az étkezésben való igénytelenségre gondolunk, hanem a szerénységnek és a diszkréciónak a magatartására a személy minden megnyilvánulásában. Részben az intelligencia szerénysége is ez: nem akarunk többet tudni, mint amennyit tudhatunk, vagy illik tudnunk. Az Evangélium sokszor tanácsolja, hogy ne menjünk túl lehetőségeinken, hogy ne legyünk „látványosak”; ma úgy mondanánk: ne akarjunk „újság” lenni sem a közel-, sem a távolállók részére. A telhetetlenség, a törtetés, a kíváncsiság, önmagunk igenlésének vágya, az a kíváncsiság, hogy mindent lássunk, mindent tudjunk, mindent megtegyünk, mindent élvezzünk: mindez a mohóságnak különféle formája, amely túltekezni akar a korlátolttal, növekedni az anyagiak halmozásával, nem pedig a benső elmélyítéssel. Megöregszünk, eltelve göggel és azzal az önérvényesítés utáni éhséggel, amely egyrészt a „fensőbbégi mítosz” oldaláról láttatja meg velünk az utánunk jövő generációkat, másrésztől féltékeny, hogy azok megkapják azt, amit mi nem birtokoltunk, elérik azt, amit mi nem értünk el. Ilyen lelkülettel teljesen lehetetlen felismerni az üdvösség jelét. A vakság, a félelem, önmagunknak és másoknak el nem fogadása köl-

csönösen csak növeli egymást, és végül — s ez a legsúlyosabb — elvész a reménység.

A megöregedés elfogadása és öröme

Aki nem akar „elmúlni”, az biztosan „elmúlik”. Aki viszont értelmes és elfogadja az elmúlást, az „megmarad”. A világ állandóan figyelmeztet bennünket arra, hogy „elmúlunk”. Gyermekeink megházasodnak, nagyszülők leszünk. S amikor egy munkahelyre nem vesznek fel valakit, mert 30 vagy 40 éven felül van, amikor beállunk a nyugdíjasok sorába, akkor számot adunk magunknak arról, hogy minden múltó nappal együtt mi is elmúlunk.

A szerzeteséletben mindez nehezebb. Valami egészen furcsa helyzet áll elő: az egyéneknek az a benyomásuk, hogy nem öregednek meg, viszont a környezet idő előtt és minden megkülönböztetés nélkül öregnek tekinti őket. Egyesek szeretnék visszatartani az időt, az ő idejüket, mások siettetnék. A mozdulatlanság és változás közötti sok feszültség következménye a saját időnkkel, a saját „elmúlásunkkal” szembeni előzetes beállítottságnak. Az elnem-múlás vágya gyakran demagógiához vezet, arra a kívánságra, hogy belépünk a történelembe, hogy a környezet elfogadjon minket. Együtt futunk az Idővel, de csak azért, hogy „ne maradjunk le”, nem pedig a bennünk és rajtunk kívül múltó idő értékének mélységes, gazdag benső dimenziójával. „Mert látták szemem az Ödvöztőt.”

Öregség és halálvárás

Az elmúlás elfogadásának és elhatározásának egy része a halál örömteljes várása. „Bocsásd el most szolgádat, Uram, szavaid szerint békességben” (Lk 2, 29). Ez az egyetlen érvényes előkészület a halálra. A halálfélelem, ösztöneink e legősibbe, természetes az olyan emberben, aki „még nem ismerte az Urat” (1 Kir 3, 7), viszont a lelki éretlenség biztos jele abban, aki az Úr arcának szemlélésére kapott meghívást. Ezért tehát egyszersmind figyelmeztető is: vizsgáljuk át újra lelkiéletünket, amelyet halálfélelmünk — értve ezen a világ elhagyása, a „végleges” elmúlás miatti fájdalmat és félelmet, nem pedig az ismeretlen lépés előtti természetes biológiai szorongást — megkérdőjelez. Ha viszont nem akarjuk tudatosan vagy titokban „halhatatlanná” tenni magunkat, akkor megöregedésünk gazdagítani fog, és a Gyermekek karjainkban, szívünkre szorítva a megtestesülés titkát és felajánlva az Atyának, látni fogjuk a generációk vonulását Isten dicsőségében. S ekkor a halál már énekké válik.

„A Lélek józan mómora”

Az evangéliumi megöregedés végső feltétele: „a Szentlélektől eltevely lenni”. Ő mindent megújít. Nincs olyan feszültség, a nemzedékek közöttit is beleértve, amely ellenállhatna a szeretetnek. A pünkösdi szekvenclában énekeljük: „Simogasd a darabost, fölmelenged a fagyost . . . adj örök boldogulást.” Talán túl sokat beszélünk ma „karizmákról”, és igen keveset a Szentlélekről, „lelkünk édes vendégéről”, s ennek eredménye egy igen

gyér tartalmú és minőségű lelki bőbeszédűség. A Szentlélek bevezet minket Isten ölébe, a Szentháromságba; Istenbe, aki a szeretet.

A Szentlélek számára nyílt és tanulékony ember úgy nézi éveinek múlását, mint a magasból jövő szélről sodort levelek tovaúszását, s mindennap átéli annak a mozgásnak újdonságát, amelynek irányvonalát csak Isten ismeri. „A Lélek ott fúj, ahol akar. Hallod zúgását, de nem tudod, honnan jön és hová megy” (Jn 3, 8). Ez a megöregedés nélküli megöregedés nagy titka, így újul meg ifjúságunk, mint a sas (Zsolt 102). Ez volt Simeon és Anna titka. Ezért énekelnek, jövendölnek és hirdetik a Jóhírt, mint ahogy az apostolok teszik majd pünkösdkor. A Szentlélektől részegen, az üdvösség jelével karjukon úgy lépnek elénk, mint „gyermek öregek”, mint két „fiatal öreg”, mint két „érett öreg”.

Osszefoglalva: megöregedésünk akkor lesz gazdagító folyamattá, fokozatos életnövekedéssé, generációs beilleszkedéssé, ha fiatalkorunktól kezdve: tisztítjuk szívünket imádsággal és önmegtagadással;

tudunk „elmúlni” a halál végleges „elmúlásának” félelme nélkül;

a Szentlélektől részegen embertársainkkal szemben a szereteten kívül nincs más adósságunk.

Sr. Maria Cymbalista OSB, Buenos Aires
A Szolgálat számára fordította: Msgr. Kada Lajos, Róma

LEVELEK A MISSZIÓKBÓL

Kongó (Zair) belsejében, a savannák és őserdők világában éveken keresztül egyedül éltem csaknem teljesen nomád életet, hogy a missziós plébániámhoz tartozó kb. 140 falu Istent kereső lelkei ne érezzék magukat elhagyatva. Az évek nagyon gyorsan múltak, mivel jó sötétbőrű felebarátaim reggeltől estig lefoglalták csaknem minden időmet és erőmet. A papi munkán kívül az iskolák és az orvos híján nálam segítséget kereső betegek gondoskodtak arról, hogy ne legyen honvágyam. Nem volt nehéz egyedül, elszigetelten élni, mivel a jó Isten segítségével nemcsak a bennszülöttek nyelvét sajátítottam el, hanem megtanultam enni is úgy, mint ők: majomhúst, egeret, patkányt, kígyót, szöcskét, denevért, hernyót és hasonló jókat. Ha valamelyik missziós központba érkeztem, hogy egy kis utánpótlást vételezzek, nagy öröm volt számomra mindig, ha a rám váró levelek között ott találtam a Szolgálatot. Kimondhatatlan jó érzéssel töltött el az a tény, hogy van egy folyóirat, amely lelkiileg összetart, táplál és irányít bennünket, a nagy világban szétszórta élő magyar papokat és szerzeteseket.

A következőkben megpróbálom 2 hét eseményeit leírni afrikai életemből.

1971. nov. 7. Reggel egy faluban ébredtem, amely Ngunsi névre hallgat. Néhány nappal ezelőtt már jártam itt, hogy meglátogassam a falu keresztényeit. Most csak az éjszakai szállás miatt jöttem, mivel itt egy nagy kunyhó áll az átutazó idegenek rendelkezésére. Hamarosan a legközelebbi településre, Mangóba utaztam. Ez egy kis falu. Nemrégben létesült. Az itt lakó férfiak a Kengéből Kikwit felé vezető földutat gondozzák. Ebben az évben egy állami általános iskolát létesítettek itt. Az iskola igazgatója és a tanítók örültek érkezésemnek. Megkértek, hogy kereszteljem meg

apró csemetéiket. Mikor néhány hónapja legutóbb itt jártam, akkor is vasárnap délelőtt volt. Egy asszonyon kellett segítenem, mivel megmarta a kígyó. Kígyómarás elleni szérum és egy másik ellenszer, az ún. „pierre noire” (fekete kő) mindig van nálam. A keresztelés után az igazgató megkínált lukuval. Dolgom végeztével egy másik falu felé vettem az irányt. A kocsimra fölkérezkedett két asszony is. Beszélgetés közben megtudtam, hogy a férjük főnök és négy asszonya van. Nem titkolták, hogy nagy a féltékenység közöttük, és sokat veszekednek. Útközben megrekedt a kocsí a sárban. Vettem az egyik ástót, a másikat pedig a boyom markába nyomtam, hogy kiszabadítsuk a kocsit. Az egyik asszony el akarta tőlem venni az ástót. Mondtam neki, hogy várjon egy kicsit. Ha majd elfáradok, megkapja. Hála Istennek, mielőtt elfáradtam volna, sikerült kiszabadítanunk a kocsit. A legközelebbi falu neve Kidimbu. Mikor odaértem, megálltam és egy kicsit körülnéztem. Elhatároztam, hogy holnap reggelig itt maradok. Este újra miséztem, majd kereszteltem a csecsemőket. Miközben a keresztelésre várók adatait írtam, az egyik férfi, aki előzőleg is komolytalanul viselkedett, egy kb. 3 éves gyereket állított elémm, hogy kereszteljem meg. A gyerek nem az övé volt, és az anyja nem volt jelen. Kicsit méregbe gurultam, mikor láttam, hogy nem veszi komolyan a dolgot. Mondtam neki, hogy a keresztelés nem játék. Hogy jobban megértse szavaimat, néhány zamatos kikongó kifejezés kíséretében jól fejbevágtam, majd elzavartam. Hamarosan jelentkezett a gyerek anyja. Az adatokat bejegyeztem az anyakönyvbe, aztán megkereszteltem. Az elkergetett férfi is hamarosan visszajött hozzám. Kért, hogy adjak neki egy imafüzetet. Ha itt egy megérdemelt fejbevágás után valaki visszajön és kér tőlem valamit, az a bocsánatkérés jele. Teljesíttem kívánságát, aztán kicsit elbeszélgettem vele. Kineveztem a falu előimádkozójának. Kért, hogy látogassam meg, és áldjam meg kunyhóját.

Nov. 8. Az éjszakát a falu főnökhelyettesének a kunyhójában töltöttem. Eleredt az eső. A kunyhó nagy, de mindenhol becsöpögött a víz. Nem találtam akkora száraz helyet, ahol összecukható turistaágyamat elhelyezhettem volna. Kénytelen voltam ülni aludni és megvárni az eső végét. A korai órákban Kimbau-Fioti-ba mentem. A falu főnöke már többször kért, hogy áldjam meg faluját és egyszer miséztem ott. Amikor a faluba érkeztem, a főnök átnyújtott egy bizonyos összeget, amelyet a falu lakóinak adományából gyűjtöttek össze. Itt a varázslók nem foglalkoznak ingyen a hozzájuk fordulóknak ügyes-bajos dolgaival. Az emberek minket, papokat is varázslónak tekintenek. Nevünk is „nganga Nzambi”, vagyis Isten varázslója. Egyszer egy varázsló jött hozzám. „Miért jöttél hozzám, nganga ngombó (varázsló)? — kérdeztem tőle. — Hiszen az emberek hozzád fordulnak ügyes-bajos dolgaikkal!” — Azért jöttem hozzád — válaszolt a varázsló —, mivel a te varázserőd nagyobb, mint az enyém.” — Dolgom végeztével központi állomáshelyem, Kalenge felé tartottam. Mikor Swabanguba értem, az emberek figyelmeztettek, hogy a Konsi folyó fölött a híd nagyon rossz. Ez számomra nem újság, mivel régóta ismerem a rozoga hidat. Nem egyszer javítottam sajátkezűleg, hogy átkelhessek rajta. Gondoltam, most is szerencsém lesz, és sikerül áthaladnom. Tévedtem. A kocsí első és hátsó kerekei alatt összetörték, vagy pedig szétcsúszták a korhadt fatörzsek. A kerekek a levegőben forogtak. Szerencsére közben a fatörzsek szilárdan tartották a kocsit. Három óra hosszat kísérleteztem a boyom segítségével, hogy kiszabadítsam. Kettőnk ereje kevésnek bizonyult. Azt hittem, az erdőben, a folyó mellett töltöm az éjszakát. Pedig nemcsak a szünyogok és az álomkórt terjesztő legyek teszik kívánatossá, hogy az ember ne sokáig tartózkodjék itt, hanem a krokodilok is. Üzentem a legközelebbi falu tanítóinak. A tanítók férfiakat küldtek segítségemre. Egy órás kemény munka után sikerült úgy fölemelni a kocsit és alatta megjavítani a hidat, hogy átjuthattam a túlsó oldalra. Este megérkeztem Kalengébe. Fáradtam, de boldogan tettem pontot a napra.

Nov. 11. Nem pihenni érkeztem Kalengébe. Több mint öt éve dolgozom Kongóban, ill. Zairban. Előjáróim ismételt kívánságára elhatároztam, hogy Európába utazom üdülni. A szükséges holmikát bőröndbe tettem és Kengébe igyekeztem.

Nov. 14. Tegnap délután Kengéből Kinshasába érkeztem. Velem jött egy fiatal bennszülött pap is, hogy folytassa tanulmányait a XXIII. János pápa nevét viselő szemináriumban. Megtekintettem a szemináriumot. Örömmel állapítottam meg, milyen korszerű körülmények között tanulnak Zair jövődjé lelképítései. Vasárnap a főváros Krisztus Király-plébániatemplomában vettem részt a szentmisén. Nagyon tetszettek a bennszülött dallamra szerkesztett és bennszülött hangszerekkel kísért énekek. De az én bennszülöttem jobban belekapcsolódna a közös énekekbe és imádságba, mint itt a fővárosban.

Nov. 18. Repülőgépen megérkeztem Belgiumba, hogy innen Németországba utazzam. A kitűnő autótak, a szépen karban tartott épületek, a jólöltözött emberek arról tanúskodnak, hogy bizony nagy a különbség a szavannák és őserdők világa, meg az európai élet között. Európában nagyobb a kényelem és a civilizáció. Afrikában több a nyugalom és a napfény.

Nov. 21. Kicsit szokatlan az itteni élet. A harmadik napot töltöm ugyanazon a helyen. Ez a magamfajta csavargóval ritkán fordult elő. Hogy a mozgás hiánya meg ne ártsa, minden nap uszodába megyek. Ma vasárnap van. Zairban minden vasárnap győgszert szoktam bevenni a malária ellen. Európában is folytatnom kell egy darabig ezt a szokást, nehogy a láz megzavarja az üdülésre és továbbtanulásra szánt időmet.

(Levélírónk beszámolójához fényképet is mellékel. A kép Kalengében ábrázolja a sötétbőrű „gyermekai” között, kurta pipájával a szájában. Kezében tartja lapunkat, a négerek pedig kíváncsian „olvassák” . . .)

Pálkás István SVD

+

A Szolgálat igen sok jót tesz nekünk idegenben az Úr szőlőjében. Nagyon sokat tanulhatunk az értékes cikkekből és segít szent hivatásunk követésében, in spem contra spem!

Karácsonyra küldtem egy portugál könyvet: társaságunk története Kínában, meg egy újságot, amely megemlíti az én szerzetesi aranyjubiléumomat; ez majd arra fog szolgálni, hogy halotti leveletem írhasa és a Szolgálat olvasóinak imádságába ajánlhasson, mert egyedül maradtam Kínában és nincs szerény, hogy más szalézi foglalja el helyemet . . . Mons. Lischerong is hasonló gondolatot írt: öregszünk, és nem érkezik utánpótlás a magyar misszióba! Sőt minden nap nehezebb a missziós munkánk. Mons. írta Potzuból gyémántmiséje alkalmából: 60 esztendő! bizony nem kis idő . . . a fő, hogy az ember még tudjon dolgozni. A jövő bizonytalan. De legyen meg itt is a jó Isten akarata. A katolikus iskolák helyzete mindig nehezebb lesz. Nem egy középiskola becsukott. Itt Macaóban még dolgozhatunk, de az idén 1300 növendékből csak 17-en kapták a szent keresztséget . . . pedig nyolcan vagyunk páterek. Sajnos, hogy a tanult ifjúság majdnem mind elhagyja kis városkánkat, mivel nincs elégséges munka mindenki részére, így a katolikusok száma évről évre csökken. P. Zsámár itt járt a múlt héten. Az ő iskolája Formózán közeledik a célja felé. Szeptemberben megnyílik a nővérek iskolája. Technikus iskola: elektromosság, televízió, etc.

Imáit kéri és viszonzza in C. J.
Kirschner Antal
Kínai misszionárius, 50 éve Kínában

+

Januárban érkezett hozzánk egy kis jubileumi szentkép a portugáliai „Colégio Missionário Ultramarino”-ból, ezzel a jelígyével: „A szeretetet áldozat árán vásároljuk meg”, és az alábbi sorokkal:

Hálás köszönet a szép folyóiratokért. Sajnos, most már a nagyítóüveggel sem vagyok képes elolvasni, így kérem, ne tessék többé címemre küldeni, itt egyedül vagyok magyar.

1971. dec. 10-én ünnepeltük szerzetesi életem 70-ik évfordulóját; egy nagy teremben mondattak misét értem, egy hordágyon vettem részt a szentmisén, avec toute la Communauté; 80 Nővér van itt. 3 éve eltörtem a bal lábszár felső részét, azóta itt fekvé az ágyban töltöm napjaim. Az orvosnők mondá, hogy soká élhetek, mert a szív jó, jól működik. Most 90 éves vagyok. „Tenho a reumatismo articular, multi-articular, és artérolsclerose”, így szenvedhetek a bűnösök megtéréséért és az én bűneimért. Fiat voluntas Dei!

Papí szent áldását és imáit kéri

Marie Johanna de l'Enfant Jésus (Dobos Ilona) f. m. m.

(Itt hívjuk fel ismételten olvasóink figyelmét, hogy adományokon kívül miseintenciókkal is hozzájárulhatunk nehéz körülmények között küszködő misszionáriusaink segítségéhez. Legutóbbi felhívásunknak szép visszhangja volt, most is hasonlót remélünk.)

ÚJ MAGYAR BÁNÁTI ÉS GYULAFEHÉRVÁRI PÜSPÖK

1972. febr. 13-án szentelte püspökké a Szentatya Rómában, 18 társával együtt **Dr. Jakab Antalt**, aki a gyulafehérvári egyházmegye püspöke lett utódlási joggal. Az új püspök 1909 márc. 13-án született tízgyermekes földműves családból. Gyulafehérvárott végezte a teológiát, Pappászentelése után nyolc évig káplánkodott, majd Márton Áron 1939 őszén Rómába küldte. Itt a lateráni egyetemen 1942-ben kánonjogból doktorátust szerzett. Hazatérve különböző beosztásokban működött. VI. Pál pápa 1971. dec. 23-án nevezte ki és ezt dec. 24-én tették hivatalosan közzé, mert ez a nap Márton Áron püspök kinevezésének 33. évfordulója volt. Felszentelése ugyancsak egybesik Márton Áron püspökké szentelésének 33. évfordulójával, mert az Kolozsvárott 1939. febr. 12-én történt. A szentelésre Erdélyből hét rokona és hat paptársa érkezett. Románia quirináli követsége is képviselőt küldött, A Szentatya másnap különkihallgatáson fogadta 40 földijével együtt.

Ugyanezen a napon szentelte püspökké Mario Cagna érsek, a Szentszék belgrádi pronunciusa Nagybecskerekén (Zrenjanin) **Jung Tamást**, Jugoszlávia első magyar katolikus püspökét, a Bánát apostoli kormányzóját, Társszentelők voltak Gabriel Bukatko belgrádi érsek, Udvardy József csanádi és Zvekanovič Mátyás szabadkai püspök. Msgr. Jung Székelykevény (Skorenovac) született 1911. dec. 10-én, mint öt gyermek közül a harmadik. Mind a három fiú az egyház szolgálatába állt: bátyja veszprémi egyházmegyes pap, öccse Muzslyán kántor. A frankfurti jezsuita főiskolán végzett tanulmányai után 1936-ban szentelték otthon pappá. 1949 óta volt a bánáti főplébánia lelkipásztora. Az új püspök azért mondott le a római szentelésről, hogy népe körében fogadhassa a papi hatalom teljességét. Nem csalódott: óriási tömeg gyűlt össze, fele sem fért be a székesegyházba, s a több mint kétórás szertartás után ugyanannyian várakoztak kívül, hogy legalább megpillanthassák új püspöküket. A szentelést követő szeretetlakomán a pronuncius azzal foglalta össze az új püspöki kinevezés célját, „hogy megerősödjék az összetartozás

és a kölcsönös segítőkészség csakúgy, mint az emberi méltóság tisztelete". A belgrádi érsek, Bánát eddigi gazdája kiemelte: a Zsinat egyik alapelve, hogy a főpásztor jól beszélje nyája nyelvét. A vallásügyek jelenlevő városi elnökét kedélyesen emlékeztette arra, hogy Tamás püspöknek nincs megfelelő otthona. A hangulat akkor vált végképp családiassá, amikor dr. Kostič Visarionnak, Bánát szerb pravoszláv püspökének köszöntőjét egyházmegyéjének legidősebb, 90 éves papja a keleti liturgiában szokásos „Éljen soká!” énekkel vezette be.

Az új püspök nagy népszerűségnek örvend. Az emberek jólesően emlegették beszédéből: „Azt mondta, hogy testvére, szolgálja akar lenni mindenknek.” Az egyik asszony azt hajtogatta: „Édes lelki atyám, az maradsz-e, aki voltál?” Erre minden reményük megvan. Hisz mikor a becskerekiek „utoljára” hívták házat szentelni „elvesztett” esperesüket, mert ha püspök lesz, „többé úgysem jöhet”, azt válaszolta: „Mit gondolnak, ha püspökké szentelnek, többé nem leszek pap?” — Jól beszél horvátul is és nyitott a zsinati korszerűsödés felé. Ismerősei szerint egy kicsit János pápa lelkületére emlékeztet az övé. A bánáti apostoli adminisztratúra területén ma kb. 120 000 katolikus él, ebből 113 000 magyar. Érthető, hogy a Szentszék magyar ajkú püspököt nevezett ki ide.

R.

ISTEN HUMORA

Az Úr Isten egy ricinusbokrot növesztett, és az Jónás feje fölé kúszott, hogy beárnyékolja fejét és megvédelmezze, mert elbágyadt. Jónás nagyon megörvendett a ricinusbokornak. Másnap hajnalhasadtával az Úr egy férget rendelt oda, és az megszurta a ricinust, úgyhogy elszáradt. Mikor aztán felkelt a nap, az Úr forró, égető szelet rendelt oda, a nap pedig reátűzött Jónás fejére, úgyhogy minden erő elhagyta. Erre halált kívánt magának, mondván: Jobb nekem meghalnom, mint élnem! (Jón 4, 6-8)

Jónás történetének e végső epizódja alapján elgondolkodhatunk a vallásos életnek egy rendesen nagyon elhanyagolt oldaláról: Jónás humorának hiányáról és Isten humoráról. Az exegéták talán nem értenek ezzel egyet, de én a ricinusbokor epizódjában csak Isten tréfáját tudom látni, olyasmit, amit az angolok a „practical joke” névvel illetnek. Úgy tetszik nekem, Isten itt amúgy istenigazából tréfált.

A humor hiánya, ha az ember saját hibájából fakad, bűn lehet. „Nem érti a tréfát” az az ember, aki nem tudja többé kinevetni önmagát. Alapjában véve mi a humor? Sok mindennek, ami ezt a címkét viseli, semmi köze az igazi humorhoz. A humor valójában nem „szellemesség”. Semmiképpen sem

meggondolatlan vidámság. Nem felületes, inkább mélyenszántó és tűnődő. A humor vidámságának meghitt benső ismerőse az, amit Dante így nevezett: „la grande tristezza”, a nagy szomorúság. Minden vidámság mellett megvan a maga komolysága. Ennek a komolyságnak az a bölcsessége az alapja, hogy semmi földi és emberi dolog nem tökéletes. Ugyanakkor azonban eltölti annak bizonyossága, hogy minden jó, mert minden kegyelmet talált Istennél.

„Humor az, mikor az ember mindennek ellenére nevet” — mondta egyszer egy filozófus. Így ecseteli Cervantes Don Quijote alakjában a balgaságok emberét, mint magának az emberinek szimbolumát. Humorához hozzátartozik az, hogy ezek a balgaságok szeretetreméltóan jelennek meg. Humora teljesen tudatában van a világon található nyomorúságnak, szenvedésnek és gonosznak. De egyben azt is tudja, hogy nem ezek az élet végső tényei. A humoros ember akarata elég erős arra, hogy illúziók nélkül éljen, és ugyanakkor van ereje igent mondani az életre. A humor kritikájában van valami békülékeny, valami elnéző és türelmes: „élni hagyni” azt, ami van, minden fogyatékosága ellenére, egyszerűen azért, mert van, és az emberinek a birodalmába tartozik. Ha a humor kritikussá válik, kritikáját sajátmagán kezdi. Viszont saját személyünk túlságos komolyan vétele, az, hogy nem tudunk már derülni önmagunkon, egyúttal a vallástalanság jele.

A humor legbenső magja a vallásos elem erejében rejlik. Minden földit és emberit a maga elégtelenségében lát Isten előtt. De Isten szeretetének, az ő teremtésének tükrében látja, — ami persze nem okvetlenül jár együtt azzal, hogy beszélne is Istenről. Szava annak a felismerésnek belenyugvásából származik, hogy minden földi dolog tökéletlen. De magát ezt a szomorkás megnyugvást is — hiszen ez is emberi dolog — megint csak fölemeli az a bizonyosság, hogy mindent végest Isten kegyelme fog át. Így hát a humor jámborság, és szeretet a világ iránt, éppen ott, ahol megmutatkozik annak fogyatékosága és ostobasága. A humoros ember szereti a világot; tökéletlensége ellenére, sőt éppen tökéletlenségében szereti. A szeretet mindig „igen” mindarra, ami van, és igazi öröm azon, hogy van. Így a humor szeretete a világ iránt egyben öröm is a világ miatt, hála Istennek, hogy ebben a tökéletlen világban élhetünk.

Minden mélyen vallásos ember mélyen humoros volt. Az ilyenek mindent megértének, mindent megbocsátanak, és mindenekelőtt semmit sem vesznek túlságos komolyan. Még azt is mondanám: néha Istent sem kell túlságos komolyan vennünk. Isten tréfákat is enged meg magának. Miért ne értené éppen Isten a tréfát, ő, aki olyan mélyen belelát az emberszívbe, aki könyörületével az egész világot átfogja? Azért úgy gondolom, Istenhez való viszonyunkban hely kellene hogy jusson a humornak is. Ebben is példának lehet Ábrahám, hitünk őstípusa. A biblia hírt ad nekünk Ábrahám nevetéséről: „Ezt mondta Isten Ábrahámnak: „Megáldom feleségedet, s tőle adom néked azt a fiút, akit majd megáldok, hogy nemzetekké legyen, s népek királyai

származnak tőle.' Arcára borult erre Ábrahám és nevetett, mert azt gondolta magában: 'Százestendő embernek fog fia születni?' " (Gen 17, 15-17) Isten ott állt Ábrahám előtt, és Isten megjelenése rettenetes lehet. És erre ez az ember Isten színe előtt nevet! Ugyancsak alaposan nevetett: elterült a földön és nem tudta abbahagyni a nevetést. Hitte ugyan, hogy Isten ezt a csodát is megteheti, de az egészet nevetnivalóan komikusnak találta. Gondoljuk meg: Ábrahám hitünk atyja volt. Kétszer borult arcra. Először Isten végtelen fönsége előtt. Másodszor nevetésben. A két magatartás összetartozik. Aki imádvá le tud borulni Isten előtt, az el is kerülhet és nevethet. Lyoni Iréneusz egy ízben azt mondta: „Gloria Dei vivens homo.” Ez a nehezen lefordítható mondat nagyjából ezt jelenti: Az olyan ember szolgál leginkább dicsőségére Istennek, aki csupa élet (és életöröm).

Boros László

Kérés olvasóinkhoz. Többfelől érdeklődtek a Prugg Verlag elfogyott, ill. kifogyóban lévő kiadványai iránt. A magas költségek miatt az újryomás csak bizonyos példányszámban érdemes. Ezért kérjük, akik ezeket igényelnék, jelezzék mielőbb akár a Prugg Verlag, akár kiadóhivatalunk címére. A szóbanforgó könyvek: Hunya Dániel: Az isteni Főpap nyomában I-II.; Boros László: A köztünk élő Isten; Boros: Reményből élünk; Imádság és élet (K. Rahner - J. Rosche); Thomas Merton: Élet és életszentség.

Egyben jelezzük, hogy megjelent és kiadóhivatalunkban kapható: „Ki nekem Jézus Krisztus?” (A.-P. Carré gyűjteménye körkérdésre adott válaszokból.) Ára 2.50 dollár.

FULTON J. SHEEN PÜSPÖK

A New York-i Columbia egyetem nagy egykötetes enciklopédiájában, amely 2-3 évenként új kiadást ér meg, ezt olvashatjuk John Fulton Sheen püspökről: „Amerikai, római katolikus egyházi férfiú. El Paso-ban (Texas) született 1895-ben. Illinois állam Bourbonnais nevű városában érettségizett a jezsuita atyák iskolájában. A washingtoni Katolikus Egyetemen szerzett grádust teológiából és kánonjogból, majd a löveni (Belgium) egyetemen filozófiai doktorátust (1923). A következő évben a teológiából is doktori fokozatot nyert Rómában. 1926-ban már tanár a washingtoni Katolikus Egyetemen. 1934-ben pápai kamarás, egy évre rá pápai prelátus lett. 1966-ban kapott kinevezést Rochester (New York állam) püspöki székébe. Kiváló szónok. 1930-ban kezdte rádió-előadásait, amelyek igen nagy hallgatóságot vonzottak köréje. Hitvédő. Filozófiai téren az ateizmus, pszichológiai vonalon pedig a freudizmus ellen küzdött igen hatásosan. Nagy számmal vannak olyanok, akik konverziójukat „Bishop Sheen'-nek tulajdonítják.”

„Amerikai, római katolikus egyházi férfiú.” Legtömörebben így jellemezhető. Karaktere, gondolkozásmódja tipikusan amerikai, annak minden gyakorlati jótulajdonságával: reális életszemlélet, alkalmazkodó készség, finansiális érzék. Ugyanakkor alapos és külföldön is folytatott tanulmányai révén rendelkezik azokkal a klasszikus filozófiai és lélektani ismeretekkel, amelyek az átlag amerikaiban felületesek vagy zsurnalisztikusak.

Felhasznál minden eszközt, hogy minél több lélekhez eljusson. A szószéken és konferenciákon kívül főleg a rádiót, televíziót és az újságokat. Minden nagyobb amerikai újságban állandó vasárnapi rovata volt évtizedeken át, s van még ma is. Ezek aránylag rövidke: két negyedoldalmi kolumna, napi problémákat érintenek és az egyszerű stílus ellenére is igen mélyek. Sok hasonlatot használ a modern életből, hogy megértesse témáját. Pl. amikor a lélek tudatalatti világát az amerikai háztípus „cellar”-jéhez hasonlítja (a ház pincészerű alagsora), ahol általában azokat a dolgokat raktározzák el, amit nem akarnak, hogy mások lássanak: régi bútorok, stb. A televízióban 1952 óta szerepelt állandó műsorával, amelynek a címe is kifejezi optimista, derűs kereszténységét: Erdemes élni! (Life is Worth Living) „Katolikus órái” a rádióban az egész Egyesült Államokban népszerűek voltak. Mindezt a tevékenységet még kiegészítette az egyetemeken és körútjain folytatott előadás-sorozatokkal, nemcsak az USA-ban, hanem Európában is. Amellett kb. 60 könyv szerzője. Húsz éve igazgatója a Hitterjesztés Műve Amerikai Nemzeti Bizott-

ságának: 160 egyházmegye missziós munkáját koordinálja, több mint 100 000 missziós pap munkáját kíséri figyelemmel és anyagi segítséggel, felkeltve az amerikai katolikusok érdeklődését és áldozatkészségét. A sikert nagyban elősegítette „Misszió, Világmiszió” c. folyóirata is.

XII. Pius pápa 1951-ben nevezte ki címzetes püspökké, de csak 1966-ban lett valóságos főpásztor. Erős szociális érzéke, a négerrel melletti kiállása először hozta itt összeütközésbe a hívek egyrészével. Így érthető, hogy élve az alkalommal, 75. évében lemondott püspöki székéről és megérdemelt nyugalomba vonult. A pápa Newport c. érsekévé nevezte ki és most könyveinek él.

Stílusa az elvont témáknál is világos, érthető, lélektanilag egyszerű. Nagy tudása, olvasottsága, életismerete képesíti arra, hogy színes, mozaikszerű képet állítson össze témájáról. Külön említést érdemel humora, amely az amerikai ember életéből vett apró „sztorikból” és szellemes oldalvágásokból van összetéve. Széleskörű lélektani, pedagógiai, szociológiai ismeretei mellett ismeri nemcsak a saját házatáját, de más világnézetek portáján is otthonos. Ugyanakkor érezhető szavain a hazája és egyháza iránti őszinte szeretet. Gondolataival nemcsak a hitet akarja erősíteni, hanem bátorítani, felüdíteni is a munka és az üzlet robotjában kifáradt amerikai lelkét. Vizsgálat alá veszi a modern társadalom hiedelmeit, értékeléseit; nagy megértéssel kommentálja őket, és igen gyakorlati tanácsokat ad, hogyan hozhatók összhangba az Egyház képviselte isteni értékrenddel. Az „Isten meghalt” filozófiából kimutatja a modern ember nagy magányérzetét, és modern szentek életével világítja meg, hogyan szabadulhat ki ebből a csapdából: az önző én feloldásával a közösség, az embertestvér szolgálatában. Legvonzóbb tulajdonsága azonban talán egészséges, erőteljes optimizmusa. Az a típus, aki maga is átérzi az igazság birtoklásának örömét, így még azok is, akik világnézetileg más elveket vallanak, tisztelettel és némi irigységgel tekintenek reá ebben a viszálkodó és kétségekben gyötrődő világban.

Témáinak jellemzésére idézzük néhány könyvének címét: Gyermekek és szülők (figyeljük meg a sorrendet), Az ember korszakai, Magányosság, A tudatalatti világ rejtett kincsei, Háború a bőség ellen, A nyugati civilizáció haldoklása!? Kollektív élet, kollektív halál, Út a lelki béke felé, Az Isten halála, A távollevő Isten, Modern szentek, Lábnymok egy sötétedő erdőben, Menekülés. Könyvei közül sok kerül újra sajtó alá, pl. az első helyen említett 1957 óta úgyszólván minden évben új kiadást ért meg. Ez is mutatja, hogy ért az emberek nyelvén.

Sheen püspök célja az, hogy minden embernek segítséget nyújtson leg-sürgősebb feladata megoldásához: élete értelmének felismeréséhez, lelki békéje, vigasza megtalálásához. Gondolatai ma is frissek, lélektanilag egyszerűek, mert örök igazságok forrásaiból merített.

Dr. Miskolczy Kálmán

Gál Ferenc: A kinyilatkoztatás fényében. Budapest, Szent István Társulat, 1971, 256 o.

A könyv a szerző szándéka szerint „felnőttek számára a mai igényeknek megfelelően” igyekszik összefoglalni hitünk tanítását és „körvonalazni a belőle fakadó vallásos magatartást”. Gál professzor itt részben felhasználja, közérthetőbb nyelvre fordítja le a 1967-ben megjelent szakszerűbb, „Az üdvörténet misztériumai” c. munkáját. (Ez viszont beépítette a néhány évvel előbb megjelent „Katolikus hittételek”-et.) Szerencsésen kamatoztatja a Zsinat által immáron szentesített üdvörténeti és krisztusközpontú új teológia eredményeit. Könyvének szerkezete kombinálja a régi teológiai traktátusok, az Apostoli Hitvallás és az újabb felnőtt-katekizmusok felépítését. Az első, rövidebb rész („Az ember”) a kérdező és Isten felé tapogatózó embert és az értelemmel a teremtésből felismerhető Istent mutatja be. E bevezetésűl szolgáló részben — szerintünk — jó lett volna röviden kitérni az ateizmus és a vallások problémájára. A könyv további részei lényegében az üdvörténet fázisait veszik sorra. A kinyilatkoztatással foglalkozó II. rész néhány „módszertani paragrafusban” a szentírás-értelmezésről is szól; a III. rész, mielőtt Jézus Krisztust és a megváltás művét hosszabban megvilágítaná, összefoglalja a Szentháromság misztériumáról szóló teológiát; a IV. rész („Találkozásunk Istennel az Egyházban”) nemcsak az Egyház misztériumát tárgyalja (felhasználva a Zsinat idevonatkozó tanítását), hanem összefoglalja a szentségekre és a gyakorlati keresztény életre vonatkozó katolikus tant is; végül az utolsó rész („Találkozás Istennel az örökkévalóságban”) a végső dolgokkal kapcsolatos kérdésekről szól.

Gál Ferenc biztosan fogalmaz, előadásmódja világos. Általában nem érinti a vitatott teológiai kérdéseket: ez érthető is a könyv „katekizmus”-jellegéből. (A Holland Katekizmus ellen pl. éppen az volt az egyik kifogás, hogy — jóllehet katekizmus akar lenni — egyes teológusok vagy iskolák vitatott és vitatható tételeit is beépítette.) Az Egyház mai tanítását akarta előadni; nem „új tételekkel” előállni, hanem az ádóhagyományozott tanítást új módon közvetíteni, „a tételek életszerű megközelítésében” keresve az új utakat. A könyvet olvasva kicsit az a benyomásunk, hogy az általa is emlegetett „mai igényeknek” kevésbé tett eleget. A hitüket tudatosítani akaró, a mai nehézségekkel nap mint nap szembekerülő világi bizonyára örültek volna annak, ha problémáikat élesebben felvetette volna a mai teológiában oly járatos szerző.

E néhány bíráló megjegyzéssel korántsem akarjuk elvitatni a szép könyv érdemelt. Ott van pl. éppen a tömörség, amely többhelyütt határozott pozitívumként mutatkozik . . . Csak egy példát. Krisztus mennybemeneteléről így ír: „A mennybemenetel teológiai kifejtésénél különbséget kell tennünk a természetfölötti valóság és annak megismerése között. Jézus a föltámaszásban megkapta a teljes megdicsőülést. Átment abba a létrendbe, amit mennyei dicsőségnek nevezünk. Erről azonban csak részletekben adott kinyilatkoztatást. Megjelenéseivel igazolta, hogy kilépett fizikai világunkból, s úgynevezett mennybemenetelével azt érzékeltette, hogy véglegesen befejezte földi küldetését. Mindent megadott, ami az idők teljességéhez tartozott, s egyháza számára megkezdődik a hit időszeke” (155. o.). Egyébként az egész IV. rész (Isten a megváltás művében), amely a könyv törzsét képezi, ilyen tiszta fogalmazásban mutatja be Krisztus titkát és megváltói művét. Ugyesnek tartjuk azt is, hogy az egyes paragrafusok végén a szerző röviden levonja a tanulságokat a hívő ember gyakorlati élete, lelki magatartása számára. Bizonyos részletkérdések szakszerű elemzéséhez az olvasók jó eligazításokat találnak Gál professzor más könyveiben.

Mindent egybevéve, Gál Ferenc vállalkozása sikeresnek mondható; a magyar felnőtt keresztények minden bizonnal hálával forgatják a könyvet. A mai magyar vallásos irodalomban hiányzott a felnőtteknek írt „katekizmus”: Gál professzornak és a Szent István Társulatnak örömmel gratulálhatunk e hézagpótló munka megjelenéséért.

Szabó Ferenc

Nagy Kázmér: Skócia pannóniai királynéja. Aurora, München, 1971. 88 o., 10 melléklettel. Ára 3.50 dollár.

A Szent István unokájának, Skóciai Szent Margit királynénak élete és származása körüli történelmi vitát foglalja össze ez az ízléses kiállítású könyv, méltó hozzájárulásként a magyarság nagy évfordulójának megünnepléséhez. Gondos kutatás után a szerző végkövetkeztetése: „Ha nem is anyakönyvi kivonatok és ha nem is matematikai bizonyosság, de mindenképpen a rendelkezésünkre álló összes adatok és érvek tárgylhatagos áttekintése alapján kimondhatjuk: Margit királyné anyja nem lehetett más, mint István magyar király leánya.”

„A történelmi háttér” c. bevezető fejezet remek. Ritkán olvashat az ember párlapon Cluny hatásáról, jelentőségéről hasonló tömör leírást. Az ősforrások kiértékelése, a szembenálló felfogások megrostálása, a tévedések vagy félreértések cáfolata, kiigazítása a szaktudósokat is kielégítheti.

A könyv nemcsak egy tudományos vitát tisztázott (talán véglegesen le is zárt?), szerepe lehet abban a lelki megújulásban is, ami főcélja a jubileumi esztendőknél. Hisz Sz. István messze szakadt unokája éppen olyan apostoli buzgalmu keresztény volt, mint a nagyapa, legfőbb támasza férjének országépítő munkájában. Nagy volt minden nő és keresztény erényben, hősies a szeretetben és a szenvedésben. Mikor Matilda leányának (az angolok „good Maud”-ja, I. Henry felesége) Turgot püspök leírja édesanyja életét és halálát, valójában tükröt tart minden nő és édesanya, minden hívő ember elé. — Emellett a szerző felhívta Cserhádi József pécsi püspök figyelmét Szent Margitnak Edinburgban fölfedezett ereklyéjére, és így része volt abban, hogy kilenc század után visszakérült szülőfalujába, Mecseknádasdra.

Köszönjük Nagy Kázmérnak ezt a hézagpótló, nagyon időszerű könyvét.

Békési István

Bibliával vasárnapról vasárnapra. Mai gondolatok új liturgiánk szentírási olvasmányához. Bécs, 1971, Verlag Opus Mystici Corporis. 496 o.

A könyvet exegetákból, lelkipásztorokból és világiakból álló francia munkaközösség írta; eredeti címe „Vasárnapi Biblia”. A magyar fordítást Dr. Ikvay László és Dr. Veszprémi István készítette.

A könyv a hároméves vasárnapi olvasmányciklus valamennyi olvasmányához rövid magyarázó elmélkedést ad. Az elmélkedéseket a szakaszoknak a Szentírásban elfoglalt helye szerint csoportosítja. Azonfelül minden szentírási könyvhöz pár oldalas bevezetőt is nyújt. (Magukat a szövegeket nem közli.)

Minden elmélkedésnek kettős címe van. A vastag betűs címek az olvasmány legfőbb mondanivalóját akarják mai kifejezésmóddal jelezni; az alcím a megfelelő szentírási szakasz szokásos címe, illetve ennek hiányában a tartalmára utaló rövid idézet.

A kommentárok nem mennek bele exegetikai részletkérdésekbe. Azzal a szándékkal íródtak, hogy a mai ember eszmélődését nyitogassák és táplálják. „Nem csupán kommentárokkal, magyarázatokkal akarjuk kísérni a liturgiában szereplő szövegeket. Legfőbb szándékunk az volt, hogy megkérdezzük, megszólaltassuk a szent szövegeket.”

„... szívesen hirdetnénk meg Isten népének „általános mozgósítását” Isten Igéje ellen. Kiki induljon el saját álláspontjáról, tapasztalataiból, elkötelezettségéből, szerelméből, aggodalmaiból, reményeiből, ostromolva Isten Igéjét, míg megkapja válaszát. Ez a válasz azonban, a kérdéshez mérten, korlátozott lesz. Épp ezért meg kell hallgatnunk a mások kérdéseit és az ő ellesett válaszaikat is” (13-15).

„Azok a lelkipásztorok, akik a prédikációhoz bőséges anyagot várnak, talán csalódhatnak; de bő kárpótlást találnak majd a biblikus bevezetésekben, a kommentáló elmélkedések röviden felvetett gondolatainak eredetiségében, mélységében, mai ízében. Bizonyára nem mindenki fog a kommentárok minden gondolatával egyetérteni; de épp az eszmélődés nyomán ösztönzést nyerhet újabb szempontok, újabb kérdések felvetésére, újabb válaszok meghallgatására” (11).

N. F.

XXIII. János pápa: Egy lélek naplója. Budapest, Ecclesia könyvkiadó, 1972. Fordította Dr. Horváth Lajos. 389+XIX o.

János pápa lelki följegyzéseinek kiadása valóban nagy úrt tölt be a magyar könyvkiadásban. Hiszen már mindenfelé közkézen forog fordításokban is ez a nagyszerű könyv, bár eredetije még csak 8 évvel ezelőtt jelent meg. Kár, hogy a magyar fordítás nem az eredeti, hanem a St. Benno-Verlag német kiadása alapján készült. De mindjárt meg kell jegyeznünk, hogy gondos, szép, gördülékeny stílusban, izléses kiállításban.

Ezek a jegyzetek Angelo Roncalli papi lelkét tárják fel előttünk. „Lelkemet írtam e lapokra, s ezek sokkal jobban tartalmazzák saját éneket, mint más írásaim” — mondta titkárának. A tökéletességet és a lelkek szolgálatát szomjazó szeminaristától a bölcs „mindenki pápájáig” egész fejlődését nyomon követhetjük. (Kár, hogy a kép nem egészül ki teljessé a végső napok és végső szavak regisztrálásával.)

Találomra felütöm a könyvet, és 1903-ból ezt a mondatot olvasom: „Csak egyetlen vágyam van: Hogy mindig megmaradjak szeretetemben és egy legyek veled, amint Atyáddal egy vagy.” Majd 50 év múlva, velencei pátriárka korában: „Most aztán egészen és teljesen a lelkek szolgálatában álllok.”

Ennek a könyvnek, ennek az életnek minden jóakarató ember számára van mondanivalója. Ma talán inkább, mint valaha. Nagy öröm, hogy most már magyarul is járhatunk János pápa iskolájába.

R.

Juhász László: Bécs magyar emlékei. Bécs 1972. 168 o.

A könyv remek mintául szolgálhat a külföldön található magyar emlékek összeszedésére. (Az ausztriai Szent István Jubileumi Bizottságnak is ez az egyik szándéka.) A legnagyobb, de egyúttal legnehezebb terepet választotta a szerző: Bécs, mint Magyarország peremvidéke (innen a neve), mint Mátyás, majd 4 századon át a Habsburgok székvárosa tele van magyar emlékekkel. Ez a rész sorra veszi a bécsi műzeumok magyar műkincseit, az egyházi, majd az egyéb építészeti emlékeket. Minket elsősorban az egyházi emlékek érdekelnek: a Sz. István-székesegyház, a Pázmáneum mint magyar szeminárium, a magyar püspökök bécsi háza, stb. Talán jó lett volna megemlíteni az Am Hof kollégiumát is, ahol annyi magyar diák, pálos és jezsuita teológus tanult (köztük Pázmány is). A tárgyakat nemcsak felsorolja, hanem mint jótollú író meg is eleveníti. Egyesekben szép fényképmellékleteken is gyönyörködhetünk. A könyv történelmi jellege méginkább megmutatkozik a II. részben (Bécsi magyarok nyomában), amely jeleneteket elevenít fel a honfoglaló magyaroktól Bécs magyar halottaiig. Mint íróember főleg a magyar újságírókról fest eleven képet. A függelékben (Régiek Bécsről) zamatos leírások a régi útikalauzokból és közmondások megéreztetnek valamit a város lelkéből. Minden Bécsbe látogatónak melegen ajánljuk ezt az értékes útmutatót és kívánjuk, hogy a nagyobb magyar múlttal rendelkező osztrák városok (Grác, Innsbruck) is kövessék a jó példát.

Ó. M.

HALOTTAINK

- Tindira Ernő** OFM, aranymisés áldozópap jan. 19-én Ungváron (P. Kolbe teológustársa volt)
- Pontyos Vendel**, az Isla Huar szigetek (Chile) plébánosa, jan. 20-án (53, 29)
- Dr. Faith István** bencés, az Orsz. Kat. Gyűjteményi Központ főtítkára febr. 4-én. A rákoskereszturi Új-Köztemetőbe temették (43, 25, 20)
- Dr. Mátrai Gyula** protonotárius kanonok, h. nagyprépost febr. 11-én Esztergomban (79, 55)
- Szerecz Imre** prem. kanonok, hahóti apát, ny. keszthelyi plébános febr. 13-án. Keszthelyen temették (82, 58)
- Hartmann Antal** hetvehelyi plébános febr. 17-én Pécssett váratlanul elhunyt. Szülőfalujában, Mecseknádasdon temették. Skóciai Sz. Margit nagy tisztelője volt (45, 20)
- Barbély Károly** ny. rákosszentmihályi esp. plébános febr. 26-án a csornai kórházban. Kónyban temették (78, 55)
- András K. Fülöp** isk. testvér a gráci irgalmas kórházban febr. 21-én. Az iskolatestvérek laubeggi temetőjébe temették (79, 63)
- Horváth József** ny. esp. plébános márc. 2-án szülőfalujában, Hegykő községben. Kisberk Imre püspök temette (84)
- Dr. Kerkai József** piarista, volt gimn. igazgató márc. 6-án. Rákoskeresztúron temették (78, 62, 54)
- Horváth Lajos Péter** aranymisés ferences márc. 8-án. Bodajkon temették (83, 66, 59)
- Bökényi Miklós** kalocsai em. ny. plébános Székesfehérvárott (85)
- Fodor Károly** orosi plébános márc. 18-án Oroson (57, 31)
- Dr. Harsányi Béla** a külső-kőbányai Sz. Család egyházközség lelkésze, főegyházmegyei tanácsos, márc. 19-én (61)
- Szilárd Károly** egri em. ny. lelkész Székesfehérvárott (89)
- Szabó József** pestlőrinci c. esp. plébános, c. kanonok márc. 25-én Lászlófalván. Kecskeméten temették (69, 40)
- Varga János** hajdúböszörményi g. kat. esperes ápr. 1-én (74, 50)
- Kovács Ferenc** ipolyszakállosi lelkész ápr. 1-én. Bényben temették (57)

- Horányi Lukács János** ciszterci, a Pécs Havi-Hegyi lelkészség vezetője ápr. 6-án Pécsen (66, 49, 42)
- Fancsali Ferenc** templomig ápr. 9-én. Szolnokon temették (56, 19)
- Taksonyi János** pécsi em. ny. plébános ápr. 11-én Székesfehérvárott (83)
- Tárkányi Géza** g. kat. lelkész ápr. 12-én. Rákoskeresztúron temették (61, 30)
- Csabai Béla** ápr. 12-én Balatonfüreden. Békéscsabán temették (58, 34)
- Jankovics József** székesegyh. kanonok. A győri székesegyház kriptájába temették (73, 49)
- Péczeli Imre**, az Orsz. Róm. Kat. Papi Otthon igazgatója Székesfehérvárott ápr. 17-én (75)
- Oross Jenő** ny. süttöri plébános Győrött. Bácsán temették (72, 48)
- Szász István**, a győri egyházmegye nesztora, tb. esperes, ny. szili plébános, 2 hónappal vasmiséje előtt máj. 7-én napi miséjére készülöben váratlanul elhunyt. Szilben temették (89)
- Csúz Gyula** dereskei plébános. Fülekpüspökön temették (59, 33)
- Keszeg Imre** SJ máj. 14-én a budapesti Ferenc-kórházban (78, 62, 37)
- Bihary János** nyírbogdányi plébános; Tiszaeszláron temették (70, 44)
- Vitányi György** c. prépost, esp. pléb. máj. 22-én (Budapesten) (58, 31)
- Rétej Gyula** c. apát ny. plébános Székesfehérvárott (81)
Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

Dr. WAINER FERENC plarista
(1903 — 1971)

1903. június 6-án született Budapesten. 1919-ben a Piarista Rendbe lépett. Tanulmányai elvégzése után a Rend sátoraljaújrhelyi, szegedi, mosonmagyaróvári és tatal gimnáziumában működött hittanárként. 1954 óta Budapesten a Rend központi könyv- és levéltárát vezette.

Sokoldalú, tevékeny szerzetes tanár volt. Mindjárt működése kezdetén közel került tanítványaihoz: szervezőkészségével, gyakorlati ügyességével friss életet teremtett az ifjúság körében. Emlékezetes táborokba, kirándulásokra vitte őket, bábszínházat rendezett velük, fúvószenekart hozott létre, fényképezésre és sok más ügyességre tanította őket. Hatalmas olvasottságát és bámulatós emlékezőtehetségét érdekesen vezetett óráin kamatoztatta. A nyilvánosságtól visszahúzó, de szolid belső értékeket megvalósító egyénisége is erősen hatott tanítványaira: volt osztály, amelyből heten lettek papok, bevállalásuk szerint főleg hittanárak ihlető példájának hatására.

Finom lelkületéből származó érzékenysége, később fizikai bajai ránehezedtek kedélyvilágára, ez azonban nem csökkentette buzgóságát és tevékenységét. Könyv- és

levéltáros korában itt értékesítette olvasottságát, memóriáját, adatismeretét. Emellett — mindig a háttérben maradván — lelki értékeiből a legkülönbözőbb módokon juttatott másoknak: éveken át magvas elmékedéseket írt papnövendékeknek, beszédanyagot és vázlatokat készített papok számára, sokaknak volt megértő lelkiatyja. Tapintatos adományával, amennyire helyzete engedte, segítette a szegényeket; amikor már nehezen mozgott, fiatalabbakat kért meg erre, hogy támogattjait még ekkor se maradjanak magukra. Szerénységére egy jellemző apróság: a könyvtár egyik látogatója csak halálhíréből látta meg, hogy hosszú éveken át helytelenül írta nevét, mikor kéréseivel hozzá fordult. Sohasem javította ki.

Szorgalmas, értékes életét példaadó halál követte. 1971. júl. 23-án szentségekkel ellátva hunyt el. Temetése aug. 3-án volt a rákoskereszturi temetőben.

S. F.

Wainer atya emlékezetére közöljük itt a népi áhítatnak azt a kis gyöngyszemét, amelyet ő ásott napvilágra egy „Mennyei tanítással teelyes história . . .” című, 1804-ben Szegeden megjelent füzetkéből.

Mindennapi gyakorlás, avagy könyörgés az Isten akaratáról

Mennybeli Atya Isten, kinek mindenhatósága nélkül semmi sem lehet, — Legyen szent akaratod.

Megváltó Fiúisten, ki bölcseséged által minden gonoszt jóra fordíthatsz, —

Szentlélek Úristen, ki szerelmed által mindent hasznossá teszel nekünk, —

Áldott Szentháromság, ki szerelmed által mindent javunkra rendelsz, —

Ha akard, hogy betegségben vagy egészségben megmaradjak, —

Ha akard, hogy bőségben vagy szűkölködésben legyek, —

Ha akard, hogy emberektől becsültessem vagy gyaláztassam, —

Ha akard, hogy vígasztalásban vagy keserűségben éljek, —

Ha akard, hogy szegénységre vagy gazdagságra jussak, —

Ha akard, hogy tőled látogattassam vagy elhagyassam, —

Ha akard, hogy a háborgatásnak keresztjén Krisztussal Idelg szenvedjek, —

Ha akard, hogy halálom után a purgatórium kínjaira menjek, —

Ha akard, hogy egykor veled legyek és éljek, —

Én bennem és minden teremtetett élőben —

Minden helyen —

A jelenlévőkben és a bekövetkezőkben —

Miképpen mennyben, azonképpen a földön is —

Amlint Krisztus, a te szent Fiad cselekedte, —

Amint az Úrnak alázatos szolgálója azt cselekedte, —

Amint minden szentek és igazak azt a földön cselekedték és a Jövőben tenni fogják, — Legyen szent akaratod.

Isten báránya, ki elveszed a világ bűneit,

Kegyelmezz nekem szent akaratod szerint.

Isten báránya, ki elveszed a világ bűneit,

Büntess és jutalmaz engem szent akaratod szerint.

Isten báránya, ki elveszed a világ bűneit,

Irgalmaz nekem szent akaratod szerint.

Dicsőség a magasságban az Istennek és békesség a földön a jóakarató embereknek. Miatyánk. Üdvözlégy.

Könyörögjünk. Örök mindenható Úristen, kinek gondviselése elrendelésében nem csalatkozok, kérlek alázatosan, úgy egyeztesd akaratomat a te szent akaratoddal, hogy kedved és tetszésed szerint intézhessem és végezhessem életemet és Teveled élhessek mindörökké. A mi Urunk Jézus Krisztus által.

A kínai magyar hírhirdetők nesztorának nagy munkáira tett pontot a halál az Idel január 17-én.

1889. jan. 1-én született a Torontál megyei Klekken. A teológiát Veszprémben végezte, ott is szentelték pappá 1911. jún. 29-én. Egy évi káplánkodás után 1912-ben belépett a jezsuita rend újonnan alakult magyarországi tartományába. Újoncévét a jezsuiták ősi anyaházában, Nagyszombatban végezte. Egész életének jellemzője volt, hogy mindig előbbre és följebb törekedett, mind a lelkiiség, mind az apostoli lehetőségek terén. Egy év után már az innsbrucki egyetem teológiai fakultásán mélyíti el eddigi filozófiai és teológiai ismereteit. Két év múlva a rendnek Pécssett alapított Pius-kollégiumában tanítja a latin és magyar nyelvet. Eredetileg ugyanis az ifjúság lett volna a munkatere. Halálakor e sorok írója, akkoriban 11 éves gyerek, visszaemlékezett: mennyire egyezett a halála azzal, amit 1915-ben egyik magyar órán eszményként állított tanítványai elé, Petőfinek „Egy gondolat bánt engemet . . .” c. versét tanítva. Lelkes szónok volt, beszédei gyűjtötték. Ahol csak tanárkodott, a Mária-kongregációkat is ő vezette: jól. Elöljárói ismét egyetemre küldték, latin-történelem szakra. Budapesten történelemből sikeresen ledoktorált. De ezt soha nem emlegette, és a „Dr”-t soha le nem írta neve mellé. A cím nem érdekelte, csak a képesítés.

Természetesen ismét tanár lett. De csak egy évig. Az történt, hogy esedékessé vált a rendben szokásos harmadik próbaéve. A 30 napos nagylelkigyakorlat 33 éves érett fejfel is új irányt adott életének: a missziók felé, Xavéri Sz. Ferenc ösvényén. Jó alkalom volt számára, hogy azokban az években a magyar jezsuiták missziót vállaltak Kínában. Jelentkezett. Nagy áldozat volt ez az akkor még fiatal rendtartománynak. Egy évet még mint tanárnak kellett ledolgoznia. Végre 1924-ben megnyílt az út vágyal felé. De mivel az anyagi fedezet nem volt elég, előbb Amerikába ment Jótévket toborozni. Azt is úgy csinálta, hogy végigmissziózta az amerikai magyarok településeit ott, ahol kevés volt a helybeli pap. Közben angolul tanult.

Két év után, 1926. szept. 24-én kikötött Shanghaiban. Ott két újonnan érkezett magyar jezsuita teológusba botlott (Horváth Sándor és Német József). Velük együtt ment a messze északi Tientsinbe, hogy ismét az Iskola padjaiba üljön. Mert meg kellett tanulnia természetesen kínaiul is. Úgy látszik jól nekifeküdt, mert mindig könnyen olvasott és írt a nehéz kínai nyelven, noha csak egy évet engedélyeztek neki a tanulásra. Persze később is tanulta a nyelvet, mindvégig.

Az első kis vidéki stáció után egy év múlva már városba helyezték, majd az esperes halála után ő lett a „délvidék” esperese Pu-Yangban. Itt dolgozott 21 éven át. Karakán természete és új hazájában még szűkös tapasztalatal természetesen elég sok zökkenőt jelentettek munkájában. De teljes odaadása hivatásának és az ember-testvérek mind általánosabb nagyrebecsülést váltott ki személye iránt. Ezt minden-nél jobban mutatja az a tény, hogy a Hoangho gátszakadását követő órlási árvíz-katasztrófa idején Kína központi kormánya a károsultak számára kiutalt segély adminisztrálását reá, a külföldre bízta. Nem is volt panasza senkinek.

Ezeknek a zűrzavaros éveknek eseményeivel köteteket lehetne megtölteni. A japánok háromszor foglalták el a várost és kiterjedt környékét. Ugyanannyiszor jöttek utánuk a partizán hadseregek, igen különböző politikai és társadalmi irányzatokkal. Egyik ilyen japán meghódítás után egy gyűlésen a parancsnok forma szerint megkérte P. Lischerongot, vállalja a megye mandarinjának (vezetőjének) a hivatalát. Általános meghökkenés . . . Ő mosolyogva kijelentette, hogy a valóban megtisztelő felszólítást el kell háritania. A vitatható okokat gondosan elhallgatta. Csak a misszionárius „törvény”-re hivatkozott, amely szerint nekünk minden politikai tevékeny-

kedés. A törvénytisztelő japán meghajolt a törvény előtt. — 1947. aug. 1-én a tamingi egyházmegye apostoli adminisztrátorává nevezte ki a Szentatya. 1954-ben el kellett hagynia addigi munkaterét. Hongkongba olyan állapotban érkezett meg, hogy már nem sok időt jósoltak neki. Nem ismerték elpusztíthatatlan szervezetét és törhetetlen akarátát. 66. évében, ilyen múlt után, eszébe sem jutott a megérdemelt nyugalom. Hónapokig tartó fontolgatás és imádság után úgy döntött, hogy Ázsia az egyik legfontosabb viharos sarkára a kereszténységnek is, meg az emberiségnek is, tehát ez marad továbbra is a munkaterünk. Formózán vállalt új munkaterületet és Potzu babonákkal teli vidékén, amelyet előtte már két rend visszautasított, minta-missziót létesített. Pedig az eredeti magyar missziós gárdának már csak töredékét kaphatta meg, hisz legtöbbje már másutt állt munkába, bennszülött papjai pedig ottmaradtak Kínában. Az új területen egyetlen hívőt talált, a többi Krisztusnak a nevét sem ismerte. El lehet gondolni ennek a 17 évnek a nehézségeit. A vidék nyelve az egyik legnehezebb dialektus: öreg fejjel tanulta meg. De halálakor már 3000 felett volt híveinek száma — és jó hírük van. Csodálatraméltó volt, milyen fiatalos buzgalommal lett a zsinati megújulás zászlóvivője: liturgiában, lelkipásztorkodásban minden újítást bevezetett, amire csak módja volt. Nem volt könyv, amit erről meg ne hozott volna, módszer, amit ki ne próbált volna — csak hogy több lelket nyerjen meg Isten Országának. Néha elfogta a keserűség; 1968 végén egy levelében így ír: „Misszióink napjai meg vannak számlálva. Ember sincs és missziós érdeklődés sincs. Talán még én temetem el a missziót és nem a misszió engem.” Négy társát csakugyan eltemette. Rongált szíve már vagy tíz éve követelte volna a megérdemelt nyugalmat. De ő csak egytől félt: a tértelenségtől és attól, hogy terhére legyen másoknak. Isten meghallgatta imáját és hirtelen szólította magához. Jókora, mert munkáinak jórészt levették a válláról. Ezt nem bírta volna ki.

Halála napján reggeli miséje után elvitte a Legszentebbet egy hozzá hasonló korú betegnek. Azután egy családban megkeresztelt egy újszülött ikerpárt. Otthon várta rá Msgr. Herygers, scheuti misszionárius püspök kollégája. Megmutatta neki a helybeli missziót, a jótékony célból alapított bambuszmunkák gyárát. Ez nagyon kimerítette. Ebéd előtt szívrohamot kapott és néhány perc alatt halott volt. Este 400-nál több hívő végezte érte a keresztutat. Másnap délelőtt, koporsóbatételkor egyszerűen megragadták és még a koporsóból is húzogatták vissza. Lefényképeztük a jelenetet; a fényképen szinte élőnek tűnik, mintha mondaná: „Mit csináltak ti Itten?” Csókolgatták kezét, fejét, haját. 58 koszorút hoztak össze és nem tágitottak attól, hogy ott legyenek a temetésen — amelynél minden költségét ők vállalták — a kb. 100 km-re levő Jezsuíta temetőben. Olyan sirást vittek végbe ott, amelyet legalábbis csekélységgem még nem tapasztalt Kínában. Úgy látszik minden keménységén át érezték teljes odaadását, és a szeretet jóságát. A rekvizitum négy püspök és sok pap koncelebrálta.

Nyugodjék békében és küldjön nekünk a maga helyébe hasonló odaadó munkásokat az Úr szőlőjében!

Koch István SJ

PONTYOS VENDEL

(1919 — 1972)

Cákon született 1919. máj. 31-én. Szombathelyen szentelték pappá 1943. jún. 19-én. 1944-ben Martonoson káplán, a kalocsai egyházmegyének kölcsönadva. Később mint adminisztrátor működik itt. Innen Kemenesszentpéter-Rábasebesre kerül, majd Körmenen káplán. A nehéz helyzetben lévőeknek mindig segítsége és támasza. Egyideig ezután a gráci magyarok lelkigondozásával foglalkozik, majd 1949-ben Chilébe vándorol ki. Santiagóban káplán 3 évig, de sokat segít főleg Autofagestében a szétszórtságban élő magyarok pasztorációjában. 1952 körül a Puerto Mont-i egyházmegyébe megy át, s ott plébános lesz a több szigetből álló Isla Huar plébánián. Egyedül él.

Allattenyésztesből és földművelésből tartja el magát. 1960-ban a tenger fenekén támadt földrengés (Tsunami), amely 50-100 méteres hullámokat lövelt, a sziget lakosságának nagyrészét elpusztította. Neki is temploma-háza elpusztult. Őt magát is halottnak hitték, de szinte csodálatos módon megmenekült. Templomát, házát újjáépít. 1971 decemberében a fővárosba vitték urémiával. 1972. jan. 20-án halt meg. Holttestét püspöke Puerto Mont-ba vitette, ott temették el.

M. L.

DR. KISS ANDOR

(1904 — 1971)

Tolcsván született. Alig három éves, mikor elveszti édesanyját. Özvegy pap édesapja kicsi fivérével egyedül neveli. Atyai ágon mintegy kétszáz évre visszamenően görögkatolikus papok voltak az ősei. Teológiai tanulmányait Esztergomban végzi. Már itt szövődtek életreszóló barátságai saját szertartású és latin szertartású társaival.

Mint fiatal pap került Budapestre. Imakönyvet írt, hittankönyvet adott ki. Egyháztörténelmét éveken át használták a g. kat. tanulók. Mint budai szervező lelkes áldozatos és szívós munkával tette lehetővé a budai g. kat. parókia létesítését. Főpásztorá esperesi címmel tüntette ki már fiatal korában. 1941-től budapesti hitoktatási szakfelügyelő. Ebben a minőségében sokat tett a g. kat. ifjúság vallásos neveléséért. Alattvalókat nem ismert, csak munkatársakat. Szerénysége és derűje sokak lelkében emlékezetes. Idejében észrevette: milyen nagy jelentőségűek a mlseközpontok a szászörtán élő hívek számára.

Ezüstmiséje teljes elvonultságban Márlapócsan, a híres görög kegyhelyen volt. 1962-ben elhunyt hitvese. Ötödik, legkisebb gyermeke ekkor még csak tizenkét éves volt.

Vendégszerető asztalánál sokan megfordultak védőszentjének, Szent András apostolnak ünnepén. Megérezte halálának idejét. Tudatosan készült rá. Halála hónapjában — minden orvosi okoskodás ellenére — még misézett, prédikált a XI. kerületi Szent Imre kápolnában, amelynek lelkésze volt. Mikor névnapjáról esett szó, ezt válaszolta: Majd a Jó Istennel. S a névünnepe előtt másfél nappal, a szentségekkel többször megerősítve, csendesen elhunyt.

Végrendeletéből lélekformáló, hitből fakadó remény és szeretet árad. Amint mint szívesen hallgatott szónok oly sokszor hangsúlyozott: hogy a vándorló nem bukik az élet porába, hanem célhoz ér, a mulandóságból az örökkévalóságba, a halálból az életre, azt reméljük már megtapasztalta.

Felesége mellé temették, akiért — halála előtt három héttel — utolsó szentmiséjét mondta. Koporsóját papfia, négy leánya, 13 unokája állta körül a kiterjedt rokonsággal. Oltártestvérei közül is sokan vettek részt a temetésen a fővárosból és vidékről. Sirját koszorúerdő borította, s a jelenlévők nagy tömege is mutatta közkedveltségét. Az egyik koszorún ez a felírás állt: Hálás tanítványal. Pedig régen volt hittanárjuk.

A Szolgálatot szívesen olvasta. Beszámolóm róla kissé hosszúra nyúlt, de ilyenkor, mikor eljön az elárvulás ideje, vigasztalást ad az Ima érte, amit kérek, s a rá gondolás.

„Boldog, akit kiválasztasz és magadhoz fogadsz, Urami”

Kiss Andor

CZAKÓ IMRE PLÉBÁNOS FEHÉR KRÓNIKÁJA

Az illetékes lapok a „fekete krónika” rovatban emlékeztek meg a közlekedési baleset következtében hivatásának áldozataként 1972. január 28-án elhunyt Czako Imre plébánosról. Pedig inkább az őskeresztények sírfelirata illeti meg: „Decessit

In albis", fehér ruhában (albában) költözött el és fehér lélekkel szállt szentmiséje után ahhoz a jó Pásztorhoz, akinek bárányait rövid életén át fíradhatatlanul kereste. Még alig élt valamit a lelkipásztori életből. Egy évig a szétszórtságban élő hívek káplánja volt Sajónémetiben, majd két évig a Hajdúság tiszta katolikus közösségének: Egyeknek volt lelkes, evangéliumi igazságokat egyszerű módon közlő, önzetlen apostola. Következetes, maga és mások elé krisztusi mértéket állító magatartása miatt sokan nem értették meg. Ezért akart önállóan dolgozni, hogy ne kösse kezét és lelkiismeretét jogi forma. Így lett a szabolcsmegyei Gemzse községnek és még három szórvány katolikus közösségnek független lelkipásztora. Csak hét hónapig kereste, szolgáltá öket, maga után hagyva a kilométereket gyors motorkerékpárjával . . . . Ezzel az eszközzel tudott mindenütt idejében helytállni, amikor a hívek várták szentmisére, hitoktatásra. De az a jármű, amely papi kötelessége teljesítésének alkalmas eszköze volt, nem jelezte a feléje közeledő halált az előtte haladó kivilágítatlan szekér kiálló szálfái között. A gyilkos fa átfúrta testét s fiatalon, 31 évvel a maga módján pártfogójának, Szent Imrének nyomdokaiba lépett. Főpásztora és testvérel: papok és világiak, ifjak és öregek megsiratták a miskolci mindszenti templomban febr. 3-án lefolyt impozáns temetésén.

Sokakban felmerült a kérdés: Miért őt és miért nem engem hívott az Úr, mikor órá még oly nagy szükség lett volna? Csak azért nyugszunk meg távozásán, mert bízunk az isteni Gondviselésben: küld utána újabb ifjakat, akik gazdagítják az igaz emberek és lelkipásztorok számát és megjelöli számukra az égből az életszentség járható, korszerű útját.

Igy jegyeztem fel a mindennapi élet fehér krónikájába e néhány mindnyájunkat emlékeztető sort, mint e szép léleknek küzdelmében részese és gondolatának nem egyszer tolmácsolója, munkatársa:

Rédai János egyekli h. esperes-plébános

MÓRICZ LAJOS

(1883 — 1972)

Nagyon meghatott az az érdeklődés, amellyel elhunyt papjaink íránt viseltetnek. Engedjék meg, hogy most közöljem azt a hírt, hogy egyházmegyénk nesztora, Móricz Lajos tb. kanonok, kőszegi plébános, vasmisés áldozópap, életének 89. áldozópapságának 66. évében, a betegek szentségével ellátva, jan. 23-án meghalt. Egyházmegyénknek egyik legkedvesebb egyénisége és Jézus Szívének buzgó papja volt. Flatalon került a győrvári plébániára, 1915-ben, majd 1952-ben kőszegi plébános lett. Nehéz feladatokat kellett vállalnia a kőszegi plébániával. Páratlanul jószágos egyéniségével, csendes szívósságával állandóan építette és javította a kőszegi plébánia 7 templomát. Halála előtt fejeződött be a Műemlékvédelmi Felügyelőség segítségével a híres kőszegi Kálvária-templom restaurálása. Paptársalt és híveit is mindig a legnagyobb szeretettel fogadta, és foglalkozott velük. Temetése január 27-én du. történt. Winkler József dr. püspök végezte, a papság és hívek nagy részvételével. Hisszük, hogy a jó Isten örök templomában templomépítő és restauráló Lajos bátyánk boldogan fog megpihenni és érezheti azt, amit annyiszor énekelt: Jézusomnak Szívén megnyugodni jó!

Kovács Sándor szombathelyi püspök

ANDRÁS KÁROLY FOLÓP Iskolatestvér

(1893 — 1972)

A mai Szlovákia területén lévő Podszkle falucskában született. Még gyermekkorában Budapestre költöztek. Innen lépett be az iskolatestvérek noviciátusába Wien-Strebersdorfban. Tanulmányai után az első világháborút mint hadnagy szolgáltá végig.

Utána a szerzet magyarországi iskoláiban működött mint tanító ill. tanár. Utoljára a szatmárnémeti magyar katolikus tanítóképzőben tanárkodott. Az államosítás után Romániából hazaköltözött Budapestre, Óbudán lakó öccséhez, András József ipariskolai tanárhoz. 1966-ban mindketten kivándoroltak Ausztriába, s itt öccse is belépett a szerzetbe. Rövid ideig Strebersdorfba, majd a szerzet Laubeggben (Stájerország) lévő rendházába helyezték őket. 70 éves öccse itt végezte el a noviciátust, ő pedig, szerénységére, szolgálatkészségére jellemzően, négy oklevél birtokában (tanítói, polg. Isk. tanári, középisk. tanári, tanítóképzőintézeti tanári) a rendház tyúkászatában dolgozott, öccse segítségével. Gyenge egészségi állapota sem tartotta vissza soha attól, hogy szolgálatára legyen mindenkinek mindenben, amire csak képes volt. 1972. február elején az orvos ajánlatára beszállították Grácba, az irgalmasok kórházába. Febr. 7-én megoperálták, de az előrehaladott gyomor- és bélrákon már nem tudtak segíteni. Pontosan 2 héttel a műtét után, febr. 21-én, életének 79., szerzetesi hivatásának 63. évében, a szentségekkel megerősítve, majdnem az utolsó percig eszméleténél, visszaadta szép lelkét Annak, akit egész életében oly odaadóan, hűséggel, példamutatóan szolgált. A rend laubeggi temetőjében helyezték örök nyugalomra febr. 24-én. R. I. p.

Nagy J. Kolos FSC

FANCSALI FERENC

(1916 — 1972)

Késői hivatás volt. 33 éves korában kezdte el a teológiát. Bámulatos szorgalommal és kitartással végezte el tanulmányait. Ugyanilyen buzgó volt lelkiekben is. Felszentelése után több helyen szolgált a veszprémi egyházmegyében, míg végül a veszprémi Szent István-templom Igazgatója lett. Papi munkáját a rendszerető ember pontosságával és lelkiismeretességével végezte. Nagy öröme volt, ha lelkigyakorlatot tarthatott. Fáradhatatlan volt ebben is, amíg beteg szíve megengedte. Jó szándékalt sokszor félreértették, pedig másoktól is csak azt követelte, amit önmagától: a megaluvás nélküli kereszténységet. A szegénység szellemében élt, nem kereste az anyagi előnyöket, szerény keresetéből pedig állandóan jótékonykodott. Élete utolsó éveiben is ugyanolyan alázattal és bűnbánattal tudott letérdelni fiatalabb paptársal előtt is, hogy elvégezze szentgyónását, mint újművés korában. Betegségében sokat szenvedett és megkapta azt a kegyelmet, hogy a szenvedő Krisztussal együtt készülhetett a halálra. Halála előtt néhány nappal írta: „Nehéz ezeket a napokat a betegágyban és nem az oltárnál tölteni . . .” Fehérvasárnap húnyt el, megerősítve a betegek szentségével. Küzdelmes és sok szenvedéssel teli élete, hisszük, nem volt hiábavaló. Engesztelésül ajánlotta életét és hivatását a bűnösök megtéréséért. Isten meghallgatta felajánlását, elfogadta áldozatát.

Temetése szülővárosában, Szolnokon volt. A nagy távolság miatt csak közeli barátai kísérhették el utolsó útjára. A szentmisét és a temetési szertartást Klempa Sándor püspök végezte, akinek egy évig káplánja volt. Szentbeszédében megható szavakkal emlékezett meg munkatársáról. Barátai és tisztelői köszönetét az Úrnak, hogy találkozhattak vele.

E. F.